

การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

นางสาวจินตนา เหมรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาโทศึกษาศาสตร์

are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2558

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

HIV – PREVENTION COMMUNICATION FOR INMATE IN PRISON

Miss Jintana Hemra

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Communication Arts) Program in Communication

Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังใน
เรือนจำ

โดย

นางสาวจินตนา เหมรา

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ พัชนี เขยจรรยา

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะนิเทศศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ พัชนี เขยจรรยา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ดร.ชาญชัย นิมสมบุญ)

จินตนา เหมรา : การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ (HIV – PREVENTION COMMUNICATION FOR INMATE IN PRISON) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 หลัก: รศ. พชณี เขยจรรยา, 161 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 – 2556 (2) ศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557 ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารโครงการ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 – 2556 ใช้การสังเกตกิจกรรมอบรมแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า

การสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ทุกองค์ประกอบไม่สามารถปล่อยไปตามธรรมชาติได้ ต้องได้รับการออกแบบอย่างดี โดยมี 1. การวิเคราะห์ผู้รับสาร ลักษณะของผู้รับสารที่รู้ล่วงหน้า คือ เพศ คดีต้องโทษ ระยะเวลาการเข้ามาอยู่ในเรือนจำ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ไม่เปิดรับข่าวสาร และไม่เต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม และลักษณะที่รู้ระหว่างดำเนินกระบวนการสื่อสาร คือ ค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมเสี่ยงของแต่ละบุคคล 2. ออกแบบเนื้อหาสาระให้มีเนื้อหาที่จำเป็นและเหมาะสม เน้นพฤติกรรมเสี่ยง มีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ 3. ใช้สื่อผสม โดยใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก และสื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อกิจกรรม ช่วยเสริมประสิทธิภาพของสื่อบุคคล 4. ผู้ส่งสารต้องมีประสบการณ์การทำงานมาก่อน มีความรู้ มีทัศนคติที่ดีกับผู้ต้องขัง มีทักษะในการถ่ายทอด และสามารถสื่อสารได้หลายรูปแบบ ซึ่งเนื้อหาสาระ สื่อ และผู้ส่งสารต้องได้รับการตรวจพิจารณาก่อนนำไปใช้ในเรือนจำ ผลของกระบวนการสื่อสาร คณะทำงานวัดปฏิบัติการของผู้ต้องขังด้วยแบบทดสอบก่อน – หลังอบรม พบว่ามีคะแนนความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น แบบทดสอบประเมินความพึงพอใจ พบว่ามีความพึงพอใจกับกิจกรรมอบรม และการสังเกตขณะดำเนินกระบวนการสื่อสาร พบว่าผู้ต้องขังสนใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

สาขาวิชา นิเทศศาสตร์

ปีการศึกษา 2558

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5584657028 : MAJOR COMMUNICATION ARTS

KEYWORDS: COMMUNICATION ABOUT HIV PREVENTION, COMMUNICATION FOR INMATE IN PRISON

JINTANA HEMRA: HIV – PREVENTION COMMUNICATION FOR INMATE IN PRISON.

ADVISOR: ASSOC. PROF. PATCHANEE CHEYJUNYA, 161 pp.

This research has objectives to (1) Study the communication process about HIV prevention for inmate in prison under the limited context during 2010 – 2013. (2) Study the results of communication process about HIV prevention for inmate in prison through ‘AIDs and Sexually Transmitted Disease Awareness Activity’ 2014. This research using the qualitative research method and collected data by study the project documents since 2010 – 2013, used a non-participant observation as well as interviewed the related person. The results showed that:

To create the communication process about HIV prevention under the limited context in prison, all components were unable to be left naturally, must be well designed by 1. Analyze receiver; the description of receiver, which foreseeable are gender, the case sentenced, detained period, living conditions, no media exposure and unwilling to join an activity and which realized during the process are values, attitudes and personal risk behavior. 2. Design the necessary and appropriated message contents; emphasize the risk behavior, contained both theoretical and practical. 3. Use Mixed media, mainly in Personal media and use Offline computer media, Printed media and Activity to increase the effectiveness. 4. Sender; must having an experiences, high educated, a positive attitudes, skills to communicate and be able to use various kinds of communication. Finally, message content, media and sender must have been censored before using within the prison. Researchers measure the reaction of inmates by pretest and posttest training activity. Found that inmates have increased the understanding. Also, by the satisfaction survey and observation during the process found that inmates were shown the interest, give well-cooperated and be satisfied in the activity.

Field of Study: Communication Arts

Student's Signature

Academic Year: 2015

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือของบุคคลหลายท่าน ดิฉันขอกราบ
ขอบพระคุณ รศ. พชณี เขยจรรรยา ครูผู้สอนและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำใน
การทำวิทยานิพนธ์ และให้กำลังใจเสมอมา รศ. ดร. กาญจนา แก้วเทพ ครูผู้สอนและประธาน
กรรมการสอบ ที่ได้ให้ความรู้และมุมมองใหม่ ๆ ทำให้ลูกศิษย์คนนี้เก่งขึ้น ดร. ชาญชัย นิ่มสมบุญ
กรรมการภายนอก ผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญเรื่องการสื่อสารในเรื่อนจำ ที่มีส่วนสำคัญในการเติมเต็ม
ความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์นี้ และอาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน
ที่ให้ความรู้และความรักกับลูกศิษย์คนนี้เสมอมา

ขอขอบพระคุณ คุณทิพย์วรรณ สุรินยา และคุณวรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์ ศูนย์วิจัยโรคเอดส์
สภากาชาดไทย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และคอยดูแลเรื่องอาหาร การเดินทางตลอดเวลาของการเก็บ
ข้อมูลวิจัย คุณสนธยา ตรีนุสนธ์ หัวหน้าสถานพยาบาล เรือนจำจังหวัดปทุมธานี ที่คอยดูแลเป็น
อย่างดีตลอดเวลาที่เก็บข้อมูลในเรือนจำ ผู้ต้องขังทุกท่านที่ไม่สามารถเอ่ยชื่อได้ สำหรับข้อมูล
สำคัญในงานวิจัย และศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย โครงการแซมเปียน - ไอเดีย เรือนจำ
จังหวัดปทุมธานี และกรมราชทัณฑ์ ที่อนุญาตให้ดิฉันเข้าไปเก็บข้อมูลวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คุณยาย คุณพ่อ และครอบครัวที่เลี้ยงดูจนเติบโต สอนให้
ประพฤติดี และที่สำคัญคือ ให้ความรักที่ดี ทำให้หนูประสบความสำเร็จในวันนี้

ขอบคุณยุ่ง เพื่อนสนิทที่คอยให้กำลังใจ และไม่เคยทิ้งกันไปไหน ชาร์ป เป็นทั้งแฟน
เพื่อนสนิท และผู้ช่วยในการทำวิทยานิพนธ์ คอยดูแลเป็นอย่างดีมาก ๆ ในทุกเรื่อง พี่จิ รุ่นพี่
ปริญญาเอกคอยให้คำแนะนำในเรื่องการเรียน ปิง พี่นุช และเพื่อน ๆ ปริญญาโท รุ่น 3 ทุกคน ที่
คอยช่วยเหลือกัน และสร้างเสียงหัวเราะอยู่เสมอ ทำให้ผ่านการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ที่
หนักหน่วงมาได้อย่างมีความสุข

และสุดท้าย ขอขอบคุณ Stephen Hawking ผู้ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจให้ดิฉันมีความ
อดทน มุ่งมั่นในการศึกษาเพื่อจะนำความรู้ที่ได้ไปสร้างประโยชน์ให้กับโลกใบนี้ และทุกท่านที่ไม่ได้
เอ่ยชื่อในที่นี้ที่ให้การสนับสนุนอย่างดีตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามนำวิจัย	5
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
กรอบในการศึกษา.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
1. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร	10
1.1 ความหมายของการสื่อสาร	10
1.2 แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล.....	12
1.3 องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร.....	14
1.4 ทิศทางการสื่อสาร (ปรมะ สตะเวทิน, 2546)	21
1.5 บริบททางการสื่อสาร	22
1.6 สิ่งรบกวนการสื่อสาร	23
2. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการออกแบบการสื่อสาร.....	24

2.1 การวิเคราะห์ผู้รับสาร	24
2.2 การออกแบบสาร	28
2.3 การเลือกใช้สื่อ	31
3. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารโรคเอดส์	33
3.1 ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารด้านเอชไอวีและโรคเอดส์ในประเทศไทย	33
3.2 แนวคิดเรื่องเนื้อหาการสื่อสารเพศและเอดส์	35
4. กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ	43
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	51
5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเรื่องเอชไอวีและโรคเอดส์	51
5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในเรือนจำ	57
5.3 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในเรือนจำ	58
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	61
1. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล	61
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา	62
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	64
บทที่ 4 กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ	66
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของ โครงการแซมเปียน - ไอเดีย	66
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขัง ในเรือนจำ ปี 2553 – 2556	74
บทที่ 5 กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ผ่าน “กิจกรรม อบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557	104
ตอนที่ 3 ผลการศึกษากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557	104
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	134

สรุปผลการวิจัย.....	134
อภิปรายผล.....	141
ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย	143
รายการอ้างอิง	145
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	161

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1.1	จำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่และผู้ป่วยเอดส์ในปี พ.ศ. 2555.....	2
ตารางที่ 2.1	ประเด็นการสื่อสารเอชไอวี/เอดส์และข้อพึงระวัง.....	39
ตารางที่ 2.2	ประเด็นสัมพันธภาพการสื่อสารเอชไอวี/เอดส์และข้อพึงระวัง	41
ตารางที่ 2.3	คำศัพท์ที่ควรใช้ในการสื่อสารเรื่องเอชไอวีและเอดส์	43
ตารางที่ 2.4	ตารางเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง	48
ตารางที่ 3.1	รายชื่อผู้จัดการและคณะทำงาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา	62
ตารางที่ 3.2	รายชื่อวิทยากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา.....	63
ตารางที่ 5.1	วิทยากรสำหรับกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์	106
ตารางที่ 5.2	เนื้อหา รูปแบบการสื่อสาร และสื่อที่ใช้ในกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์.....	117

สารบัญภาพ

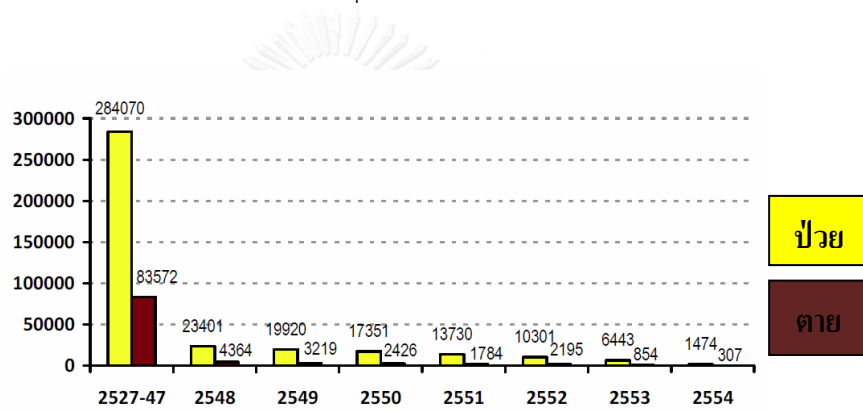
ภาพที่ 1.1 จำนวนผู้ป่วยเอดส์จำแนกรายปีตามปีที่เริ่มป่วย และเสียชีวิตจำแนกรายปีตามปีที่เสียชีวิต ในประเทศไทย พ.ศ. 2527 – 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554	1
ภาพที่ 1.2 คาดประมาณจำนวนการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่.....	2
ภาพที่ 1.3 กรอบในการศึกษาตามคำถามนำวิจัยข้อที่ 1.....	7
ภาพที่ 1.4 กรอบในการศึกษาตามคำถามนำวิจัยข้อที่ 2.....	8
ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล	12
ภาพที่ 4.1 โครงสร้างการทำงานของโครงการแซมเปียน – ไอเดีย	68
ภาพที่ 4.2 LOGO โครงการแซมเปียน – ไอเดีย.....	69
ภาพที่ 4.3 เรือนจำจังหวัดปทุมธานี อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี.....	73
ภาพที่ 4.4 สิ่งของที่ใช้แจกแทนเข็มฉีดยาเสพติด	77
ภาพที่ 4.5 ถุงยางอนามัยที่นำไปแจกในเรือนจำ.....	78
ภาพที่ 4.6 การใช้สื่อบุคคลประกอบกับสื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์	84
ภาพที่ 4.7 สื่อสิ่งพิมพ์	85
ภาพที่ 4.8 - ภาพที่ 4.9 สื่อกิจกรรม	86
ภาพที่ 4.10 - ภาพที่ 4.11 การทำกิจกรรมการสื่อสารที่โรงอาหาร หรือ โรงเลี้ยง.....	91
ภาพที่ 4.12 - ภาพที่ 4.13 การทำกิจกรรมการสื่อสารที่ห้องสมุด.....	92
ภาพที่ 4.14 การทำกิจกรรมการสื่อสารที่เตนท์หน้าทางเข้าแดน	92
ภาพที่ 4.15 - ภาพที่ 4.18 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	95
ภาพที่ 4.19 - ภาพที่ 4.22 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด.....	96
ภาพที่ 4.23 - ภาพที่ 4.24 กิจกรรมอบรมทักษะชีวิต	97
ภาพที่ 4.25 - ภาพที่ 4.28 กิจกรรมอบรมการให้คำปรึกษา.....	99

ภาพที่ 4.29 - ภาพที่ 4.30 กิจกรรมการให้คำปรึกษาและตรวจเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	100
ภาพที่ 4.31 ถุงยางอนามัยที่ใช้แจกในเรือนจำ	100
ภาพที่ 4.32 กิจกรรมกิจกรรมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ชีวิต	102
ภาพที่ 4.33 - ภาพที่ 4.34 กิจกรรมมุมเพื่อนปันเพื่อน	103
ภาพที่ 5.1 ลงทะเบียน	118
ภาพที่ 5.2 กล่าวทักทาย.....	119
ภาพที่ 5.3 ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม.....	120
ภาพที่ 5.4 - ภาพที่ 5.5 กิจกรรมนันทนาการ	124
ภาพที่ 5.6 - ภาพที่ 5.7 การระดมสมองความรู้เรื่องโรคเอดส์.....	125
ภาพที่ 5.8 การวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง – ไม่เสี่ยง.....	128
ภาพที่ 5.9 ฝึกการใช้ถุงยางอนามัยแบบถุกวิธี	129
ภาพที่ 5.10 การระดมสมองเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์.....	131
ภาพที่ 5.11 การบรรยาย พร้อมใช้รูปจริงประกอบการบรรยาย	132

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยพบการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2527 โดยพบผู้ป่วยเอดส์จำนวนมากถึง 284,070 ราย มีผู้เสียชีวิต จำนวน 83,572 ราย ถึงปัจจุบันเป็นเวลา กว่า 30 ปีที่หน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยพยายามลดการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวี รวมทั้งดูแลรักษาผู้ป่วยโรคเอดส์ จากภาพที่ 1.1 จะเห็นข้อมูลของจำนวนผู้ป่วยเอดส์มีจำนวนลดลงใน ทุก ๆ ปี นั่นคือ เมื่อมาถึงปี พ.ศ. 2554 จำนวนผู้ป่วยเอดส์มีจำนวน 1,474 ราย และมีผู้เสียชีวิต จำนวน 307 ราย (สำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค, 2555)

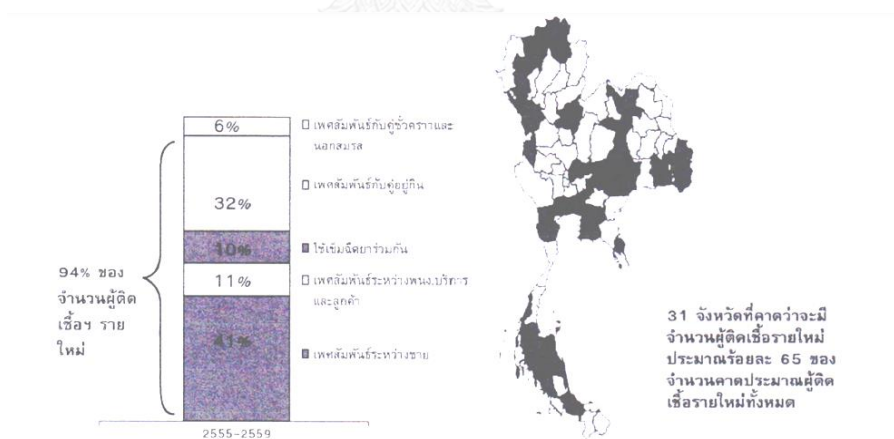
ภาพที่ 1.1 จำนวนผู้ป่วยเอดส์จำแนกรายปีตามปีที่เริ่มป่วย และเสียชีวิตจำแนกรายปีตามปีที่เสียชีวิต ในประเทศไทย พ.ศ. 2527 – 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554

แม้ว่าประเทศไทยจะประสบผลสำเร็จในการลดอัตราการติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ แต่ก็ยังพบการแพร่ระบาดในกลุ่มต่าง ๆ และมีแนวโน้มที่น่าเป็นห่วง จากข้อมูลรายงานความก้าวหน้าของประเทศไทยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์รอบปี พ.ศ. 2555 : รายงานสถานการณ์โดยสรุป (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์, 2556) ถึงจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่ และผู้ป่วยเอดส์ในปี พ.ศ. 2555 ไว้ดังตารางที่ 1 คือ

ข้อมูลประเทศไทย	ปี 2555
จำนวนผู้อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวีที่มีชีวิตอยู่	495,000
จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ (อายุ 15- 49 ปี)	10,020
จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ (อายุ 0 – 15 ปี)	350
จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวี เสียชีวิต (อายุ 15 – 49 ปี)	24,100
จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวี เสียชีวิต (อายุ 0 – 15 ปี)	440

ตารางที่ 1.1 จำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่และผู้ป่วยเอดส์ในปี พ.ศ. 2555

ซึ่งการติดเชื้อเอชไอวีจะนำไปสู่การเป็นผู้ป่วยโรคเอดส์นั้นมีหลายสาเหตุด้วยกัน ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมความเสี่ยงของแต่ละบุคคล จากการคาดประมาณจำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ โดย Asian Epidemic Model (AEM) (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์, 2556) คาดว่าจะมีผู้ติดเชื้อรายใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2555- 2559 จำนวน 43,040 คน และในกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่มากกว่าครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 62 เป็นการรับและการถ่ายทอดเชื้อเอชไอวีจากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชาย เพศสัมพันธ์ระหว่างพนักงานหญิงบริการและลูกค้าชาย และการใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 คาดประมาณจำนวนการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่

จำแนกตามช่องทางการรับและการถ่ายทอดเชื้อเอชไอวี พ.ศ. 2555 – 2559

จากข้อมูลจะพบว่า กลุ่มผู้มีเพศสัมพันธ์ระหว่างชาย (Men who have sex with men : MSM) นั้นมีแนวโน้มจำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่มากที่สุด และข้อมูลจากรายงานความก้าวหน้าของประเทศไทยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์รอบปี พ.ศ. 2555 : รายงานสถานการณ์โดยสรุป (คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์, 2556) พบว่า กลุ่มผู้มีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายมีสัดส่วนสูงในจำนวนการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ของประเทศไทย และการระบาดเป็นไปอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา นับว่าเป็นกลุ่มที่น่าเป็นห่วงในเรื่องผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่จนนำไปสู่การเป็นผู้ป่วยเอดส์ในที่สุด

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะประสบผลสำเร็จในการลดการแพร่ระบาดของผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ รวมทั้งการดูแลรักษาผู้ป่วยเอดส์ แต่ยังมีสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วงและควรติดตามอย่างใกล้ชิดคือการสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวียังเป็นสิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง อันจะส่งผลกระทบยาวในการป้องกันเอชไอวีของประเทศไทย

การติดเชื้อเอชไอวีขึ้นอยู่กับพฤติกรรมความเสี่ยงของแต่ละบุคคล การสื่อสารเพื่อให้บุคคลมีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเอชไอวีและโรคเอดส์ รวมทั้งการป้องกันมิให้รับเชื้อนั้นเข้าสู่ร่างกายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ผ่านการสื่อสารจากช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การสื่อสารรณรงค์จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อใหม่ อาจเป็นการรับข้อมูลข่าวสารด้วยความตั้งใจหรือความบังเอิญ มีประชากรบางกลุ่มที่จำเป็นต้องได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องนี้เช่นกันแต่ไม่อาจเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ คือ กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำ และจากรายงานการดำเนินงานของรัฐต่อสาธารณะรายปีประจำปีงบประมาณ 2555 (กรมราชทัณฑ์, 2556) สํารวจ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2556 ได้รวบรวมสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 287,335 คน แบ่งเป็นชาย 245,603 คน และหญิง 41,732 คน ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก และกลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เนื่องจากพฤติกรรมของผู้ต้องขังระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายกับชาย (กรณีลักลอบมีเพศสัมพันธ์) การใช้เข็มฉีกร่วมกัน (กรณีลักลอบฉีกร่วมกัน) การใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน (กรณีลักลอบฉีดยาเสพติด) เป็นต้น และหากมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีแล้ว อาจทำให้เกิดการแพร่ระบาดในเรือนจำรวมทั้งสังคมภายนอกได้ หากผู้ต้องขังนั้นได้กลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภายนอกอีกครั้ง การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ รวมทั้งการป้องกันตนเอง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ต้องขังในเรือนจำควรได้รับ แต่การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ยากลำบาก เนื่องจากบริบทของเรือนจำที่มีกฎระเบียบเคร่งครัด เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยของเรือนจำ ข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึงช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ผู้ต้องขังจะได้รับจากที่ทางเรือนจำจัดให้

เท่านั้น ดังนั้น เรื่องราวเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีอาจมีไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตเพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อเอชไอวี

โครงการเพื่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูง โดยส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ (Comprehensive HIV Prevention Among MARPs by Promoting Integrated Outreach and Networking : CHAMPION) หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า โครงการแชมเปียน – ไอเดีย (CHAMPION – IDU) นั้น คณะกรรมการกลไกความร่วมมือในประเทศ (Country coordinating Mechanism: CCM) ซึ่งเป็นองค์กรภาคีระดับชาติในการประสานและอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกองทุนโลก เพื่อป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ วัณโรค และมาลาเรียของประเทศไทย ประกอบด้วยผู้แทนจากกลุ่มองค์กรภาคีจากภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับชาติ ได้พัฒนาโครงการนี้ขึ้นโดยมีแนวทางการดำเนินงานที่จะขยายระบบการให้บริการสุขภาพเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มประชากรที่มีภาวะเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีสูงและเข้าถึงได้ยาก โดยที่โครงการจะให้การสนับสนุนเป็นพิเศษแก่องค์กรภาคประชาสังคมซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยกลุ่มประชากรเป้าหมาย เพื่อให้จัดกิจกรรมการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในพื้นที่ และเพื่อเชื่อมโยงให้กลุ่มประชากรดังกล่าวเข้าถึงระบบบริการสุขภาพ ซึ่งจะพัฒนาให้บริการมีลักษณะที่เป็นมิตรกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการให้คำปรึกษาและตรวจการติดเชื้อเอชไอวี การตรวจรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการให้สารทดแทนสำหรับผู้ฉีดยาเสพติดชนิดฉีด (มูลนิธิรักษ์ไทย, 2553)

สำหรับกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูง คือ

1. FSW (Female Sex Worker) ครอบคลุมพนักงานบริการหญิงที่ทำงานในสถานที่ ทั้งที่เป็นสถานบริการทางเพศโดยตรง และสถานบันเทิงต่างๆ ได้แก่ คาราโอเกะ ร้านอาหาร เป็นต้น และกลุ่มที่ทำงานไม่เป็นหลักแหล่ง ได้แก่ ริมถนน สวนสาธารณะ เป็นต้น
2. MSM (Men who have sex with Men) ครอบคลุมชายมีเพศสัมพันธ์กับชาย กลุ่มข้ามเพศ (Transgender) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานบันเทิง และพนักงานบริการชาย (Male Sex worker : MSW)
3. IDU (Injection Drug User) ครอบคลุมผู้ฉีดยาและสารเสพติดด้วยวิธีฉีด
4. MW (Male Worker) ครอบคลุมแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา ที่ทำงานในอาชีพหลักๆ ได้แก่ ประมง ประมงต่อเนื่อง โรงงาน ก่อสร้าง และอุตสาหกรรม การเกษตร เป็นต้น
5. ผู้ต้องขังในเรือนจำ ทั้งชายและหญิง

ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย เป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่ดำเนินโครงการแชมเปี้ยน – ไอเดีย (CHAMPION – IDU) ให้กับกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูง คือ **กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำ** ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อจะให้เห็นว่า กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ มีลักษณะอย่างไร ซึ่งผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการสร้างกระบวนการสื่อสารให้แก่ผู้ต้องขังเรือนจำอื่น ๆ และปรับปรุงการดำเนินงานของคณะทำงานโครงการต่อไป

คำถามนำวิจัย

1. การสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 – 2556
2. ผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 - 2556
2. เพื่อศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังมีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำของโครงการเพื่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูง โดยส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ : ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด (Comprehensive HIV Prevention Among MARPs by Promoting Integrated Outreach and Networking) หรือโครงการแชมเปี้ยน - ไอเดีย (CHAMPION – IDU) โดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ดำเนินการในเรือนจำจังหวัดปทุมธานี โดยมีขอบเขตของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสารโครงการ เพื่อศึกษาความเป็นมา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การสื่อสาร และการสรุปผลของโครงการ
2. การเก็บข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สังเกตการณ์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร ระหว่างการดำเนินกิจกรรม
3. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างละเอียด ครบถ้วน โดยจะสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องดังนี้
 - 3.1 ผู้จัดการโครงการ เพื่อทราบถึงความเป็นมา การออกแบบการสื่อสารที่เกิดขึ้น ภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ
 - 3.2 เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการ เพื่อทราบถึงความเป็นมา การออกแบบการสื่อสารที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ
 - 3.3 ผู้ต้องขังในเรือนจำที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อทราบถึงปฏิกริยาที่มีต่อกระบวนการสื่อสาร

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี คือ ขั้นตอนการออกแบบและใช้กระบวนการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารหรือวิทยากร กับผู้รับสารหรือผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารในเรือนจำจังหวัดปทุมธานี เพื่อสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวี โดยพิจารณาองค์ประกอบของการสื่อสารภายใต้กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ คือ

ผู้ส่งสาร คือ วิทยากรโครงการแชมเปียน - ไอดียู

สาร คือ เนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

ช่องทางการสื่อสาร คือ รูปแบบการสื่อสารและสื่อที่ใช้ในการสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

ผู้รับสาร คือ ผู้ต้องขังชายในเรือนจำจังหวัดปทุมธานีที่เข้าร่วมโครงการแชมเปียน - ไอดียู

ผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี คือ ปฏิกริยาของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร และเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

บริบทที่ถูกจำกัด คือ กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ

เรือนจำ คือ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี

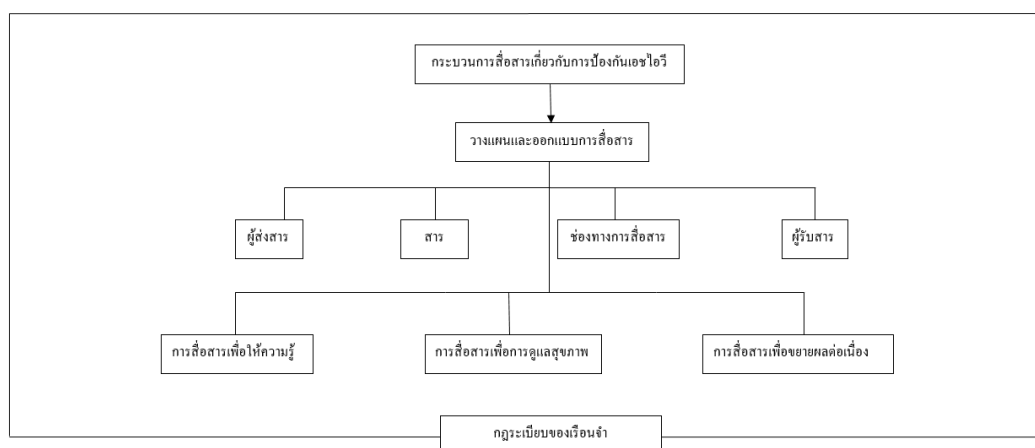
โครงการแซมเปียน - ไอติย คือ โครงการเพื่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสาน สำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูง โดยส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ : ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด ดำเนินงานโดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ณ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำแนวทางที่ได้นำไปใช้ในการออกแบบการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำอื่น ๆ ต่อไป
2. นำแนวทางที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินการโครงการที่มีมาก่อนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

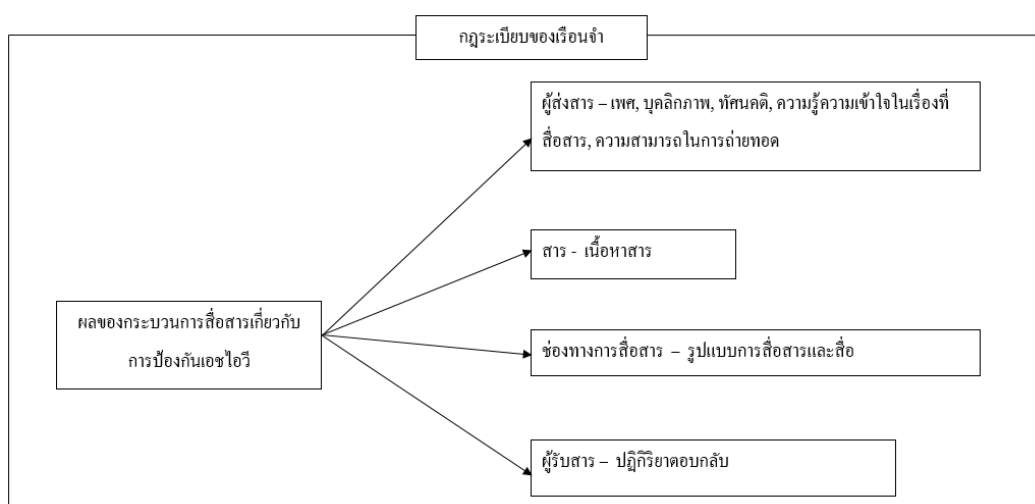
กรอบในการศึกษา

คำถามนำวิจัยข้อที่ 1 การสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 – 2556

ภาพที่ 1.3 กรอบในการศึกษาตามคำถามนำวิจัยข้อที่ 1

คำถามนำวิจัยข้อที่ 2 ผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ผ่านกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปี 2557

ภาพที่ 1.4 กรอบในการศึกษาตามคำถามนำวิจัยข้อที่ 2

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ” เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีมีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ผู้วิจัยจึงได้เลือกแนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการออกแบบการสื่อสาร แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารโรคเอดส์ กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ และมีการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในเรือนจำ และการสื่อสารเกี่ยวกับเอชไอวีและเอดส์ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร

- 1.1 ความหมายของการสื่อสาร
- 1.2 แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล
- 1.3 องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร
- 1.4 บริบททางการสื่อสาร
- 1.5 สิ่งรบกวนการสื่อสาร

2. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการออกแบบการสื่อสาร

- 2.1 การวิเคราะห์ผู้รับสาร
- 2.2 การออกแบบสาร
- 2.3 การวิเคราะห์และเลือกใช้สื่อ

3. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารโรคเอดส์

4. กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเอชไอวีและเอดส์
- 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในเรือนจำ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสาร

1.1 ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสาร หรือ Communication มีผู้ให้คำนิยามไว้อย่างหลากหลาย (สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) ดังนี้

วอเรน ดับเบิลยู วีเวอร์ (Warren W. Weaver, 1933 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสาร คือ กระบวนการทุกกระบวนการที่ทำให้จิตใจของบุคคลหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลต่อจิตใจของอีกบุคคลหนึ่ง ไม่ได้จำกัดว่าต้องเกิดขึ้นโดยใช้การเขียนและการพูดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงดนตรี ภาพ การแสดง การเต้นบัลเล่ย์ และพฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์อีกด้วย

เจอร์เกน รอยซ์ และเกรเกอร์ เบทสัน (Jurgen Ruesch, & Gregory Bateson, 1951 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสารไม่ได้หมายความถึงการถ่ายทอดสารด้วยภาษาพูด และภาษาเขียนที่ชัดเจนและแสดงเจตนาอย่างเด่นชัดในการสื่อสารเท่านั้น แต่การสื่อสารยังรวมไปถึงกระบวนการทั้งหลายที่ทำให้บุคคลมีอิทธิพลต่อกัน

คาร์ล ไอ โฮฟแลนด์ เออร์วิง แอล เจนิส และ แฮรอลด์ เอช เคลลี (Carl I. Hovland, Irvin L. Janis, & Harold H. Kelly, 1953 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสารคือ กระบวนการที่บุคคลหนึ่งส่งสิ่งเร้าเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอื่น

คอลิน เชอร์ลี (Colin Cherry, 1957 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสาร คือ การกระทำซึ่งเครื่องหมายอันแรก ได้แก่ สิ่งเร้าก่อให้เกิดเครื่องหมายอันที่สอง คือ ปฏิกริยาตอบสนอง ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้รับสิ่งเร้าแต่ละคนว่าจะแสดงปฏิกริยาตอบสนองอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัย ซึ่งส่งผลมาจากประสบการณ์การสื่อสารในอดีต

เบอร์นาร์ด เบเรลสัน และแกรี่ เอ สเตายเนอร์ (Bernard Barelson, & Gary A. Steiner, 1964 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นพฤติกรรมหรือกระบวนการถ่ายทอด ข้อมูล ข่าวสาร ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะ ฯลฯ โดยการใช้สัญลักษณ์ ได้แก่ คำพูด รูปภาพ ตัวเลข กราฟ ฯลฯ

วิลเบอร์ แชมรมม์ (Wilbur Schramm, 1974 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสารคือ การมีความเข้าใจร่วมกันในสัญลักษณ์ที่แสดงข่าวสาร

ชาร์ลส์ อี ออสกูด (Charles E. Osgood, 1974 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสารเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่งคือผู้ส่งสารสร้างอิทธิพลเหนืออีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้แก่ผู้รับสาร โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งส่งผ่านสื่อที่เชื่อมระหว่างสองฝ่าย

จูเลีย ที วูด (Julia T. Wood, 2000 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) กล่าวว่า การสื่อสารคือ กระบวนการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้และผ่านทางสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อสร้างและแปลความหมายของสัญลักษณ์นั้น โดยแต่ละองค์ประกอบของกระบวนการจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน และส่งผลซึ่งกันและกัน

ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2551) กล่าวว่า การสื่อสารมีความหมายครอบคลุมถึงกิจกรรมการสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ ที่หลากหลายกันไป และเกี่ยวข้องกับบุคคลที่รับบทบาทเป็นแหล่งข้อมูล (source) ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ในการนำเสนอข้อมูลหรือแลกเปลี่ยนเรื่องราว และข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางการสื่อสาร (channel) หรือกิจกรรมในการสื่อสารรูปแบบต่างๆ (communication activities) นับตั้งแต่กิจกรรมการสื่อสารระดับบุคคลและกลุ่มบุคคล อาทิ การพูดจาหว่านล้อม (lobbying) การประชุม (meeting) การปรึกษาหารือ (consultation) การระดมสมอง (brainstorming) ไปจนถึงการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ (mass media) หรือการสื่อสารผ่านระบบเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ (new media) ไปสู่กลุ่มผู้รับสาร เพื่อสนับสนุนให้ประเด็นปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงปรารถนาภายใต้บริบทหนึ่งๆ (ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2551)

จากนิยามต่างๆ ข้างต้น สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า “การสื่อสาร” เป็นกระบวนการการสื่อสารความหมายในทางใดทางหนึ่ง มีลักษณะของการรับส่งสารผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนภายใต้บริบทหนึ่งๆ

1.2 แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล

แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo, 1960 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) นำเสนอแบบจำลององค์ประกอบของการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) และ ผู้รับสาร (Receiver)

ผู้ส่งสาร	สาร	ช่องสาร	ผู้รับสาร
(Source)	(Message)	(Channel)	(Receiver)
- ทักษะในการสื่อสาร	- รหัสสาร	- การมองเห็น	- ทักษะในการสื่อสาร
(Communication Skills)	(Message Code)	(Seeing)	(Communication Skills)
- ความรู้	- เนื้อหาของสาร	- การได้ยิน	- ความรู้
(Knowledge)	(Message Content)	(Hearing)	(Knowledge)
- ทัศนคติ	- การจัดเรียงลำดับสาร	- การดมกลิ่น	- ทัศนคติ
(Attitudes)	(Message Treatment)	(Smelling)	(Attitudes)
- ระบบสังคม	- องค์ประกอบย่อยของสาร	- การลิ้มรส	- ระบบสังคม
(Social System)	(Elements)	(Tasting)	(Social System)
- วัฒนธรรม	- โครงสร้างของสาร	- การสัมผัส	- วัฒนธรรม
(Culture)	(Structure)	(Touching)	(Culture)

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล

เบอร์โล (Berlo, 1960) อธิบายว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Source) จะสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ประการ ดังนี้
 - 1.1 ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) หมายถึง ความสามารถทั้งในด้านการพูด การเขียน การอ่าน การฟัง และการคิดการใช้เหตุผล
 - 1.2 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องของข้อมูลที่จะถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร
 - 1.3 ทัศนคติ (Attitudes) หมายถึง ความโน้มเอียงของคนในการเข้าถึงหรือหลีกเลี่ยงวัตถุหรือบุคคลนั้น แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ทัศนคติต่อตนเอง ทัศนคติต่อเรื่องที่จะสื่อสาร และ ทัศนคติต่อผู้รับสาร
 - 1.4 ระบบสังคม (Social System) หมายถึง อิทธิพลของสังคมที่ส่งผลต่อบุคคล และ พฤติกรรมการสื่อสาร

1.5 วัฒนธรรม (Culture) หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อซึ่งเป็นตัวกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์

2. สาร (Message) หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากการเข้ารหัสของผู้ส่งสาร ประกอบด้วย

2.1 รหัสของสาร (Message Code) หมายถึง กลุ่มของสัญลักษณ์ซึ่งใช้แทนหรือให้หมายถึงสิ่งต่างๆ ได้ เช่น ภาษาเขียน ภาษาพูด ภาษาท่าทาง รูปภาพ ดนตรี เป็นต้น รหัสของสารประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน ได้แก่

2.1.1 ส่วนประกอบย่อย (Elements) ได้แก่ พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ เป็นต้น

2.1.2 โครงสร้าง (Structure) หมายถึง การนำส่วนประกอบย่อยของรหัสมารวมกันเป็นคำที่ใช้แทนหรือให้ความหมายของสิ่งต่างๆ

2.2 เนื้อหาของสาร (Message Content) หมายถึง ข้อความที่ต้องการจะใช้สื่อความหมายแก่ผู้รับสาร ประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน ดังนี้

2.2.1 ส่วนประกอบย่อย (Elements) ได้แก่ กลุ่มคำที่ยังไม่ได้เรียงเรียงตามโครงสร้างและหน้าที่ทางไวยากรณ์

2.2.2 โครงสร้าง (Structure) หมายถึง การเรียงเรียงลำดับของคำตามหลักไวยากรณ์

2.3 การจัดเรียงลำดับสาร (Message Treatment) หมายถึง การตัดสินใจเลือกและจัดลำดับของรหัสสารและเนื้อหา ซึ่งได้แก่ ข่าวสารที่จะนำเสนอให้เหมาะสมและสนองวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้ การจัดเรียงลำดับสาร สารประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน ได้แก่

2.3.1 ส่วนประกอบย่อย (Elements) ได้แก่ รูปแบบ วิธีการ หรือเทคนิค

2.3.2 โครงสร้าง (Structure) หมายถึง การจัดหรือการเรียงลำดับของรหัสสารและเนื้อหา ซึ่งหมายถึง สารที่ต้องการส่งให้สอดคล้องกับเทคนิคการนำเสนอที่ผู้ส่งสารใช้หรือเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ หรือให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้รับสาร

3. ช่องสาร (Channel) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 ช่องสารที่เป็นตัวกลางในการนำสารจากผู้ส่งสารมายังผู้รับสาร ได้แก่ คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3.2 ช่องสารซึ่งเป็นพาหะของสิ่งที้นำสารไปสู่ประสาทรับรู้ทั้ง 5 ของมนุษย์ ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการลิ้มรส เป็นต้น

3.3 วิธีการเข้ารหัสและการถอดรหัสสาร เช่น การใช้วิธีพูด หรือวิธีเขียน เป็นต้น

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง จุดหมายปลายทางของสารซึ่งต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ทั้ง 5 ประการเช่นเดียวกับผู้ส่งสาร

1.3 องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร

จากแบบจำลองการสื่อสารที่นำเสนอไว้นั้น สรุปได้ว่ากระบวนการสื่อสารเกิดขึ้นจาก ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน และกัน (interdependent) พร้อมกันหรือในเวลาเดียวกัน (simultaneously) และต่อเนื่องกันไป (continuously) ตลอดกิจกรรมการสื่อสาร ดังนั้นแต่ละองค์ประกอบจึงมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร (Monge,1977 ; Emmert, & Donaghy,1981 ; Barker, & Gaut,2001 อ้างถึงใน สุรัตน์ ตรีสกุล, 2548) ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์ของกระบวนการสื่อสารได้ชัดเจนขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาลักษณะและรายละเอียดต่างๆ ของแต่ละองค์ประกอบซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการสื่อสาร และส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสื่อสารของมนุษย์

องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร

เมื่อพิจารณาจากความหมายของการสื่อสาร พบว่าการสื่อสารของมนุษย์มีองค์ประกอบพื้นฐานหลัก รวม 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร และสื่อ แต่หากพิจารณาจากสถานการณ์การสื่อสารจริงจะพบว่า นอกจากองค์ประกอบพื้นฐานหลักทั้ง 4 องค์ประกอบแล้ว ในกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ยังมีองค์ประกอบอื่น ซึ่งมีความสำคัญและมีส่วนในการเสริมสร้างให้เกิดความหมายที่ชัดเจนหรือการรับรู้ความหมายร่วมกันระหว่างคู่สื่อสาร ซึ่งควรนำมาพิจารณาเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์การสื่อสารได้ชัดเจนและครบถ้วน ได้แก่ บริบทของการสื่อสารและสิ่งรบกวนการสื่อสาร

• ผู้ส่งสาร (Source)

ปัจจัยที่ควรพิจารณาและเกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร มีดังนี้

1. ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) หมายถึงความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่

1.1 ทักษะในการสื่อสารด้วยวจนภาษา (Verbal Communication Skills) ประกอบด้วย ทักษะ 3 ประการดังนี้

1.1.1 ทักษะในการเข้ารหัส ได้แก่ ความสามารถในการเขียนและพูด

1.1.2 ทักษะในการถอดรหัส ได้แก่ ความสามารถในการอ่าน และฟัง

1.1.3 ทักษะในการคิดและการใช้เหตุผล ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความสามารถในการ
เข้ารหัสและถอดรหัส

1.2 ทักษะในการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา (Nonverbal Communication Skills) หมายถึง
ความสามารถในการใช้อวัจนภาษา เช่น ภาษาท่าทางหรือภาษากาย การสัมผัส ปริภาษา ฯลฯ ซึ่งใช้
เสริมความหมาย หรือแทนความหมายของอวัจนภาษา

ทักษะหรือความสามารถในการสื่อสารมีอิทธิพลต่อผู้ส่งสาร 2 ประการคือ ช่วยให้ผู้ส่งสาร
สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการสื่อสาร และช่วยให้ผู้ส่งสารสามารถเข้ารหัสสารที่ต้องการ
สื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับเรื่องที่ต้องการสื่อสาร ผู้รับสาร และสถานการณ์แวดล้อมในขณะสื่อสาร

2. ทักษะคติ (Attitudes) หมายถึงความรู้สึกที่มีต่อบุคคล วัตถุ หรือสิ่งแวดลอม ซึ่งส่งผลต่อ
พฤติกรรมการสื่อสารของมนุษย์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ทักษะคติที่ผู้ส่งสารมีต่อตนเอง (Attitude Toward Self) หมายถึงการประเมินตนเองของ
ผู้ส่งสารทั้งในด้านบวกและด้านลบ ล้วนมีผลต่อการสื่อสารของผู้ส่งสาร กล่าวคือ หากผู้ส่งสาร
ประเมินตนเองในด้านบวก เช่น คิดว่าตนมีความสามารถและรอบรู้ในเรื่องที่จะสื่อสาร ก็จะทำให้มั่นใจ
และประสบความสำเร็จในการสื่อสาร หากประเมินตนเองในทางตรงกันข้ามก็จะทำให้เกิดความไม่
มั่นใจ ดังนั้นทักษะคติจึงส่งผลต่อวิธีการสื่อสาร สารที่สร้างขึ้น และลักษณะของปฏิสัมพันธ์กับผู้รับสาร
ด้วยเช่นกัน

2.2 ทักษะคติต่อเรื่องที่จะสื่อสาร (Attitude Toward Subject Matter) หมายถึงความรู้สึกที่มี
ต่อเรื่องหรือประเด็นที่จะสื่อสาร กล่าวคือ หากผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องที่จะสื่อสารก็ทำให้เกิด
ความมั่นใจ และสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่หากไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่จะพูด แต่ต้องพูด
เรื่องนั้นในเชิงเห็นด้วยก็จะทำให้เกิดความลำบากใจในการพูด

2.3 ทักษะคติต่อผู้รับสาร (Attitude Toward Receiver) หมายถึงความรู้สึกที่มีต่อผู้รับสาร
กล่าวคือหากผู้ส่งสารกับผู้รับสารมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ก็จะส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการสื่อสาร
การเลือกภาษา ถ้อยคำ และการแสดงออกในการสื่อสาร รวมทั้งระดับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันด้วย
เช่นกัน

3. ความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย

3.1 ความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสาร (Knowledge of Subject Matter) หมายถึง ระดับความรู้
ความเข้าใจที่มีต่อเรื่องที่จะสื่อสาร หากผู้ส่งสารมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้งก็จะส่งผลให้เกิด
ความมั่นใจในการสื่อสารและทำให้ผู้รับสารเข้าใจสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.2 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร (Knowledge of the Communication Process)

หมายถึงความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ความสามารถในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมในขณะสื่อสารและประสิทธิผลในการสื่อสารของผู้ส่งสาร

4. สถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม (Position within a social-cultural system)

หมายถึง สถานภาพทางสังคมของผู้ส่งสาร การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ซึ่งเรียกรวมกันว่า ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม (social-cultural background) ของผู้ส่งสารจะส่งผลต่อความรู้ ทักษะ พฤติกรรมของผู้ส่งสาร ความรู้สึกของผู้รับสาร และความเข้าใจที่เกิดขึ้นระหว่างกัน หากภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความใกล้เคียงกัน ประสิทธิผลของการสื่อสารก็มากขึ้นด้วย

5. ขอบเขตประสบการณ์ (field of experience) หมายถึงประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ของ

ผู้ส่งสาร ซึ่งจะเป็ปัจจัยกำหนดระดับความสอดคล้องต้องกันระหว่างความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารไปยังผู้รับสาร กับความหมายของสารที่ผู้รับสารมีหลังจากได้รับสารจากผู้ส่งสาร หากคู่สื่อสารมีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกันก็จะช่วยให้เข้าใจความหมายของสารได้ตรงกันหรือสอดคล้องกัน ดังนั้นผู้ส่งสารจึงต้องคำนึงถึงขอบเขตประสบการณ์ของผู้รับสาร เพื่อสร้างสารที่สามารถสื่อความหมายได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสื่อสารของตน

• ผู้รับสาร

ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับสารซึ่งส่งมาจากผู้ส่งสาร ผู้รับสารแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (Target Audience) หมายถึงผู้รับสารเป้าหมายซึ่งผู้ส่งสารตั้งใจจะส่งสารไปให้ถึง และผู้รับสารทั่วไป (General Audience) หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทั่วไปซึ่งสามารถรับสารที่ผู้ส่งสารส่งสารไปยังผู้รับสารเป้าหมายได้

ปัจจัยที่ควรพิจารณาและเกี่ยวข้องกับผู้รับสาร มีดังต่อไปนี้

1. ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skill) หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารได้แก่

1.1 ทักษะการสื่อสารด้วยวจนภาษา (Verbal Communication Skills) แบ่งเป็น

1.1.1 ทักษะในการถอดรหัส ได้แก่ ความสามารถในการอ่าน และฟัง

1.1.2 ทักษะในการเข้ารหัส ได้แก่ ความสามารถในการเขียน และพูด

1.1.3 ทักษะในการคิดและการใช้เหตุผล ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อความสามารถในการ ถอดรหัสและเข้ารหัส

1.2 ทักษะในการสื่อสารด้วยอวัจนภาษา (Nonverbal Communication Skills) หมายถึง
ความสามารถในการแปลความหมายของอวัจนภาษาที่ได้รับ และใช้อวัจนภาษา เช่น ภาษาท่าทาง
หรือภาษากาย การสัมผัส ปริภาษา เป็นต้น ซึ่งใช้เสริมความหมาย หรือแทนความหมายของวั
จนภาษาได้เช่นกัน

2. ทศนคติ (Attitudes) หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อบุคคล วัตถุ หรือสิ่งแวดล้อมซึ่งส่งผลต่อ
พฤติกรรมสื่อสารของมนุษย์ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 ทศนคติที่ผู้รับสารมีต่อตนเอง (Attitude toward Self) หมายถึง การประเมินตนเอง
ของผู้รับสารทั้งในด้านบวกและด้านลบ ล้วนมีผลต่อการสื่อสารของผู้รับสาร กล่าวคือ หากผู้รับสาร
ประเมินตนเองในด้านบวกและด้านลบ เช่น คิดว่าตนมีความพร้อม มีความตั้งใจ และมีความสามารถก็
จะทำให้เกิดความมั่นใจและประสบความสำเร็จในการสื่อสาร หากประเมินตนเองในทางตรงกันข้ามก็
จะทำให้เกิดความไม่มั่นใจ ดังนั้น ทศนคติจึงส่งผลต่อสารที่ได้รับและลักษณะของปฏิสัมพันธ์กับผู้ส่ง
สารด้วยเช่นกัน

2.2 ทศนคติต่อเรื่องที่จะสื่อสาร (Attitude toward Subject Matter) หมายถึง ความรู้สึกที่
มีต่อเรื่องหรือประเด็นที่จะสื่อสาร กล่าวคือ หากผู้รับสารมีทศนคติที่ดีต่อเรื่องที่จะสื่อสารก็จะทำให้
เกิดความมั่นใจและเพิ่มประสิทธิภาพการรับสารได้ แต่หากไม่เห็นด้วยกับเรื่องที่ได้รับก็อาจทำให้ผู้รับ
สารไม่ต้องการรับรู้ ต่อต้าน หรือไม่เห็นด้วยกับสารนั้นทันที

2.3 ทศนคติต่อผู้ส่งสาร (Attitude toward Sender) หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อผู้ส่งสาร
กล่าวคือ หากผู้รับสารกับผู้ส่งสารมีความรู้สึกที่ดีต่อกันก็จะส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในขณะที่สื่อสาร
ส่งผลต่อความรู้ความสัมพันธมีต่อกัน รวมทั้งลักษณะของปฏิกริยาตอบกลับด้วยเช่นกัน

3. ความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย

3.1 ความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสาร (Knowledge of Subject Matter) หมายถึง ระดับความรู้
ความเข้าใจที่มีต่อเรื่องที่จะสื่อสาร หากผู้สื่อสารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังสื่อสารกัน
จะส่งผลให้เข้าใจเรื่องราวที่ได้รับมากขึ้น และทำให้เกิดความมั่นใจในการแสดงปฏิกริยาตอบกลับ

3.2 ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร (Knowledge of the Communication Process)
หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร รวมทั้งความสามารถใน
การวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสื่อสารซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมขณะสื่อสาร และ
ประสิทธิผลในการสื่อสารของผู้ส่งสาร

4. สถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม (Position within a social – cultural system)

หมายถึง สถานภาพทางสังคมของผู้รับสาร การเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ในสังคม รูปแบบของ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ซึ่งรวมเรียกว่า ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม (social – cultural background) ของผู้รับสาร ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมของคู่สื่อสาร ความรู้สึกของคู่สื่อสาร และความเข้าใจระหว่างกัน หากภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมของทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความใกล้เคียงกัน ประสิทธิภาพของการสื่อสารก็สูงขึ้นด้วย

5. ขอบเขตประสบการณ์ (field of experience) หมายถึง ประสบการณ์ หรือการเรียนรู้

ของผู้รับสารซึ่งส่งผลต่อระดับความเข้าใจความหมายของสารร่วมกันระหว่างคู่สื่อสาร หากคู่สื่อสารมี ประสบการณ์หรือเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน หรือมีความสอดคล้องกันก็จะส่งผลให้สามารถรับรู้ ความหมายของสารร่วมกับผู้ส่งสารได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

• **สาร (Message)** หมายถึง ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการเข้ารหัสของผู้ส่งสาร เพื่อส่งไปยังผู้รับ สาร และกระตุ้นให้ผู้รับสารเกิดการตอบสนอง

สารแบ่งออกได้หลายประเภทตามเกณฑ์การแบ่งประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามรหัสหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเข้ารหัส

1.1 วจนสาร (Verbal Message) หมายถึง สารซึ่งอยู่ในรูปของภาษาพูด หรือภาษาเขียน

1.2 อวจนสาร (Nonverbal Message) หมายถึง สารซึ่งอยู่ในลักษณะอื่นซึ่งไม่ใช่ภาษาพูด หรือภาษาเขียน แต่สามารถสื่อความหมายระหว่างคู่สื่อสารได้ โดยส่วนใหญ่อวจนภาษาแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ภาษากายหรือการเคลื่อนไหวของร่างกาย (body language/body movement: kinesics) การนำเสนอตนเองหรือการแสดงออกของบุคคล (self-presentation) ปริภาษา (paralanguage) และการจัดสภาพแวดล้อมรอบตัว (management of environment)

2. แบ่งโดยให้ความสนใจในการส่งสารเป็นเกณฑ์

2.1 สารที่เกิดด้วยความตั้งใจ (Intentional Message) หมายถึง สารที่ผู้ส่งสารมี วัตถุประสงค์จะสื่อไปยังผู้รับสารและผ่านการเข้ารหัสด้วยความตั้งใจ

2.2 สารที่เกิดขึ้นด้วยความไม่ตั้งใจ (Unintentional Message) หมายถึง สารที่ไม่ได้ตั้งใจสร้างขึ้นและไม่ได้ตั้งใจจะสื่อไปยังบุคคลอื่น แต่อาจมีความหมายสำหรับบุคคลอื่น

3. แบ่งโดยใช้ผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นเกณฑ์

3.1 สารที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่งสารไปยังผู้รับสาร (Intended Message) หมายถึง สารที่ผ่านการเข้ารหัสและส่งไปยังผู้รับสาร

3.2 สารที่ผู้รับสารได้รับ (Perceived Message) หมายถึง สารที่ผ่านกระบวนการถอดรหัสและแปลความหมายจากผู้รับสาร

การแบ่งประเภทของสารในลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์จะชี้ให้เห็นว่าความหมายของสารที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่งมาให้ผู้รับสาร และความหมายของสารที่ผู้รับสารได้รับนั้นอาจแตกต่างกันหรือเหมือนกันก็ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับคู่มือสาร และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสื่อสาร

ปัจจัยที่ควรพิจารณาและเกี่ยวข้องกับสาร

ไม่ว่าจะแบ่งสารออกเป็นกี่ประเภทโดยใช้เกณฑ์ใดก็ตาม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสารซึ่งคู่มือสารควรคำนึงถึง ได้แก่

1. รหัสของสาร (message code) หมายถึง กลุ่มของสัญลักษณ์ซึ่งใช้แทน หรือให้ หมายถึง สิ่งต่างๆ ได้แก่ วจนภาษา ซึ่งหมายถึงภาษาเขียนและภาษาพูด รหัสของสารประกอบด้วย ส่วนประกอบ 2 ส่วน ได้แก่

1.1 ส่วนประกอบย่อย (Elements) เช่น ส่วนประกอบย่อยของภาษาพูด ได้แก่ เสียง พยางค์ และคำ เป็นต้น

1.2 โครงสร้าง (structure) หมายถึง การนำส่วนประกอบย่อยของรหัสมารวมกันเป็นคำที่ใช้แทน หรือให้หมายถึงสิ่งต่างๆ

2. เนื้อหาของสาร (message content) หมายถึง ข้อความที่ต้องการจะใช้สื่อความหมายแก่ผู้รับสาร ประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน ดังนี้

2.1 ส่วนประกอบย่อย (Elements) ได้แก่ กลุ่มคำที่ยังไม่ได้เรียบเรียงตามโครงสร้างและหน้าที่ทางไวยากรณ์

2.2 โครงสร้าง (Structure) หมายถึง การเรียบเรียงลำดับของคำตามหลักไวยากรณ์

3. การเลือกและจัดลำดับของข่าวสาร หรือการจัดสาร (message treatment) หมายถึง การตัดสินใจเลือกและจัดลำดับของรหัสสารและเนื้อหา ซึ่งได้แก่ ข่าวสารที่จะนำเสนอให้เหมาะสม และสนองวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้ การเลือกและจัดลำดับของข่าวสาร หรือการจัดสารประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วน ได้แก่

3.1 ส่วนประกอบย่อย (Elements) ได้แก่ รูปแบบ วิธีการ หรือเทคนิคในการนำเสนอสาร

3.2 โครงสร้าง (Structure) หมายถึง การจัดหรือการเรียงลำดับของรหัสสารและเนื้อหา ซึ่งหมายถึงสารที่ต้องการส่งให้สอดคล้องกับเทคนิคการนำเสนอที่ผู้ส่งสารใช้ หรือเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ หรือให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของผู้รับสาร เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ความหมายร่วมกันของสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้ส่งสารมีประสบการณ์ร่วมกันในเรื่องที่กำลังสื่อสาร ดังนั้น เมื่อผู้ส่งสารจะสร้างสารจึงควรคำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวด้วย

• ช่องสารและสื่อ (Channel & Media)

เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการสื่อสารในการศึกษาองค์ประกอบนี้ คือ พาหนะหรือตัวกลางในการนำสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร การเลือกใช้สื่อจึงมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสาร และเนื่องจากองค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสารต่างมีความสัมพันธ์กันและส่งผลซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การตัดสินใจเลือกใช้สื่อจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารควบคู่ไปด้วย ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Source) โดยพิจารณาถึงความสามารถหรือทักษะในการสื่อสารของผู้ส่งสาร ได้แก่ การเข้ารหัส การคิดและการใช้เหตุผล ภูมิหลัง ความต้องการในการได้รับปฏิกิริยาตอบกลับจากผู้รับสาร และความสามารถในการคิดวิเคราะห์องค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร เป็นต้น

2. ผู้รับสาร (Receiver) โดยพิจารณาถึงความสามารถหรือทักษะในการสื่อสารของผู้รับสาร ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การถอดรหัส การแปลความสาร การคิดและการใช้เหตุผล ภูมิหลัง ทักษะติดต่อสื่อสาร สารสื่อ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ รวมทั้งความสามารถในการแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ เป็นต้น นอกจากนี้ จำนวนผู้รับสารเป้าหมายก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ต้องใช้พิจารณาด้วยเช่นกัน

3. สาร (Message) โดยพิจารณาว่าสารที่ต้องการส่งไปยังผู้รับสารนั้นเหมาะสมกับสื่อประเภทใด เช่น การส่งสารที่มีเนื้อหายากและซับซ้อนโดยผ่านสื่อที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารย้อนกลับไปทบทวนได้ อาจทำให้ประสิทธิผลของการสื่อสารลดลง เป็นต้น

4. สื่อ (Media) โดยพิจารณาถึงข้อดีและข้อจำกัดของสื่อแต่ละประเภท ศักยภาพของสื่อในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย หรือแม้กระทั่งรูปแบบของการใช้สื่อผสม ซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดและช่วยเสริมข้อดีของแต่ละสื่อที่ใช้ร่วมกัน เป็นต้น

5. การมีปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) โดยพิจารณาถึงลักษณะของปฏิกิริยาตอบกลับที่ต้องการจากผู้รับสาร

6. ผลที่เกิดจากสื่อสาร (Effect)

หากผู้ส่งสารต้องเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับสาร สื่อบุคคลเป็นสื่อที่เหมาะสมกว่า สื่อมวลชน หากเน้นการกระจายข่าวสารข้อมูลแก่ผู้รับสารจำนวนมาก สื่อมวลชนจะช่วยให้บรรลุผลได้ดีกว่า

1.4 ทิศทางการสื่อสาร (ปรมะ สตะเวทิน, 2546)

1.4.1 การสื่อสารทางเดียว (One Way Communication) หมายถึง การทำหน้าที่ องค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยมี ลักษณะดังนี้ ผู้ส่งสารทำหน้าที่ในการส่งข่าวสารที่ตนเองเป็นผู้สร้างหรือกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ โดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพนำพาข่าวสารนั้นไปถึงผู้รับสาร ซึ่งผู้รับสารจะรับข่าวสารเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของตนด้วยเช่นกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการ ส่งข่าวสารหรือการสื่อความหมายไปยังผู้รับสารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คาดหวังถึงการตอบสนอง จากผู้รับสารในทันที (Immediate response) แต่อาจจะมีปฏิกริยาตอบกลับ (Feedback) ไปยังผู้ส่ง สารภายหลังได้ การสื่อสารในรูปแบบนี้ผู้รับสารไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทันที จึงมักเป็นการ สื่อสารผ่านสื่อมวลชน

1.4.2 การสื่อสารสองทาง (Two Ways Communication) หมายถึง การทำหน้าที่ องค์ประกอบพื้นฐานของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยมี ลักษณะดังนี้ ผู้ส่งสารทำหน้าที่ในการส่งข่าวสารที่ตนเองเป็นผู้สร้างหรือกำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ โดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารที่มีความเหมาะสมและศักยภาพนำพาข่าวสารนั้นไปถึงผู้รับสาร ซึ่ง ผู้รับสารจะรับข่าวสารตามวัตถุประสงค์ของตน และนอกเหนือจากการทำหน้าที่องค์ประกอบพื้นฐาน ดังกล่าวแล้ว ผู้รับสารสามารถแสดงปฏิกริยาตอบกลับ (Feedback) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ไป ยังผู้ส่งสารได้ นั่นหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร กระบวนการดังกล่าว นี้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร ทำให้การสื่อสารมีความชัดเจน และสร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างคู่สื่อสารได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการสื่อสารหรือสื่อความหมายที่ผู้รับสารมีโอกาส ตอบกลับมายังผู้ส่งสารได้ในทันที โดยที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่ต่อหน้ากันหรืออยู่คนละสถานที่ก็ได้ แต่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถเจรจาหรือโต้ตอบกันไปมา โดยที่ต่างฝ่ายต่างผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่ง สารและผู้รับสารในเวลาเดียวกัน

1.5 บริบททางการสื่อสาร

โดยปกติกระบวนการสื่อสารจะเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร วิธีการสื่อสารของคู่สื่อสาร เนื้อหาสาระของสาร รวมทั้งความหมายของสารที่สร้างขึ้นด้วย ดังนั้นจึงไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์การสื่อสารของมนุษย์แยกออกจากบริบททางสังคม เนื่องจากบริบทคือองค์ประกอบสำคัญซึ่งช่วยให้เข้าใจกระบวนการสื่อสารได้ชัดเจนขึ้น

ประเภทของบริบทหรือสิ่งแวดล้อมทางการสื่อสาร แบ่งเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. บริบทหรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (physical context) คือ สถานที่ที่เกิดการสื่อสาร สภาพแวดล้อมในสถานที่นั้น เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ ระดับเสียง ระยะห่างระหว่างคู่สื่อสาร การจัดที่นั่ง ฯลฯ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทั้งสิ้น
2. บริบทหรือสิ่งแวดล้อมทางสังคม (social context) คือ ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สื่อสาร บทบาทหน้าที่ และสถานภาพทางสังคม บรรทัดฐาน และค่านิยมของกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อการสร้างสาร การสร้างความหมายของสาร และความเข้าใจสาร
3. บริบทหรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากเหตุการณ์การสื่อสารที่ผ่านมา (historical context) คือ เหตุการณ์หรือประสบการณ์การสื่อสารที่ผ่านมา หรือภูมิหลังของคู่สื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร
4. บริบทหรือสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยา (psychological context) คือ อารมณ์ และความรู้สึกของคู่สื่อสารซึ่งเกิดขึ้นในสถานการณ์ของการสื่อสาร และส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างกัน
5. บริบทหรือสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (cultural context) คือ ค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐานของกลุ่มคนที่ยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมมีผลต่อความรู้สึก และพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างกัน

เมื่อบริบทหรือสิ่งแวดล้อมในการสื่อสารมีผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารของคู่สื่อสารและส่งผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร ดังนั้น การเรียนรู้ในการใช้บริบทที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ หลีกเลี่ยงบริบทที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อการสื่อสาร หรือหากเป็นบริบทที่เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงก็ได้ เราก็จะสามารถวางแผนการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพในบริบทต่าง ๆ ได้ จึงเป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร

1.6 สิ่งรบกวนการสื่อสาร

สิ่งรบกวนการสื่อสาร คือ สิ่งที่สกัดกั้นหรือเป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนสารระหว่างคู่สื่อสาร ทำให้คู่สื่อสารไม่สามารถรับสารหรือรับสารที่บิดเบือนไปจากที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อไปยังผู้รับสาร

ประเภทของสิ่งรบกวนการสื่อสาร

1. สิ่งรบกวนทางกายภาพหรือสิ่งรบกวนภายนอก (physical noise) หรือสิ่งรบกวนภายนอก (external noise) คือ สิ่งรบกวนที่เกิดขึ้นภายนอกตัวผู้สื่อสาร หรือสภาวะแวดล้อมการสื่อสาร ได้แก่ ระดับเสียงบริเวณที่เกิดการสื่อสาร สภาพอากาศ เป็นต้น
2. สิ่งรบกวนทางจิตใจ (psychological noise) หรือสิ่งรบกวนภายใน (internal noise) คือ สิ่งรบกวนที่เกิดภายในตัวผู้สื่อสาร ได้แก่ สภาพจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะที่เกิดพฤติกรรมการสื่อสาร
3. สิ่งรบกวนที่เกิดขึ้นในสื่อหรือช่องสาร (media/channel noise) หรือสิ่งรบกวนด้านเทคนิค (technical noise) คือ สิ่งรบกวนที่เกิดขึ้นภายในสื่อ หรือช่องสาร ซึ่งส่งผลต่อความคมชัด ความชัดเจน และความแม่นยำในการถ่ายทอดสาร
4. สิ่งรบกวนที่เกิดจากภาษา (semantic noise) คือ ความแตกต่างระหว่างความหมายของสารที่ผู้ส่งตั้งใจส่ง กับความหมายของสารที่ผู้รับสาร ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการเข้าใจผิด การถอดรหัส หรือการแปลความหมายสาร

แนวความคิดเรื่องสิ่งรบกวนนี้มีความสำคัญในการสื่อสาร เนื่องจากในกระบวนการสื่อสารทุกประเภทมีโอกาสเกิดสิ่งรบกวนได้ ถ้าระดับของการรบกวนสูงมากอาจทำให้การสื่อสารล้มเหลวได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาทักษะทางด้านต่าง ๆ เช่น การพูด การฟัง เป็นต้น เพื่อเตรียมรับมือกับสิ่งรบกวนการสื่อสาร ซึ่งบางครั้งอาจเกิดขึ้นมาอย่างกะทันหัน

การศึกษาองค์ประกอบของการสื่อสารทำให้ทราบว่า การสื่อสารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพควรที่จะพิจารณาทั้ง 5 องค์ประกอบ และการใช้กิจกรรมในการสื่อสารรูปแบบต่างๆ จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการป้องกันเอชไอวีกับผู้ต้องขังในเรือนจำ จำเป็นที่จะต้องพิจารณาทั้ง 5 องค์ประกอบ รวมทั้งใช้กิจกรรมในการสื่อสารหลายรูปแบบเพื่อที่จะได้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่สุดภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ

2. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการออกแบบการสื่อสาร

2.1 การวิเคราะห์ผู้รับสาร

ความสำคัญของผู้รับสารในกระบวนการสื่อสาร

ผู้รับสารเป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการสื่อสาร หากผู้รับสารเข้าใจสารของผู้ส่งสารการสื่อสารก็ประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้ส่งสารจึงต้องเตรียมตัว เตรียมสาร และเตรียมสื่อให้เหมาะสมกับผู้รับสารของตน การเตรียมความพร้อมดังกล่าวนี้เริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ผู้รับสาร ซึ่งหมายถึง การกำหนดผู้รับสารเป้าหมาย การจัดกลุ่มผู้รับสาร และการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นของกลุ่มผู้รับสารเท่านั้น เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดรูปแบบ วิธีการ สื่อ สาร ฯลฯ เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ปรมะ สตะเวทิน, 2546)

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ (2542) กล่าวว่า ผู้รับสารเป็นองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารที่นักนิเทศศาสตร์ให้ความสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารเป็นอย่างมาก ผู้รับสารคือเป้าหมายของการสื่อสารแต่ละครั้ง การสื่อสารแต่ละครั้งนั้นเราอาจวัดสัมฤทธิ์ผลของมันได้จากผู้รับสาร มีส่วนทำให้การสื่อสารเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่น้อยไปกว่าองค์ประกอบส่วนอื่น

แนวคิดเกี่ยวกับผู้รับสารในบริบทสังคม (Social Context) (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2542)

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ (2542) กล่าวว่า นักวิชาการสื่อสารมักให้ความสนใจต่อผู้รับสารและพยายามเรียนรู้เกี่ยวกับผู้รับสารในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับสารในฐานะที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคม

ลักษณะการแบ่งเป็นกลุ่มของผู้รับสาร (group - like) การที่ผู้รับสารที่มีคุณสมบัติเหมือนกันจะมีความคล้ายคลึงกันในแง่พฤติกรรมกรสื่อสารหรือไม่ จึงมีความพยายามที่จะจัดกลุ่มของผู้รับสารที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกันเข้าด้วยกัน คุณสมบัติที่นำมาใช้ในการจัดกลุ่มอาจเป็นคุณสมบัติที่มองเห็นได้ภายนอกที่เรียกกันว่า คุณสมบัติทางประชากรศาสตร์ (demographic characteristics) เช่น เพศ อายุ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รายได้หรือแม้แต่ภูมิภคานาของผู้รับสาร

ความแตกต่างของผู้รับสาร (audience differentiation) นักวิชาการได้ให้ความสนใจในความแตกต่างทางสังคม (social differentiation) ของผู้รับสารในกลุ่มประชากรเดียวกันด้วย กล่าวคือ แม้คุณสมบัติที่มองเห็นจากภายนอกของกลุ่มผู้รับสารจะใกล้เคียงกัน แต่โครงสร้างภายใน (internal structure) อาจจะแตกต่างกัน โครงสร้างภายในที่แตกต่างกันนี้ การเลือกใช้สื่อที่แตกต่างกันของผู้รับสารอาจเป็นผลมาจากความแตกต่างกันของโครงสร้างภายในของผู้รับสารก็ได้

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้รับสาร (Social interaction) เมื่อเกิดการสื่อสารขึ้นเมื่อใด เมื่อนั้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมย่อมจะเกิดขึ้น เนื่องจากการติดต่อกับเกี่ยวข้องกับเกี่ยวข้องกับบุคคลต่อบุคคล จึงนับได้ว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมแบบหนึ่ง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสารเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร และเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารเองกับสื่อด้วย ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวแบ่งออกเป็นหลายลักษณะ คือ

1. ความสามารถในการเชื่อมโยงกับสังคม (Sociability) การสื่อสารเป็นส่วนสำคัญที่ได้กลายเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์มีอาจจะขาดได้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อเป็นตัวเชื่อมโยงไปกับบุคคลอื่น และสื่อก็ถูกใช้เพื่อเป็นตัวนำไปสู่การเชื่อมโยงกับบุคคลอื่น
2. การใช้ประโยชน์ทางสังคม (social use) งานวิจัยของ Lull, 1982 (อ้างถึงใน ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2542) แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของการที่ผู้รับสารใช้การสื่อสารให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองมีอยู่มากมาย เช่น เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผู้อื่น (relational uses) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการสื่อสารเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และสื่อถูกใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการสร้างความสัมพันธ์ โดยการสื่อสารนั้นจะต้องมีหัวข้อเรื่องราวที่ใช้เพื่อการเชื่อมโยง ข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จะสามารถนำมาใช้ในหัวข้อและเนื้อหาของสารสนเทศได้เป็นอย่างดี การสื่อสารจึงเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เพื่อเป็นโครงสร้าง (structural uses) หมายถึง การที่มนุษย์ใช้การสื่อสารเป็นภูมิหลังเพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น การสื่อสารช่วยให้มนุษย์สามารถแสดงความคิดเห็นอ่าน ความเป็นตัวของตัวเอง ช่วยให้ผู้ที่รับสารนั้นมองเห็นความเป็นมนุษย์และเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้ส่งสารนั้น ๆ เพื่อเป็นการเรียนรู้ทางสังคม (social learning) คือการใช้การสื่อสาร เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นแง่เนื้อหา (content) แง่รูปแบบ (form) การเรียนรู้ทางสังคมช่วยให้มนุษย์มั่นใจว่าสามารถอยู่รอดในสังคมได้ดียิ่งขึ้น และสุดท้ายมนุษย์ใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อควบคุมสังคม (competence / dominance) มนุษย์สื่อสารเพื่อช่วยให้เขาสามารถมั่นใจได้ว่า เขาสามารถจัดการให้ทุกสิ่งเป็นไปตามที่ต้องการ เขาสามารถนำตนเองไปสู่สิ่งที่ต้องการ ในขณะที่เดียวกันก็จัดให้ผู้อื่นมีบทบาทตามที่ตัวเขาเองต้องการให้เห็น
3. การแยกตัวออกจากสังคม (social isolation) การสื่อสารในบางลักษณะช่วยให้บุคคลบางคนแยกตัวออกจากสังคมได้ เช่น การอ่านหนังสือ ผู้อ่านมักเพลิดเพลินอยู่กับเนื้อหาของเรื่องราวของหนังสือ และใช้การอ่านนี้เป็นหนทางหนี (escape) ไปจากสังคมรอบข้างที่ตนไม่ต้องการสื่อสารด้วย ในขณะนั้น กลุ่มผู้รับสารที่มีพฤติกรรมหนีไปจากสังคม (escapist) เช่นนี้มักเป็นผู้ที่เปิดรับสารจากสื่อบางประเภทมากเกินไป และมักเกิดอาการติด (addicted)
4. การสร้างความสัมพันธ์แบบอ้างอิง (referent relationship) หมายถึง การที่ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าได้ติดต่อสัมพันธ์กับสิ่งที่ปรากฏในเรื่องราวกับว่าสิ่งนั้น ๆ มีตัวตนเป็นบุคคลจริง ๆ เรามัก

พบบ่อย ๆ ว่า ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวละครมีผลกระทบเหมือนกับเกิดขึ้นในชีวิตจริง ๆ ผู้รับสารจะนิยมชื่นชมตัวละครที่ตนพอใจ และดาราที่แสดง ๆ บทนั้น ๆ จะเป็นที่ยื่นชมไปด้วย ส่วนดาราที่แสดงในบทร้าย ตัวไม่ดี ก็มักถูกเกลียดชัง ราวกับว่าเป็นคนไม่ดีในชีวิตจริง

5. บรรทัดฐานของสังคม (social norms) ผู้รับสารมีค่านิยมของบรรทัดฐาน (norms) เกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารที่เหมาะสมอยู่ในใจ บรรทัดฐานเหล่านี้ ได้แก่ บรรทัดฐานเกี่ยวกับเนื้อหาของสื่อที่สื่อสารในบริบทต่าง ๆ ของสังคม ด้วยอิทธิพลของสังคมนั้น ๆ ซึ่งถ่ายทอดมาทางสถาบันการศึกษา ครอบครัวและศาสนา สิ่งที่มีมนุษย์สื่อสารกันในสังคมถ่ายทอดกันมา เป็นที่ยอมรับและเรียกว่าเป็นบรรทัดฐานของสังคม (social norms)

ประเภทของผู้รับสาร

1. ประเภทของผู้รับสารจำแนกตามลักษณะของการสื่อสาร (พรทิพย์ วรกิจโกศาทร, 2532 อ้างถึงใน ประมว สตะเวทิน, 2546) แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

- ผู้รับสารในการสื่อสารระหว่างบุคคล จะเป็นผู้ที่รับข่าวสารประเภทเดียวที่ไม่ค่อยมีอิทธิพลในการสื่อสารหรือมีอิทธิพลมากในการสื่อสาร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะของการสื่อสารว่าจะเป็นการบอกกล่าวให้ความรู้ การซักถามหรือสัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติ อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้รับสารจะมีอิทธิพลต่อการสื่อสารลักษณะนี้มากหรือน้อย ประสิทธิภาพในการสื่อสารยังคงขึ้นอยู่กับการเข้ารหัส (Encoding) ของผู้ส่งสาร และการถอดรหัส (Decoding) ของผู้รับสารด้วย

- ผู้รับสารในการสื่อสารกลุ่มเล็ก การสื่อสารในลักษณะนี้จะคล้ายกับการสื่อสารระหว่างบุคคล แต่การสื่อสารกลุ่มเล็กจะมีผู้รับสารจำนวนมากขึ้น ปกติจะมีประมาณ 5 – 9 คน ผู้รับสารของการสื่อสารลักษณะนี้ มีคุณสมบัติที่เหมือนกัน (Homogeneous) หรือแตกต่างกัน (Heterogeneous) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการสื่อสารว่ามีลักษณะเป็นการบอกกล่าวหรือให้ความรู้หรือการสื่อสารที่มีลักษณะแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติ

- ผู้รับสารในการสื่อสารกลุ่มใหญ่หรือผู้รับสารที่มีจำนวนมาก จะมีผู้รับสารจำนวนมาก ตั้งแต่ 30 – 40 คน ไปจนถึงพัน ๆ คน แล้วแต่สถานการณ์ของการสื่อสารนั้น ๆ ดังนั้น โอกาสที่ผู้รับสารจะแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบจึงอยู่ในขอบเขตจำกัด กล่าวคือ ผู้รับสารจะสามารถแสดงออกได้ด้วย การปรบมือ หัวเราะ หรือให้ความสนใจ แต่การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบที่ลึกซึ้ง หรือการแลกเปลี่ยนความรู้หรือทัศนคตินั้นมีน้อยมาก ดังนั้น ประสิทธิภาพในการสื่อสารจึงขึ้นอยู่กับผู้ส่งสารเป็นสำคัญ เช่น วิธีการสื่อสาร กลยุทธ์หรือลีลาในการสื่อสาร รวมถึงความผันแปรไปตามจุดมุ่งหมายของการสื่อสารอีกด้วย

- ผู้รับสารในการสื่อสารมวลชน มีลักษณะเด่น 3 ประการ คือ 1. มีความแตกต่างกัน เนื่องจากสื่อมวลชนครอบคลุมผู้รับสารได้กว้างไกลและไม่สามารถจะสร้างขอบเขตจำกัดการสื่อสาร

เพื่อผู้รับสารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะได้ จึงทำให้มีผู้รับสารจำนวนมากและแน่นอนว่าจะต้องส่งผลไปยังผู้รับสารที่มีความแตกต่างกันทั้งเพศ อายุ อาชีพ กลุ่มสังคม สถานะทางสังคม และเศรษฐกิจ 2. ไม่รู้จักกัน สื่อสารมวลชนอาศัยสื่อมวลชน (Mass media) เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ทำให้ผู้รับสารและผู้ส่งสารไม่ได้เผชิญหน้ากัน โอกาสที่จะทำความรู้จักกันจึงมีน้อย 3. มีข้อจำกัดในการแสดงออกจากการที่ผู้รับสารในการสื่อสารประเภทนี้ มีจำนวนมาก และมีความหลากหลายแตกต่างกัน ดังนั้นโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือมีปฏิริยาโต้ตอบกลับ (Feedback) ต่อการสื่อสารจึงมีน้อยมาก

2. ประเภทผู้รับสารจำแนกตามผลกระทบของการสื่อสาร (พรทิพย์ วรกิจโกคาทร, 2532 อ้างถึงใน ปรมะ สตะเวทิน, 2546) จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

- ผู้รับสารที่เป็นผู้ถูกกระทำ (Passive Receiver) หมายถึง ผู้รับสารที่ไม่มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาข่าวสาร กล่าวคือ จะรอให้ข่าวสารไหลมาสู่ตนเองมากกว่า และข่าวสารนั้นจะมีพลังอำนาจต่อการเปลี่ยนแปลง ความเชื่อ ทศนคติ และการกระทำของผู้รับสาร

- ผู้รับสารที่เป็นผู้กระทำ (Active Receiver) หมายถึง ผู้รับสารที่มีความสนใจ มีความกระตือรือร้น ในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ในลักษณะนี้จึงเป็นผู้รับสารที่มีคุณภาพ กล่าวคือ มีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความรู้ มีทัศนคติที่ดี เรียนรู้ระบบสังคมและวัฒนธรรม ทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

3. ประเภทของผู้รับสารจำแนกตามกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสาร (พรทิพย์ วรกิจโกคาทร, 2532 อ้างถึงใน ปรมะ สตะเวทิน, 2546) จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

- ผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (Target audience) ซึ่งมีลักษณะเด่น ดังนี้ 1. มีจำนวนที่คาดคะเนได้ (Predictable Size) เมื่อผู้ส่งสารมีจุดมุ่งหมายในการสื่อสารเพื่อบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดแล้ว ผู้ส่งสารจะคาดคะเนได้ว่า บุคคลกลุ่มนี้มีจำนวนเท่าไร ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการกำหนดแผนการสื่อสาร 2. มีลักษณะที่เหมือนกัน (Homogeneous) กล่าวคือ มีลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ที่เหมือนกัน เช่น อายุ เพศ สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพ และศาสนา หรืออย่างน้อยจะต้องมีความสนใจข่าวสารร่วมกัน 3. ความคิดเห็นหรือการแสดงออกเป็นที่ยอมรับ (Accepted Expression) กล่าวคือ เมื่อจุดมุ่งหมายของการสื่อสารเพื่อกลุ่มเป้าหมายนี้ ดังนั้นข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะ คำติชมหรือปฏิริยาโต้ตอบในลักษณะต่าง ๆ มักเป็นที่ยอมรับในการพิจารณาหรือได้รับการพิจารณาเป็นอันดับแรก

- ผู้รับสารทั่วไป (General Audience) แตกต่างจากผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 1. มีจำนวนที่คาดคะเนไม่ได้ (Unpredictable Size) คือ ไม่สามารถทราบจำนวนของผู้รับสารที่แน่นอนชัดเจนได้ โดยเฉพาะการสื่อสารมวลชน 2. มีลักษณะที่แตกต่างกัน (Heterogeneous) เนื่องจากผู้รับ

สารทั่วไปมีจำนวนมาก จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันในตัวแปรของประชากรศาสตร์ ความสนใจ ความเชื่อ ค่านิยม 3. มีข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็น (Limited Expression) เนื่องจากไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายโดยตรง ถึงแม้จะมีปฏิริยาโต้ตอบมาบ้าง แต่ปฏิริยาดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อผู้ส่งสารค่อนข้างน้อย ยกเว้นในกรณีที่มีการแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มคนจำนวนมาก

4. ประเภทผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายหรือมิได้เป็นเป้าหมาย (ปรมะ สตะเวทิน, 2546)

- ผู้รับสารที่เป็นเป้าหมาย (Intended receivers) หมายถึง ผู้รับสารที่ถูกกำหนดโดยผู้ส่งสารว่าต้องการสื่อสารกับผู้รับสารกลุ่มนี้เพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง และคาดว่าจะได้รับประโยชน์ร่วมกันหรือตอบสนองความต้องการระหว่างกัน ทั้งในเชิงพาณิชย์และการให้บริการ

- ผู้รับสารที่มิได้เป็นเป้าหมาย (Unintended receivers) หมายถึง ผู้รับสารที่ผู้ส่งสารมิได้กำหนดให้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสาร แต่มีโอกาสในการรับรู้ข่าวสารนั้นได้ ทั้งโดยตั้งใจและความบังเอิญ ดังนั้น ผลของการสื่อสารและปฏิริยาสะท้อนกลับจากผู้รับสารกลุ่มนี้จะไม่มียุทธิพลต่อผู้ส่งสาร แต่ในบางกรณีอาจให้ประโยชน์ต่อผู้ส่งสารด้วยเช่นกัน

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ผู้รับสารนั้นเป็นแนวทางสำคัญสำหรับการออกแบบกระบวนการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ สามารถนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการวางแผนการสื่อสารให้เหมาะสมกับการออกแบบสาร และเลือกใช้สื่อ รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้ส่งสารอีกด้วย

2.2 การออกแบบสาร

ความหมายของสารและการสร้างสาร

สาร (Message) คือ สารที่ผู้ส่งสารส่งออกไปเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของตน อาศัยรหัสเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอด เช่น ภาษา ดนตรี ภาพวาด เป็นต้น ซึ่งผู้ส่งสารแต่ละคนต้องสร้างความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ให้สื่อความหมาย โดยจัดให้สอดคล้องกับสาระเรื่องราวของสารให้เหมาะสมก็จะเป็นเนื้อหาของเรื่องที่สื่อสาร และเรียบเรียงจัดการกับสารนั้นด้วย วิธีการต่าง ๆ ของแต่ละคน (ปรมะ สตะเวทิน, 2546)

การสร้างสาร หมายถึง กระบวนการสื่อสารที่ผู้สร้างสารปรุงแต่งสารที่ส่งไปให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจสารนั้นตามเจตจำนงและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสาร เพื่อให้ผู้รับสารรับรู้และเข้าใจสารนั้นตามวัตถุประสงค์ อันเป็นผลของการสื่อสารที่ผู้สร้างสารตั้งใจหรือวางแผนไว้ และการสร้างสารให้สัมฤทธิ์ผลจำเป็นต้องอาศัยทักษะการสื่อสารของผู้สร้างสารและผู้รับสาร (อวยพร พานิช, 2549)

ปัจจัยที่ควรพิจารณาในการออกแบบสาร (กาญจนา แก้วเทพ, 2549)

การออกแบบสารมี 6 ปัจจัยที่ควรคำนึงถึง ดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร
 2. ปัจจัยด้านผู้รับสาร
 3. ปัจจัยด้านสาร
 4. ปัจจัยด้านสื่อ
 5. เป้าหมายของการสร้างสาร
 6. บริบทของการสื่อสาร
- รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร มีมิติอยู่หลายด้าน เริ่มตั้งแต่มิติด้านประชากรแบบทั่วไป เช่น เพศ อายุ ชั้นชน ภูมิภานา เป็นต้น ไปจนถึงปัจจัยด้านจิตวิทยา จุดยืนทางการเมือง ปรัชญาต่อโลกและชีวิต เป็นต้น ปัจจัยด้านผู้ส่งสารมีอิทธิพลตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกว่าจะผลิตสารอะไรไปจนกระทั่งจะเสนอสารอย่างไร

2. ปัจจัยด้านผู้รับสาร ก็มีมิติต่าง ๆ เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ความสำคัญและบทบาทของผู้รับสารในกระบวนการสร้างสารจะมีมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับชนิดและประเภทของการสร้างสาร รวมทั้งแนวคิดในการสร้างสารและทัศนคติที่มีต่อผู้รับสาร เช่น ทัศนคติว่าผู้รับสารรับสารอย่างตั้งรับ (passive) หรือผู้รับสารมีแบบแผนการเลือกรับสาร (active) เป็นต้น ปัจจัยด้านผู้รับสารก็มีมิติต่าง ๆ เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ได้แก่ มิติทางประชากร และมิติทางด้านจิตวิทยา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ลักษณะทางประชากร (Demographic factors) ที่ใช้พิจารณาในการสร้างสาร คือ อายุ (Age) เพศ (Sex) การศึกษา (Education) อาชีพ (Occupation) รายได้ (Income) สถานภาพสมรส (Marital Status) การเป็นสมาชิกกลุ่ม (Group Affiliations) เชื้อชาติ วัฒนธรรม และสังคม (Ethnicity and Sociocultural Background)

- ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychographics Factors) ที่ใช้พิจารณาในการสร้างสาร คือ ความเชื่อ (Belief) ทัศนคติ (Attitudes) ค่านิยม (Values) แรงจูงใจ (Motivation) บุคลิกภาพ (Personality) และรูปแบบการใช้ชีวิต (Lifestyle)

3. ปัจจัยด้านสาร เราควรกำหนดเนื้อหาหลักของสารว่าประเด็นสำคัญที่เราต้องการสื่อสารคืออะไร และพยายามสร้างสารให้อยู่ในประเด็นนั้น ไม่เอนเอียง หรือออกนอกประเด็น รวมทั้งการนำเสนอ ลีลา และจุดจูงใจของสารก็มีประสิทธิภาพในการสื่อสารเช่นกัน ลีลาอารมณ์นั้นจะพิจารณา

จากวัตถุประสงค์ของการสื่อสารและโครงสร้างผู้รับสารเป็นส่วนประกอบ โดยผู้สร้างสารจะต้องเลือก ลีลาอารมณ์ของสาร และการนำเสนอให้เหมาะสม

4. ปัจจัยด้านสื่อ ได้แก่ ประเภทของสื่อที่จะบรรจุข่าวสาร เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพและเสียง สื่อวัตถุ ฯลฯ ลักษณะของสื่อที่ใช้จะเป็นตัวกำหนดสารที่จะสร้างขึ้น โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของสื่อแต่ละชนิด

5. เป้าหมายของการสร้างสาร ในการสื่อสารแต่ละครั้งย่อมมีเป้าหมายในการสื่อสาร และเป้าหมายดังกล่าวจะทยอยมาเป็นเป้าหมายของการสร้างสาร และการเลือกใช้สื่อ สารที่มีเป้าหมายแตกต่างกันจะมีเนื้อหา วิธีการจัดเรียงสาร วิธีการนำเสนอ รหัสที่ใช้ ฯลฯ แตกต่างกันไปด้วย

เดวิด, 2003 (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2549) ได้จำแนกเป้าหมายการสื่อสารไว้ดังต่อไปนี้

- การสร้างสารเพื่อเรียนรู้หรือค้นหา (To discover) ผู้สร้างสารจะต้องเข้าใจเรื่องที่จะสื่อสารเป็นอย่างดีเพื่อที่จะถ่ายทอดให้ผู้รับสารได้เกิดการเรียนรู้

- การสร้างสารเพื่อความสัมพันธ์ (To relate) หากวัตถุประสงค์เป็นไปเพื่อการสร้างความสัมพันธ์อันดี เนื้อหาสารและการนำเสนอจะมีความเป็นกันเองและใกล้ชิดกับผู้ส่งสาร แต่หากมีวัตถุประสงค์เพื่อโต้แย้งถกเถียง สารอาจมีลักษณะรุนแรงหรือไปในเชิงลบ และนอกจากลักษณะสารก็ควรคำนึงถึงบทบาทและระดับความสัมพันธ์ด้วย

- การสร้างสารเพื่อช่วยเหลือ (To help) เช่น การให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ

- การสร้างสารเพื่อโน้มน้าวใจ (To persuade) เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึก หรือพฤติกรรมบางอย่าง โดยใช้ในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์

- การสร้างสารเพื่อความเพลิดเพลิน (To play) รูปแบบและวิธีการนำเสนอจะมีบทบาทสำคัญเพื่อให้ผู้รับสารสนใจและสนุกไปกับการสื่อสารนั้น

6. บริบทของการสื่อสาร ได้แก่ บริบทที่มีการสื่อสารนั้นเกิดขึ้น ซึ่งอาจหมายถึง ระดับของการสื่อสาร เช่น การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในองค์กร เป็นต้น และในแต่ละระดับของการสื่อสารก็อาจจะมีประเภทย่อย ๆ ของบริบทของการสื่อสารแยกออกไปอีก เช่น การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในองค์กร เป็นต้น

2.3 การเลือกใช้สื่อ

Sissors และ Bumba, 1996 อ้างถึงใน (ณฐา สุวันทรัตน์, 2555) ได้อธิบายความหมายของสื่อไว้ดังนี้

สื่อ คือประเภทของตัวนำสารหรือกลุ่มของตัวนำสารที่มีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น ซึ่งสื่อเหล่านี้สามารถจัดแบ่งประเภทได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. สื่อมวลชน (Mass media) ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น เป็นสื่อที่มีความเหมาะสมในการนำสารไปยังกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ มีความกว้างไกลในการกระจาย ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ มีความรวดเร็วในการถ่ายทอดข่าวสารได้อย่างถูกต้องแม่นยำตรงกับวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร และมีประสิทธิภาพในการให้ความรู้

2. สื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ (Traditional and Non-Traditional media)

- สื่อดั้งเดิม หมายถึง สื่อมวลชนประเภทวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือสื่อกลางแจ้ง เป็นต้น สื่อเหล่านี้ถูกนำมาใช้สำหรับการเข้าถึงกลุ่มชนจำนวนมาก จนกลายเป็นประเพณีนิยม

- สื่อสมัยใหม่ หมายถึง รูปแบบของการส่งสารในรูปแบบใหม่ใด ๆ ก็ตาม โดยวิธีที่ไม่ใช่สื่อทั่วไป เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความต้องการสื่อที่ไม่ใช่สื่อดั้งเดิม มีพื้นฐานมาจากความต้องการในการหาวิธีที่ดีกว่าเพื่อเข้าถึงผู้รับสารที่มีลักษณะนิสัย ความเป็นอยู่

3. สื่อเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย สื่อประเภทนี้จะเน้นความสนใจพิเศษเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ผลิตขึ้นมาโดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งสื่อประเภทนี้ ได้แก่ ใบปลิว จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ คู่มือ วิทยุทัศน์ นิทรรศการ เป็นต้น

การเลือกใช้สื่อ (ณรงค์ สมพงษ์, 2543 อ้างถึงใน ณฐา สุวันทรัตน์, 2555) เป็นการวิเคราะห์ว่าควรเลือกใช้สื่อกับงานแบบใด (เดี่ยว กลุ่ม หรือมวลชน) ตลอดจนวิธีการนำเสนอสื่อแต่ละชนิด เพื่อให้สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้ โดยพิจารณาใน 2 ประเด็น คือ วิธีการในการสื่อสาร และชนิดของสื่อ

1. วิธีการในการสื่อสาร วิธีการในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและวิธีการที่จะเลือกสื่อ นำเข้ามาช่วยสนับสนุนการสื่อสาร

2. ชนิดของสื่อ ซึ่งสามารถนำมาช่วยวางแผน การวิเคราะห์ในขั้นนี้ ผู้ผลิตควรจะถามตัวเองเกี่ยวกับสื่อที่เหมาะสมกว่า

- สื่ออะไรที่จะช่วยตอบสนองจุดหมายนี้
- สื่อนี้ควรเป็นภาพ เสียง หรือทั้งภาพและเสียง คำบรรยายจำเป็นหรือไม่
- ต้องใช้ภาพเคลื่อนไหวหรือภาพนิ่งในการแสดงความคิดและข้อมูล
- สื่อนี้นำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจำนวนเท่าใด
- สื่อมีความจำเป็นหรือไม่
- มีปัญหาในการผลิตหรือไม่ และมีแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือถ้าหากจำเป็นหรือไม่
- จะปัญหาด้านงบประมาณและเวลาที่จะผลิตงานที่ดีหรือไม่
- จะผลิตเป็นจำนวนมากหรือไม่
- จะมีปัญหาด้านการเก็บรักษาหรือไม่
- จะมีปัญหาอื่น ๆ ตามมาหรือไม่เมื่อนำไปใช้

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญอีก 2 อย่าง คือ แหล่งที่จะนำมาใช้ประโยชน์ และ ข้อจำกัดในการนำไปใช้ ตัวอย่างเช่น

- จะต้องใช้เงินในการผลิตจำนวนเท่าใด
- บุคลากรที่จะช่วยในการผลิตมีใครบ้าง เช่น ทีมผู้ผลิต นักวิชาการ เจ้าหน้าที่เทคนิค
- มีเวลามากน้อยเท่าใดในการผลิต
- ช่องทางที่จะกระจายสื่อออกไปช่องทางไหนบ้าง เช่น ไปรษณีย์ งานวิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าว ฯลฯ
- มีความจำเป็นต้องฝึกอบรมบุคลากรในการนำไปใช้หรือไม่

การพิจารณาเลือกสื่อที่จะนำไปผลิตนี้ อาจกำหนดสื่อหลาย ๆ ชนิด นำมาใช้ร่วมกันก็ได้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เราเรียกการนำสื่อตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป มาใช้ร่วมกันว่า การใช้สื่อผสม มีข้อดีดังนี้

1. วิธีการและสื่อที่แตกต่างกัน มีข้อดีและข้อจำกัดที่ต่างกัน การนำข้อดีของสื่อแต่ละชนิดมาใช้ร่วมกันให้เหมาะกับเนื้อหาจะช่วยให้เกิดผลดีมากที่สุด
2. การใช้สื่อผสมสามารถเอาชนะความแตกต่างทางการศึกษา ระดับความสามารถในการรู้หนังสือของประชาชนซึ่งอยู่ในระดับต่างกันได้
3. การแพร่กระจายของสื่อมีความแตกต่างกัน การใช้สื่อหลายชนิดจะช่วยแก้ปัญหาให้ข่าวสารไปถึงคนกลุ่มใหญ่ได้
4. วิธีการและสื่อที่ต่างกันสามารถใช้เสริมกันได้ด้วยการเสนอข่าวสารในหลาย ๆ ทาง โดยเน้นในแง่ต่าง ๆ กัน และโดยการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองหลาย ๆ ทางจาก

กลุ่มเป้าหมายด้วย วิธีการเหล่านี้จะช่วยให้อุปกรณ์เป้าหมายมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เราต้องการ

สุดท้ายของขั้นตอนการวางแผนเลือกใช้สื่อนี้ ผู้วางแผนผลิตสื่อก็จะตัดสินใจได้ว่าจะใช้สื่ออะไรบ้าง ซึ่งอาจมีมากกว่า 1 อย่างก็ได้ ในกรณีที่มีสื่อมากกว่า 1 อย่าง ควรกำหนดด้วยว่าสื่อแต่ละชนิดจะมีเนื้อหาครอบคลุมไปถึงหัวข้อใดบ้าง และจะมีวิธีการใช้ร่วมกันอย่างไร ตามลำดับก่อน – หลัง การเลือกใช้สื่อร่วมกันนี้อาจเป็นการใช้สื่อมวลชนร่วมกัน หรือใช้สื่อมวลชนร่วมกับสื่อ ประเภทอื่น ๆ ก็ได้ แต่มีหลักสำคัญว่า สื่อที่ใช้ต้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน และมีความเกี่ยวเนื่องกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารโรคเอดส์

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารด้านเอชไอวีและโรคเอดส์ในประเทศไทย

ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2551) ได้สรุปการสื่อสารด้านเอชไอวีและเอดส์ไว้ดังนี้ การแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์นั้น ในช่วงแรกเป็นปัญหาเชิงสุขภาพและพฤติกรรมของคน และเกิดปัญหาด้านอื่นๆ ตามมา โดยเฉพาะปัญหาด้านทัศนคติและท่าทีของประชาชน โดยเฉพาะการแสดงความรังเกียจและกีดกันผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย

ในประเทศไทย การสื่อสารได้แสดงบทบาทสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรคเอดส์ นับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2524 เป็นปีที่เริ่มมีการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีและการแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีนั้น เข้าสู่ประเทศไทย การสื่อสารในระยะแรกเน้นหนักการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่างๆ เรื่องโรคเอดส์ โดยมีนักสาธารณสุขทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อมวลชนต่างๆ และผ่านทางข่าวสารในสื่อมวลชนไปสู่สาธารณชน อันนำไปสู่การกระจายของข้อมูลข่าวสารในประเด็นต่างๆ มากมาย เช่น ความคืบหน้าด้านสถานการณ์เอดส์ ช่องทางในการรับเชื้อเอชไอวี คุณสมบัติของกลุ่เสี่ยง และวิธีการในการป้องกันโรคเอดส์ไปสู่ประชาชน เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การช่วยให้บุคคลมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโรคเอดส์และการปฏิบัติตนในเชิงการป้องกันมิให้รับเชื้อเอชไอวีเข้าสู่ร่างกายของตน ในขณะเดียวกัน การสื่อสารเรื่องเอดส์ยังนำไปสู่การปั้นแต่ง (shaping) ความเชื่อ และทัศนคติของประชาชนในเชิงความกลัว การรังเกียจผู้ติดเชื้อ และการละเมิดสิทธิอันพึงมีของผู้ติดเชื้อและครอบครัว นอกจากนี้ ผู้ติดเชื้อจำนวนหนึ่งยังสูญเสียความหวังและกำลังใจในการแสวงหาแนวทางการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม เพื่อเอาชนะโรคร้ายได้

ท่าทีของรัฐบาลในช่วงแรก (พ.ศ. 2537 - 2531) พยายามปฏิเสธการยอมรับว่า การแพร่ระบาดของเชื้อเอชไอวีเป็นเรื่องสำคัญ เพราะกลัวจะกระทบกับการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงไม่สามารถดำเนินมาตรการใดๆ ได้อย่างเต็มที่ เว้นแต่มาตรการสาธารณสุขบางประการ ซึ่งได้รับคำแนะนำจากองค์การอนามัยโลก เช่น การให้บริการโลหิตที่ปลอดภัย การกำหนดให้สถานบริการสาธารณสุขทุกแห่งต้องรายงานเมื่อพบผู้ป่วยโรคเอดส์ และการให้ข้อมูลความรู้ข่าวสารแก่กลุ่มผู้มีพฤติกรรมเสี่ยง เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2532 เกิดการรณรงค์จริงจังในประเทศไทย เนื้อหาสาระช่วงแรกเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ โดยอิงจุดจับใจเชิงความน่ากลัว (fear appeal) เช่น การอธิบายว่าเอดส์คืออะไร เอดส์ติดต่อทางไหน หากได้รับเอดส์แล้วชีวิตจะเป็นอย่างไร สภาพร่างกายของผู้ติดเชื้อเป็นอย่างไร เป็นต้น การรณรงค์ดังกล่าวมีเป้าหมายในการให้ความรู้ สร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกในการป้องกันตนเองในหมู่สาธารณสุขชนและกลุ่มเสี่ยงต่างๆ อาทิ หญิงบริการ ชายนักเที่ยว ชายรักชาย ผู้ใช้สารเสพติดด้วยเข็มฉีดยา และวัยรุ่น เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2534 ได้กำหนดเอดส์เป็นวาระสำคัญของรัฐบาล แนวทางด้านการศึกษาประชาสัมพันธ์ เน้นหนักการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ (public relations campaign) ผ่านสื่อมวลชน โดยยึดหลักความกลัวและความสนุกสนาน สื่อมวลชนของรัฐได้ทำหน้าที่ในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ป้องกันโรคเอดส์ในแบบต่างๆ อย่างกว้างขวาง มีสถานีโทรทัศน์ 5 เครื่องข่าย และสถานีวิทยุกระจายเสียงทุกแห่ง 488 สถานี ได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์เพื่อป้องกันโรคเอดส์ทุกชั่วโมง และมีการจัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ในสถานศึกษา สถานที่ทำงาน ชุมชน

ปี พ.ศ. 2535 ทิศทางการประชาสัมพันธ์รณรงค์ ได้เพิ่มประเด็นการแสดงความรัก ความเห็นใจ และความรับผิดชอบทางสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ยังเน้นการให้ความรู้และข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจถึงปัญหา รับทราบวิธีป้องกัน และเกิดจิตสำนึกในการป้องกันตนเอง ตลอดจนเสริมสร้างค่านิยมและพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อลดความเสี่ยงรวมถึงมีเจตคติที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคม

รวมทั้งรัฐบาลยังได้จัดสรรงบประมาณให้ทุกกระทรวงและภาคเอกชน ให้ผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ เช่น สปอตโทรทัศน์ สปอตวิทยุ สารคดี บทความ หนังสือคู่มือ สมุดนัด แผ่นพับ การ์ตูน วิดีโอ เทปเสียง โปสเตอร์ รวมทั้งเอกสารประกอบการฝึกอบรม ได้แก่ สไลด์ ประกอบเสียง และเอกสารคู่มือ เป็นต้น ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเพศศึกษาในสถาบันการศึกษาด้วยวิธีต่างๆ เช่น การบรรจุเนื้อหาในบทเรียน การส่งเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตร การสอดแทรกคำถามในข้อสอบคัดเลือกเข้าเรียนหรือเข้าทำงาน การสนับสนุนให้มีชมรมหรือกลุ่มในสถานศึกษาในการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ โดยมีสำนักนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่ประสานงานในการประชาสัมพันธ์

ข้อมูลจากหลายฝ่ายได้ระบุตรงกันว่า ปัญหาการรังเกียจและการกีดกันผู้ติดเชื้อได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในปี พ.ศ. 2537 ส่วนหนึ่งของปัญหาถูกมองว่าเกิดจากการโหมรณรงค์อย่างหนัก ลักษณะของข้อความรณรงค์ต่างๆ ในระยะแรกที่เน้นการใช้จุดจับใจอารมณ์ด้านความกลัว เช่น การเสนอภาพวาระสุดท้ายของผู้ป่วยเอดส์ออกสู่สายตาสาธารณชน และการที่สมาชิกในสังคมเชื่อตามข้อความที่ระบุในการรณรงค์ว่า ผู้ที่ติดเชื้อคือผู้ที่มั่วเพศ มั่วเข็ม สำส่อนทางเพศ หรือเมาสุรา ในขณะที่การแพร่ระบาดของยุคนั้นได้กระจายสู่กลุ่มสตรีที่ไม่เคยมีพฤติกรรมดังกล่าวและทารกแรกเกิด และยังเกี่ยวกับวิธีการนำเสนอมุมมองต่อประเด็นปัญหาด้านเอดส์ของสื่อมวลชนในยุคแรก ซึ่งอาจจะด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรืออาจเป็นเงื่อนไขทางวิชาชีพสื่อมวลชนที่ต้องเสนอข่าวให้น่าสนใจภายใต้เวลาอันเร่งรีบจำกัด อันนำไปสู่การเข้าถึงข้อมูลและจดจำข้อมูลต่างๆ ไว้ในความจำ จำอยู่ในความรู้สึกของบุคคลกลุ่มต่างๆ รวมทั้งผู้ติดเชื้อ ตลอดจนการแสดงออกถึงการรังเกียจผู้ติดเชื้อด้วยท่าทีต่างๆ

แนวทางการสื่อสารกับสังคมของภาครัฐได้ปรากฏอย่างชัดเจนผ่านคำขวัญเนื่องในวันเอดส์โลกปี พ.ศ. 2538 ซึ่งปรากฏเป็นข้อความเผยแพร่ว่า “เคารพสิทธิ รับผิดชอบ มอบน้ำใจ สังคมไทยปลอดเอดส์”

เส้นทางของการสื่อสารเรื่องโรคเอดส์ผ่านการเรียกร้อง การรณรงค์ และการบอกเล่าเรื่องราวในลักษณะต่างๆ ตลอดเวลาที่ผ่านมานำไปสู่การปรับเปลี่ยนเชิงนโยบายต่างๆ มากมายในวงการสาธารณสุข ในวงการรณรงค์ด้านสุขภาพ สถานการณ์ต่างๆ นำไปสู่การทบทวนถึงแนวทางในการรณรงค์ และจริยธรรมในการรณรงค์ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนเส้นทางการรณรงค์บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิของผู้ติดเชื้อ และยังสะท้อนให้เห็นว่าเนื้อหาสาระของประเด็นปัญหาสุขภาพมิได้เป็นประเด็นเดียวๆ ที่สามารถแก้ไขได้โดยมาตรการด้านสุขภาพ หรือการรณรงค์ด้านสุขภาพโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ อย่างเท่าเทียม ในทางกลับกันเส้นทางดังกล่าวได้ย้ำให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาสุขภาพอย่างเป็นระบบเกี่ยวพันกับการเมืองและการแสวงหาแนวทางในการสื่อสารต่างๆ เพื่อผลักดันนโยบายทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ติดเชื้อและพันธมิตรเพื่อสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องให้กับสังคม อันเป็นพลังสำคัญในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของนโยบายด้านสุขภาพในระยะยาว

3.2 แนวคิดเรื่องเนื้อหาการสื่อสารเพศและเอดส์

แนวคิดเรื่องเนื้อหาการสื่อสารเพศและเอดส์ (รุจน์ โกมลบุตร, 2549) ประเด็นต่างๆ มีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 แนวทางการสื่อสารเรื่องเพศและเอดส์

แนวทางการสื่อสารเรื่องเพศและเอดส์ เพื่อให้ผู้รับสารเป็นผู้มีสุขภาวะ มีดังต่อไปนี้

1) การสร้างความใกล้ชิด หมายถึง การสื่อสารที่ให้ผู้รับสารพิจารณาว่า เนื้อหาที่สื่อสารเป็นเรื่องของตนเอง ไม่ใช่เรื่องของคนอื่น

การสื่อสารในการสร้างความใกล้ชิด คือ

- ผู้สื่อสารต้องวางแผนกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัด
- สามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายยอมรับหรือมองเห็นตัวเอง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจะมองเห็นตัวเอง เมื่อภาพลักษณ์ของกลุ่มเป้าหมายออกมาเชิงบวก

ข้อพึงระวังการสื่อสารในการสร้างความใกล้ชิด คือ

- ไม่ตัดสิน หรือสร้างภาพลักษณ์ให้แก่กลุ่มเป้าหมายในลักษณะที่เป็นลบ เพราะอาจทำให้ผู้รับสาร “ปฏิเสธ” ที่จะพิจารณาสารนั้น

2) การประเมินความเสี่ยงได้แม่นยำ หมายถึงว่า การสื่อสารที่ทำให้ผู้รับสารสามารถประเมินได้ว่าผู้รับสารมีโอกาสเสี่ยงหรือไม่ เพราะอะไร เช่น การมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์ มีโอกาสตั้งครรภ์ มีโอกาสติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ เป็นต้น

การสื่อสารในการสร้างการประเมินความเสี่ยงได้แม่นยำ คือ

- ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเรื่องการประเมินความเสี่ยงแก่กลุ่มเป้าหมาย เช่น โอกาสการมีเพศสัมพันธ์มาจากความรัก ความไว้วางใจ เป็นต้น

ข้อพึงระวังในการสร้างการสื่อสารการประเมินความเสี่ยงได้แม่นยำ คือ

- ไม่ควรให้ข้อมูลในลักษณะเหมารวม เพราะโอกาสการมีเพศสัมพันธ์ นอกจากมาจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแล้ว ยังมาจากปัจจัยของแต่ละบุคคลด้วย (เช่น ความรัก ความไว้วางใจ ความพึงพอใจ ฯลฯ) การเหมารวมนอกจากจะทำให้ผู้รับสารประเมินความเสี่ยงผิดพลาดแล้ว ยังเป็นการสร้างตราประทับ (stigma) ให้แก่กลุ่มที่ถูกเหมารวมด้วย

3) การสร้างทางเลือก หมายถึง การสื่อสารควรมีการเสนอแนะทางเลือกที่สามารถช่วยลดความเสี่ยงลงได้

การสื่อสารในการสร้างทางเลือก คือ

- สร้างทางเลือกที่ผู้รับสารปฏิบัติได้จริง
- เสนอทางเลือกที่มีความหลากหลาย เพราะผู้รับสารจะเลือกทางออกที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือบริบทของแต่ละบุคคล

ข้อพึงระวังในการสื่อสารในการสร้างทางเลือก คือ

- การส่งสารไม่ควรสร้างทางเลือกที่ดี แต่ปฏิบัติไม่ได้จริง เพราะหากผู้รับสารปฏิบัติตามทางเลือกนั้นไม่ได้ ก็จะเป็นการสื่อสารที่สูญเปล่า
- การให้ข้อมูลทางเลือกอย่างรอบด้านจะช่วยให้ผู้รับสารเข้าถึงทางเลือกได้มากขึ้น ซึ่งแปลว่าผู้รับสารจะมีโอกาสปลอดภัยมากขึ้น

4) การฝึกฝนทักษะ หมายถึง ผู้รับสารควรได้รับการสนับสนุนการฝึกฝนทักษะที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำทางเลือกไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพได้จริง

การสื่อสารในการสร้างทางเลือก คือ

- ผู้ส่งสารต้องส่งเสริมทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการที่มาจากทัศนคติของผู้รับสาร

ข้อพึงระวังในการสื่อสารในการสร้างทางเลือก

- ทักษะการ “ปฏิเสธ” เป็นหนึ่งในหลายๆ ทักษะของการสื่อสาร ไม่ว่าผู้รับสารอยากจะมีเพศสัมพันธ์แบบใด ผู้รับสารจะทำสำเร็จได้ย่อมมาจากการรู้ความต้องการของตัวเอง และมีทักษะในการสื่อสารกับคู่ ดังนั้นการผลักดันให้ผู้รับสารมีทักษะปฏิเสธอาจไม่ได้แปลว่าจะผู้รับสารจะสามารถทำได้ตามนั้นเสมอไป

3.2.2 ประเด็นการสื่อสาร

รุจน์ โกมลบุตร (2549) ได้นำเสนอประเด็นและข้อพึงระวังที่สามารถนำไปใช้ในการสื่อสารเรื่องเพศและเอชไอวีได้ ดังนี้

- 1) ประเด็นเอชไอวี/เอดส์ ช่วยลดอัตราการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อ ข้อเสนอแนะด้านการสื่อสารมีดังต่อไปนี้

ประเด็นการสื่อสาร	ข้อพึงระวัง
<p>ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์</p> <p>ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อมาจากพฤติกรรม “การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ป้องกันกับผู้ติดเชื้อ ซึ่งดูไม่ออก” ดังนั้นใครก็ตาม ไม่ว่าจะเศรษฐกิจสถานะ อาชีพ หรือการศึกษาในระดับใด ก็มีความเสี่ยงได้หากมีพฤติกรรมดังกล่าว</p>	<p>กลุ่มเสี่ยง</p> <p>ความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ ไม่ได้มาจากกว่าบุคคลนั้นสังกัดอยู่กับกลุ่มใด เช่น ผู้ขายบริการทางเพศ คนรักเพศเดียวกัน คนใช้ยาเสพติด ฯลฯ แต่ขึ้นอยู่กับ “พฤติกรรมเสี่ยง” ของแต่ละบุคคล การระบุว่าคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสี่ยงต่อการติดเชื้อ จะทำให้คนที่อยู่นอกกลุ่มนั้นไม่เห็นพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจมีอยู่ของตัวเอง</p>
<p>ถุงยางอนามัย</p> <p>นอกจากการไม่มีเพศสัมพันธ์ หรือมีเพศสัมพันธ์กับผู้ไม่มีเชื้อ อุปกรณ์ชนิดเดียวที่ป้องกันเอชไอวีได้คือถุงยางอนามัย</p>	<p>ทัศนคติที่เป็นลบต่อถุงยางอนามัย</p> <p>ระวังการไปเพิ่มเติมความละเอียดในการใช้ถุงยางอนามัย เช่น “คนที่พกถุงยางคือคนที่เตรียมการ” หรือ ระวังไปลดทอนความมั่นใจในประสิทธิภาพของถุงยาง เช่น “ถุงยางอนามัยป้องกันท้องและเอชไอวีได้ แต่ระวังแตก”</p>
<p>การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่สอดใส่</p> <p>เพศสัมพันธ์แบบปลอดภัยในอีกลักษณะหนึ่งที่ทำให้มีความสุขทางเพศ และปลอดภัยคือ การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่สอดใส่ เช่น การกอบจูบลูบคลำ การใช้มือช่วยสำเร็จความใคร่ให้คู่ ฯลฯ</p>	<p>ล่อแหลม</p> <p>ผู้ส่งสารอาจจะไม่สะดวกใจที่จะสื่อสารเรื่อง การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่สอดใส่ เนื่องจากเกรงจะถูกวิจารณ์ในเรื่อง “ความล่อแหลม” ของข้อมูล อย่างไรก็ตามประเด็นเหล่านี้ถือเป็นทางเลือกที่ทำให้เกิดความสุขทางเพศ และเกิดปลอดภัยด้วย</p>

<p>การอยู่ร่วมกัน</p> <p>ผู้ติดเชื้อและผู้ไม่มีเชื้อสามารถอยู่ร่วมกันได้ โดยไม่ติดต่อกันจากพฤติกรรมประจำวันทั่วไป เช่น การทานอาหาร การดูแลรักษา ฯลฯ ทั้งนี้อาจให้หลักการติดต่อที่เรียกว่า “QQR”</p>	<p>ชู่ให้กลัว</p> <p>การรังเกียจผู้ติดเชื้อเอชไอวีทุกวันนี้มาจากการรณรงค์ให้คนในสังคมกลัวเอดส์ เช่น “เอดส์เป็นแล้วตาย” หรือการเสนอภาพอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยเอดส์ ฯลฯ ซึ่งนอกจากไม่ได้ช่วยให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ปลอดภัยเท่าใดแล้ว ผลกระทบที่มากกว่าคือการที่คนทั่วไปรังเกียจที่จะอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์</p>
<p>เอดส์รักษาได้</p> <p>เป็นประเด็นการรณรงค์ของคนทำงานด้านเอดส์ เพราะ “ยาต้านไวรัสเอชไอวี” จะช่วยในการลดอัตราการขยายตัวของเอชไอวีในร่างกาย ซึ่งจะทำให้ภูมิคุ้มกันต้านทานในร่างกายสูงขึ้นในระดับปกติจนไม่เจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อฉวยโอกาส นอกจากนี้โรคติดเชื้อฉวยโอกาสทุกโรครยังรักษาได้ (หากไปรักษา) และบางโรครยังกินยาป้องกันได้ (หากได้รับยา) ทั้งยาต้านฯ และการรักษาโรคติดเชื้อฯ สามารถเบิกได้จากทุกระบบประกันสุขภาพในประเทศไทย</p>	<p>เอดส์เป็นแล้วตาย</p> <p>ที่ผ่านมามีการรณรงค์ให้คนกลัวว่า “เอดส์เป็นแล้วตาย” ซึ่งนอกจากไม่ได้ทำให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ปลอดภัยมากขึ้นแล้ว ยังมีผลต่ออัตราการรักษาพยาบาลด้วย กล่าวคือบุคลากรทางการแพทย์ก็ไม่อยากให้บริการรักษาแก่ผู้ติดเชื้อ ผู้ติดเชื้อก็ไม่อยากไปรับบริการ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างเชื่อว่า “เอดส์เป็นแล้วตาย” แต่ในความเป็นจริงคือ “เอดส์รักษาได้” ผลที่เกิดขึ้นคือยังมีผู้ติดเชื้อจำนวนมากเข้าไม่ถึงบริการรักษา และเกิดการนำผู้ป่วยไปฝากไว้ตามวัดหรือสถานที่ต่างๆ จนเสียชีวิตโดยไม่จำเป็น</p>
<p>สิทธิ</p> <p>ผู้ติดเชื้อเอชไอวีต้องการสิทธิต่างๆ ที่ไม่ได้มากไปกว่าผู้ไม่มีเชื้อ เช่น โอกาสการศึกษา โอกาสการรับการรักษา โอกาสการทำงาน ฯลฯ เช่น เด็กติดเชื้อถูกไล่ออกจากโรงเรียน เยาวชนติดเชื้อไม่มีสิทธิเข้าเรียนในคณะแพทยศาสตร์</p>	<p>ไม่รู้จักพอ</p> <p>ที่ผ่านมามีการสื่อสารที่ทำให้สังคมเข้าใจคลาดเคลื่อนว่า ผู้ติดเชื้อมีความต้องการไม่สิ้นสุด และเรียกร้องโดยไม่มีเหตุผล เพราะเห็นแก่สิทธิประโยชน์ของตัวเองมากกว่าส่วนรวม</p>

ตารางที่ 2.1 ประเด็นการสื่อสารเอชไอวี/เอดส์และข้อพึงระวัง

2) ประเด็นสัมพันธภาพ การสื่อสารเป็นเครื่องมือและเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลนั้นได้มาซึ่งสัมพันธภาพ ความปลอดภัย มีสุขภาวะทางเพศ ต่อไปนี้เป็นข้อเสนอการสื่อสารด้านสัมพันธภาพ

ประเด็นการสื่อสาร	ข้อพึงระวัง
<p>การรู้จักความต้องการของตัวเอง การที่บุคคลจะสื่อสารเรื่องใดๆ ได้สำเร็จ บุคคลนั้นต้องประเมินผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจอย่างรอบคอบ และรู้จักถึงความต้องการที่แท้จริงของตัวเองก่อน เช่น เมื่อแฟนชวนไปเที่ยวค้างคืนสองต่อสอง ตัวเองต้องการไปหรือไม่ เพราะอะไร ผลกระทบจากการไปและไม่ไปคืออะไร จะมีวิธีดูแลผลกระทบนั้นได้อย่างไรบ้าง</p>	<p>ทักษะปฏิเสธ ทักษะปฏิเสธมักจะเป็นทักษะที่นิยมบอกเล่ากัน จนกลายเป็น “คำตอบสุดท้าย” ที่จะทำให้บุคคลปลอดภัย แต่ในความเป็นจริงความสำเร็จของทักษะใดๆ ขึ้นอยู่กับว่าการตัดสินใจอย่างชัดเจนของบุคคลในการเลือก ดังนั้นทักษะปฏิเสธ จึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของทักษะการสื่อสารทั้งหมด</p>
<p>การสานและยุติความสัมพันธ์ นอกจากรู้จักความต้องการของตัวเองแล้ว บุคคลพึงประเมินความต้องการของคู่ด้วยว่าจะคิดตรงกับตัวเองหรือไม่ จะมีการสื่อสารอย่างไรเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถปรับเข้าหากันให้มากที่สุด รวมทั้งสามารถยุติความสัมพันธ์ได้อย่างเหมาะสม</p>	<p>ความก้าวร้าว บุคคลมักไม่ถูกฝึกให้ศึกษาความต้องการของผู้อื่น หรือสื่อสารเพื่อปรับความต้องการให้ใกล้เคียงกัน รวมทั้งไม่ถูกฝึกให้ยุติความสัมพันธ์อย่างเหมาะสม เพราะอาจจะเห็นว่าการสื่อสารในลักษณะเป็น “ความก้าวร้าว” ดังนั้นจึงยังปรากฏการใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ปัญหาความสัมพันธ์อยู่บ่อยๆ</p>
<p>ความเสมอภาคระหว่างเพศ ค่านิยมและคำสั่งสอนในเรื่องเพศเป็นสาเหตุของความไม่เสมอภาคทางเพศ ซึ่งทำให้ผู้หญิง (และผู้ชาย) มีความไม่ปลอดภัย ขาดสุขภาวะ และสร้างความรุนแรงในคู่ได้ ผู้สื่อสารอาจสื่อสารให้ผู้รับสารเข้าใจในความไม่เสมอภาคเหล่านี้</p>	<p>ผู้หญิงต้องการเป็นเหมือนผู้ชาย การรณรงค์เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางเพศหวังให้คนช่วยกันลดช่องว่างลง ซึ่งจะทำให้คนปลอดภัยมากขึ้น เช่น เป็นหน้าที่ของทั้งหญิงและชายในการเข้าถึงข้อมูลและใช้อุปกรณ์คุมกำเนิด ฯลฯ แต่ประเด็นนี้มักถูกเบี่ยงเบนเพื่อทำลายความชอบธรรมว่า ผู้หญิงต้องการ</p>

<ul style="list-style-type: none"> -ผู้หญิงไม่ควรหาข้อมูลที่ช่วยส่งเสริมให้ตัวเองปลอดภัยทางเพศ -ผู้หญิงไม่ควรซื้อ พก หรือบอกให้คู่ใช้ถุงยาง -ผู้หญิงที่ไม่มีพรหมจรรย์ เป็นหญิงที่หมดคุณค่า -ผู้หญิงไม่ควรสื่อสารความต้องการทางเพศกับคู่ ขณะเดียวกันก็ไม่ควรปฏิเสธหากคู่ต้องการมีเพศสัมพันธ์ 	<p>เป็นใหญ่เหนือผู้ชาย หรือผู้หญิงต้องการมีคู่มากเหมือนผู้ชาย ซึ่งจะทำให้สังคม “วุ่นวาย”</p>
---	--

ตารางที่ 2.2 ประเด็นสัมพันธ์ภาพการสื่อสารเอชไอวี/เอดส์และข้อพึงระวัง

3.2.3 คำศัพท์ที่ควรใช้

ในการทำงานด้านการสื่อสาร นอกจากการนำเสนอข้อมูลที่ตรงประเด็นแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการเลือกถ้อยคำที่นำมาใช้ด้วย เพราะคำเหล่านั้นอาจจะเป็นคำที่มีความหมายกำกวม เป็นคำที่แฝงอคติ เหมารวม หรือตีตรา ดังนั้นการเลือกใช้คำที่มีความหมายตรงไปตรงมา ไม่มีความหมายแฝง จะทำให้ให้การสื่อสารมีโอกาสเกิดสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น และช่วยลดผลกระทบในทางลบ

คำที่ควรใช้	คำที่มีอคติ / เหมารวม / ตีตรา
<p>การป้องกันเอดส์ เป็นเป้าหมายหนึ่งของการทำงานเพื่อให้อัตราการติดเชื้อรายใหม่ลดลง</p>	<p>การต่อสู้กับเอดส์ / การต่อต้านเอดส์ เป็นคำที่แฝงอคติให้คนเข้าใจว่าเอดส์เป็นเรื่องที่น่ากลัวหรือเป็นศัตรู จนนำไปสู่การรังเกียจผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ได้</p>
<p>ผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ เชื้อเอชไอวีเป็นไวรัสชนิดหนึ่ง เมื่อติดแล้วใช้เวลาประมาณ ๑๐ ปีทำให้ภูมิคุ้มกันบกพร่องจนเป็นสาเหตุของเอดส์ ผู้ติดเชื้อใน ๑๐ ปีแรก จึงไม่แสดงอาการเจ็บป่วยใดๆ แต่จะรู้ว่าติดเชื้อก็เมื่อไปตรวจเลือด</p>	<p>คนเป็นเอดส์ / คนติดเอดส์ คนติดเชื้อไวรัสที่ชื่อว่า “เอชไอวี” ไม่ใช่เชื้อเอดส์ เหยื่อเอดส์ คนติดเชื้อเอชไอวีจากพฤติกรรมมิได้ตกเป็นเป้าหมายการทำลายล้างของคนหนึ่งคนใด</p>

<p>ผู้ป่วยเอดส์ เมื่อรับเชื้อไปประมาณ ๑๐ ปี คนติดเชื้อเอชไอวีจะเริ่มเจ็บป่วยจากการติดเชื้อโรคฉวยโอกาส เพราะภูมิคุ้มกันลดลง ในขั้นนี้จะเรียกว่าเป็นผู้ป่วยเอดส์</p>	<p>คนเป็นเอดส์ / ไอ้เอดส์ / อีเอดส์ / เด็กเอดส์ คำเหล่านี้นอกจากไม่ทำให้ผู้รับสารเห็นความแตกต่างระหว่าง ผู้ติดเชื้อเอชไอวี กับผู้ป่วยเอดส์แล้ว ยังเป็นคำที่กำกวม และตีตรา</p>
<p>เอดส์รักษาได้ ยาต้านไวรัส และการป้องกันและรักษาโรคติดเชื้อฉวยโอกาส เป็นบริการในระบบสวัสดิการสุขภาพ ที่จะช่วยให้ผู้ป่วยเอดส์มีอัตราการขยายตัวของเอชไอวีในร่างกายลดลง และไม่เจ็บป่วย</p>	<p>เอดส์เป็นแล้วตาย เป็นการชู้ที่นอกจากไม่ทำให้ผู้รับสารปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ปลอดภัยขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างทัศนคติที่ขัดขวางการรักษาสุขภาพ รวมทั้งทำให้เกิดการรังเกียจผู้ติดเชื้อเอชไอวี</p>
<p>เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ หมายถึงเด็กที่ติดหรือไม่ติดเชื้อเอชไอวีก็ได้ แต่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ เช่น ถูกให้ออกจากโรงเรียนเพราะพ่อแม่ติดเชื้อ</p>	<p>เด็กที่ติดเชื้อเอชไอวี เป็นคำที่เจาะจงว่าเด็กติดเชื้อ ซึ่งนอกจากมีความหมายแคบกว่า “เด็กได้รับผลกระทบจากเอดส์” แล้ว ยังอาจเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเพราะไประบุสถานะการมีเชื้อของบุคคล</p>
<p>คนที่มีคู่นอนมากกว่า 1 คน / คนที่มีคู่นอนหลายคน เป็นคำที่มีความหมายตรงไปตรงมา และไม่ตีตรา</p>	<p>คนสำส่อนทางเพศ / คนไม่รักนวลสงวนตัว / คนมั่วเพศ เป็นคำที่แฝงอคติ และตีตรา ทำให้ผู้รับสารมองเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว และอาจประเมินความเสี่ยงผิดพลาด</p>
<p>พนักงานบริการ (ทางเพศ) เป็นคำที่มีความหมายตรงไปตรงมา และไม่ตีตรา</p>	<p>โสเภณี / อีตัว / ผู้ขายบริการทางเพศ เป็นคำที่แฝงอคติ และตีตรา</p>
<p>คนรักเพศเดียวกัน / ชายรักชาย / หญิงรักหญิง / คนมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน เป็นคำที่มีความหมายตรงไปตรงมา ไม่ตีตรา กรมสุขภาพจิตของไทยและนานาชาติ ประกาศให้การรักเพศเดียวกันเป็นรสนิยมมิใช่อาการผิดปกติ</p>	<p>คนรักร่วมเพศ / พวกโฮโม / พวกเบียงเบนทางเพศ เป็นคำที่แฝงอคติ และตีตรา เช่น เป็นผู้ผิดปกติต้องไปรับการบำบัดรักษา มิฉะนั้นจะมีเพศสัมพันธ์มากเกินไป</p>

คนใช้ยา คนจำนวนมากใช้ยาเสพติดโดยที่ไม่ได้ติด คนเหล่านี้นั้นอยู่ในข่ายของคนใช้ยา	คนติดยาเสพติด เป็นคำที่เหมาะสมว่าคนใช้ยาทุกคนคือคนติดยา ทำให้การกำหนดนโยบายด้านยาเสพติดผิดพลาดได้
---	---

ตารางที่ 2.3 คำศัพท์ที่ควรใช้ในการสื่อสารเรื่องเอชไอวีและเอดส์

การสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น จำเป็นต้องมีการวางแผนการสร้างกระบวนการสื่อสาร และดำเนินการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ

4. กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ

เรือนจำเป็นสถานที่ที่มีกฎระเบียบเคร่งครัด เพื่อประโยชน์แก่การควบคุมและรักษาวินัยของผู้ต้องขัง การสื่อสารที่จะเกิดขึ้นในเรือนจำนั้นจำเป็นต้องอยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ดังนั้น การรู้จักกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ จะทำให้สามารถออกแบบการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของผู้ต้องขัง (สำนักทัณฑวิทยา ส่วนมาตรการควบคุมผู้ต้องขัง, 2542)

ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 2 เรื่อง การเข้าดูกิจการหรือติดต่อกับงานของเรือนจำ และกงสุลเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง กำหนดไว้ดังนี้

1. การเข้าดูกิจการเรือนจำ

- (1) บุคคลภายนอกจะเข้าดูกิจการเรือนจำได้ต่อเมื่อ ได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ แล้ว
- (2) ผู้เข้าดูกิจการเรือนจำจะต้องปฏิบัติดังนี้
 - ก. แต่งกายและมีกิริยาสุภาพ
 - ข. ไม่ส่งสิ่งของเงินทองอย่างใดให้หรือรับจากผู้ต้องขัง เว้นแต่ปฏิบัติตามข้อบังคับในเรื่องนั้น
 - ค. ไม่ส่งอาณัติสัญญาณใดๆ ให้แก่ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย
 - ง. ไม่พูดจากับผู้ต้องขัง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ถ้าได้รับอนุญาตให้พูดจากับผู้ต้องขังได้ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับในเรื่องนั้น

จ. ไม่ถ่ายหรือเขียนภาพหรือแบบแปลนหรือแผนที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหรือเรือนจำ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากกรมราชทัณฑ์ และแจ้งให้ผู้บัญชาการเรือนจำทราบก่อนแล้ว

ฉ. ต้องเข้าดูแต่ภายในอาณาเขต และกำหนดเวลาที่ทางการเรือนจำได้กำหนดให้ สิ่งของต้องห้ามนั้น มีกฎหมายกำหนดไว้แล้ว

(3) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าดูกิจการเรือนจำนั้น

ก. สำหรับการเข้าดูในคราวหนึ่งๆ ต้องมีจำนวนไม่เกินกำหนด คือ เรือนจำกองหลุโทษ และเรือนจำกองมหันตโทษแห่งละ 20 คน เรือนจำเอกแห่งละ 10 คน เรือนจำอื่นแห่งละ 5 คน

ข. ผู้จะได้รับอนุญาตให้เข้าดูนั้นต้องไม่เป็นผู้นมีอายุต่ำกว่า 21 ปีหรือเป็นหญิง

ค. ในกรณีและผู้ขออนุญาตเข้าดูกิจการเรือนจำ มีจำนวนเกินกว่าหรือมีอายุต่ำกว่าที่กำหนด หรือเป็นหญิงต้องได้รับอนุมัติจากกรมราชทัณฑ์ก่อน

(4) อาณาเขตที่จะให้บุคคลภายนอกดูกิจการ ให้เป็นหน้าที่ผู้บัญชาการเรือนจำกำหนด

2. การติดต่อกับเรือนจำ

(1) บุคคลภายนอกมีกิจธุระเกี่ยวข้องกับเรือนจำ จะเข้าไปในเรือนจำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

(2) บุคคลภายนอกที่ได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำด้วยกิจธุระจะต้องปฏิบัติตนเช่นเดียวกันกับผู้เข้าดูกิจการเรือนจำโดยอนุโลม เว้นแต่การพูดจาหรือส่งสิ่งของให้หรือรับจากผู้ต้องขังเกี่ยวกับกิจธุระอันได้รับอนุญาตให้เข้าไปในเรือนจำนั้นต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ก่อน

บุคคลที่จะผ่านเข้าไปในเรือนจำ ประกอบด้วย หนายความ (สถานที่เยี่ยมของหนายความจะจัดไว้บริเวณประตูด้านในของเรือนจำ) ญาติผู้ต้องขัง (กรณีเยี่ยมพบญาติ) ผู้เข้าเยี่ยมชม และผู้เข้าปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กรมราชทัณฑ์จึงได้แจ้งเรือนจำดำเนินการ ดังนี้

1. ด้านการเตรียมการ

- (1) จัดเตรียมสมุดสำหรับให้บุคคลภายนอกที่เข้า – ออกเรือนจำลงชื่อ บัตรผ่านเข้า – ออก ของบุคคลภายนอก และผู้สำหรับรับฝากสิ่งของไว้บริเวณประตูเรือนจำเพื่อเก็บสิ่งของที่เรือนจำไม่อนุญาตให้นำเข้าไปภายในเรือนจำ
- (2) กำหนดอาณาเขตสำหรับการเข้าไปของบุคคลภายนอกให้เด่นชัด และให้เจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดคือ สถานที่สำหรับผู้เข้าเยี่ยมหรือทนายความ สถานที่สำหรับการเยี่ยมชมประกอบด้วย โรงเรียน สถานพยาบาล โรงงานฝึกวิชาชีพ (1 แห่ง) และโรงประกอบอาหาร สำหรับ อาคารอื่นนอกเหนือจากนี้ไม่ควรนำบุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมชม
- (3) สถานที่สำหรับปฏิบัติงานของบุคคลภายนอกก็ให้กำหนดอาณาเขตให้แน่นอน และมีเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาที่บุคคลภายนอกเหล่านี้เข้าไปภายในเรือนจำ
- (4) ตีตประกาศเกี่ยวกับข้อปฏิบัติสำหรับบุคคลภายนอกที่จะเข้าไปภายในเรือนจำไว้ที่บริเวณประตูเรือนจำให้สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

2. การปฏิบัติต่อบุคคลภายนอก

- (1) ให้บุคคลที่ได้รับอนุญาตเข้าไปภายในเรือนจำลงชื่อ นามสกุล และเวลาเข้าเรือนจำในสมุดลงรายชื่อบุคคลเข้าออกเรือนจำทุกครั้ง และแลกบัตรประจำตัวที่ทางราชการออกให้กับบัตรผ่านเข้า – ออกเรือนจำเพื่อติดแสดงตัวว่า เป็นบุคคลภายนอกเข้าเรือนจำไว้ที่หน้าอกเบื้องขวา และเมื่อออกจากเรือนจำก็ให้ลงชื่อและเวลาออกไว้ในสมุดเช่นกัน และแลกบัตรคืนที่เจ้าหน้าที่
- (2) แจ้งให้บุคคลที่จะเข้าออกเรือนจำทราบถึง กฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ของทางราชการในการเข้าไปภายในเรือนจำ พร้อมทั้งแจ้งให้ฝากสิ่งของต่างๆ ที่ผิดระเบียบซึ่งเรือนจำห้ามนำติดตัวเข้าไปภายในเรือนจำไว้ที่เจ้าหน้าที่รับฝาก
- (3) แจ้งให้บุคคลภายนอกที่เข้าไปภายในเรือนจำถือปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่ตีตประกาศไว้โดยเคร่งครัด

จากที่กรมราชทัณฑ์อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้าเยี่ยมชมกิจการภายในเรือนจำ เข้าเยี่ยมผู้ต้องขังออกไปสู่สังคมภายนอก ฉะนั้น กรมราชทัณฑ์พิจารณาเห็นว่า เพื่อให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมของกรมราชทัณฑ์เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเสริมภาพลักษณ์ที่ดี ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ และมีผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารนั้น กรมราชทัณฑ์จึงได้ออกข้อบังคับกรมราชทัณฑ์เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

ข้อบังคับกรมฯ ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และการถ่ายภาพ ทัศนิก ภายในเรือนจำ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ หมายถึง การสอบถามผู้ต้องขังให้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เพื่อนำความคิดเห็นนั้นไป บันทึก เขียน พิมพ์ หรือกระทำด้วยวิธีการใดๆ ให้เป็นการเผยแพร่
2. สิ่งบันทึก หมายถึง การบันทึกภาพ หรือเสียง โดยทำเป็นภาพ ภาพยนตร์ ทัศนิก การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือวิธีการใดๆ ที่ทำให้สิ่งบันทึกไว้นั้นปรากฏได้
3. ภาพ หมายถึง รูปที่ถ่ายโดยวิธีฉายเงาบนกระจกหรือฟิล์มแล้ว อัดลงกระดาษและให้หมายความรวมถึง รูปที่เขียนหรือวาดขึ้นด้วย
4. ภาพยนตร์ หมายถึง ภาพที่ฉายด้วยเครื่องทำให้เห็นเป็นภาพเคลื่อนไหวได้ ภาพยนตร์นั้น จะมีเสียงประกอบด้วยหรือไม่ก็ตาม
5. ทัศนิก หมายถึง เครื่องแสดงภาพทุกชนิด ทั้งภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่ง ทั้งที่มีเสียงพากย์และไม่มีเสียง
6. การเผยแพร่ หมายถึง การเผยแพร่สิ่งบันทึก ทางวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออื่นใดที่ประชาชนสามารถรับรู้ได้
7. ห้ามมิให้บุคคลใด ถ่ายภาพ ภาพยนตร์ ทัศนิก รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ หรือผู้ที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์มอบหมาย
8. บุคคลใดจะทำการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังจะต้องขออนุญาต โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับบทความ แนวทาง หรือคำถามที่จะสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ วิธีการบันทึก และวิธีการเผยแพร่สิ่งบันทึกนั้นเพื่อประกอบการพิจารณา และให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องขัง
9. การเผยแพร่สิ่งบันทึก การสัมภาษณ์ที่ได้รับอนุญาต จะต้องผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่และได้รับการอนุญาตให้เผยแพร่
10. การถ่ายภาพผู้ต้องขัง ภาพยนตร์ ทัศนิก ห้ามมิให้บันทึกภาพใบหน้า หรือภาพที่สามารถมองเห็นใบหน้าอย่างชัดเจน หรือภาพที่สามารถให้เห็นและจำได้ว่า ผู้ต้องขังนั้นเป็นผู้ใด เว้นแต่จะได้ดำเนินการปิดบังใบหน้าผู้ต้องขังนั้นตามวิธีการใดๆ เสียก่อน เพื่อมิให้ปรากฏภาพใบหน้าผู้ต้องขังอย่างชัดเจนได้
11. ห้ามมิให้บันทึกภาพอาคารสถานที่ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน อาคารสถานที่หรือบริเวณพื้นที่ภายในเรือนจำใดที่เผยแพร่แล้ว อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ ห้ามมิให้บันทึกโดยเด็ดขาด

12. การเผยแพร่สิ่งบันทึก หากเห็นเป็นการจำเป็นจะต้องผ่านการตรวจสอบ หากพบว่ามีส่วนหนึ่งส่วนใดมิได้ก่อให้เกิดประโยชน์ และอาจนำมาซึ่งความเสียหายแก่ทางราชการ อธิบดีกรมราชทัณฑ์อาจไม่อนุญาตให้นำออกเผยแพร่ และมีอำนาจที่จะยึดสิ่งบันทึกนั้นเสียได้

13. บุคคลใดได้รับอนุญาตให้เข้าไปภายในเรือนจำตามข้อบังคับนี้ จะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง หรือคำแนะนำของเจ้าหน้าที่โดยเคร่งครัด

14. ให้มีเจ้าหน้าที่ในการกำกับ ดูแล ขณะมีการสัมภาษณ์ การถ่ายภาพ ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ โดยใกล้ชิด (ข้อบังคับกรมฯ ว่าด้วยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังฯ พ.ศ. 2540 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม 2540)

ตารางเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดตารางเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง เพื่อเป็นแนวทางให้เรือนจำถือปฏิบัติ ดังนี้

ตารางแสดงกำหนดเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง

เวลา	การงาน	หมายเหตุ
<u>วันธรรมดา</u>		
05.30 น.	เป่าแตรปลุก	<u>การอบรมตอนเช้า</u> ได้แก่ อบรม
06.00 น.	ลงจากห้องแล้วอบรม	ศีลธรรม วัฒนธรรม หน้าที่พลเมือง
07.00 น.	เตรียมตัวรับประทานอาหารเช้า	ดี ฝึกกายบริหาร ระเบียบแถว
08.00 น.	ซักธงชาติขึ้นแล้วรับประทานอาหารเช้า	อย่างใดอย่างหนึ่งโดยสลับกันเป็น
08.30–08.45 น.	ฝึกจิตตภาวนา 15 นาที	วันๆ
09.00 น.	ฝึกวิชาชีพหรือศึกษา	
12.00 น.	หยุดพักรับประทานอาหารเช้ากลางวัน	<u>การอบรมตอนค่ำ</u> ได้แก่ อบรม
13.00 น.	ฝึกวิชาชีพหรือศึกษา	ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป
14.50 น.	หยุดพัก 10 นาที แล้วฝึกหรือศึกษาต่อ	ข้อบังคับ และระเบียบเรือนจำ
16.00 น.	เลิกแล้วพักผ่อนหรือเล่นกีฬา	สุขภาพจิต ศีลธรรม วัฒนธรรม หรือ
16.30 น.	อาบน้ำ	ความรู้เบื้องต้นทั่วไปอย่างใดอย่าง
17.00 น.	รับประทานอาหารเช้าแล้วพักผ่อน	หนึ่ง ใช้เวลาประมาณ 10 นาที
18.00 น.	ซักธงชาติลงแล้วขึ้นห้องนอน	
19.00 น.	อบรม สวดมนต์ แล้วนอน	<u>การอบรมเดี่ยว</u> ได้แก่ การอบรม
19.00–19.15 น.	ฝึกจิตตภาวนา 15 นาที	รายบุคคล ควรจะมีได้บ่อยๆ ตาม
		โอกาสและความเหมาะสม

วันหยุดราชการ		
05.30 น.	เป่าแตรปลุก	
06.00 น.	ลงจากห้องแล้วอบรม	
07.00 น.	เตรียมตัวรับประทานอาหาร	
08.00 น.	ซักธงชาติขึ้น แล้วรับประทานอาหาร ทำความสะอาดสถานที่และเครื่องแต่ง กาย ตลอดจนเครื่องหลับนอนแล้ว พักผ่อน	
08.30–08.45 น.	ฝึกจิตตภาวนา 15 นาที	
12.00 น.	หยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน พักผ่อน	
14.00 น.	ฟังธรรมหรืออบรมศีลธรรม	
15.00 น.	เล่นกีฬาหรือการบันเทิงกีฬา	
16.30 น.	อาบน้ำ	
17.00 น.	รับประทานอาหารแล้วพักผ่อน	
18.00 น.	ซักธงชาติแล้วขึ้นห้องนอน	
19.00 น.	อบรม สวดมนต์	
19.00–19.15 น.	ฝึกจิตตภาวนา 15 นาที แล้วนอน	

ตารางที่ 2.4 ตารางเวลาประจำวันของผู้ต้องขัง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

หากเรือนจำใดไม่สามารถปฏิบัติตามตารางดังกล่าวได้ ก็ให้ผู้บัญชาการเรือนจำกำหนดเวลาประจำวันของผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นขึ้นใหม่ และพยายามให้ใกล้เคียงกับกำหนดเวลาเดิมให้มากที่สุด แล้วขออนุญาตไปยังกรมราชทัณฑ์โดยเร็ว

นอกจากนี้ ยังมีการตรวจนับผู้ต้องขังซึ่งเป็นมาตรการที่มีความสำคัญยิ่งต่อการควบคุมผู้ต้องขัง เจ้าพนักงานเรือนจำทำการตรวจนับผู้ต้องขังเป็นระยะ โดยแบ่งการนับออกเป็น การนับในกรณีปกติ เช่น การนับผู้ต้องขังขึ้นลงจากเรือนนอน การนับในขณะที่รับประทานอาหารเช้า ขณะทำงาน ฯลฯ และการนับผู้ต้องขังเป็นครั้งคราวตามความจำเป็น เช่น การตรวจนับผู้ต้องขังขณะนำออกทำงานนอกเรือนจำ หรือการนับเพื่อตรวจสอบจำนวนผู้ต้องขังที่มีอยู่ให้เป็นการแน่ชัดว่ามีได้สูญหายหลบหนี ตามความเหมาะสมเป็นกรณีๆ ไป ข้อพึงปฏิบัติในการตรวจนับผู้ต้องขังที่สำคัญมีดังนี้

1. การตรวจนับผู้ต้องขังในเรือนนอน จะต้องให้ผู้ต้องขังยื่นเข้าแถวที่หน้าห้องขังโดยให้หันหน้ามาทางเจ้าพนักงานเรือนจำผู้ทำการตรวจนับ ทั้งนี้ พึงละเว้นการตรวจนับผู้ต้องขังในขณะที่ผู้ต้องขังยื่นหันหลังให้ และจะต้องคอยสังเกตความเคลื่อนไหวในขณะที่นับผู้ต้องขังด้วย ฉะนั้น ควรจัดเจ้าหน้าที่อย่างน้อย 2 คน ในขณะที่ทำการตรวจนับผู้ต้องขัง โดยเจ้าหน้าที่คนหนึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการตรวจนับและเจ้าหน้าที่อีกคนหนึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการสังเกต และควบคุมผู้ต้องขังมิให้เคลื่อนไหวระหว่างการตรวจนับ

2. การตรวจนับผู้ต้องขังในระหว่างทำงานฝึกวิชาชีพ หรือในโรงงาน จะต้องทำการตรวจนับในโอกาสแรกก่อน แล้วตรวจนับเป็นครั้งคราว ในระหว่างชั่วโมงทำงาน ตามความจำเป็นด้วย เมื่อเลิกทำงานแล้ว ก็จะต้องตรวจนับยอดผู้ต้องขังที่อยู่ในโรงงานนั้นให้ครบถ้วนเสียก่อน

3. การนับผู้ต้องขังระหว่างเข้าแถว จะต้องให้ผู้ต้องขังยืนเรียงแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยเสียก่อนจึงจะทำการตรวจนับ โดยปกติแล้วจะจัดให้ผู้ต้องขังยื่นเข้าแถวเรียงหนึ่งหรือเรียงสองเพื่อความสะดวกในการตรวจนับ และสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง

4. การตรวจนับผู้ต้องขังที่ประตู จะต้องมีการจัดทำสถิติตรวจสอบจำนวนผู้ต้องขังที่ผ่านการเข้าออกเรือนจำอย่างถูกต้องสม่ำเสมอ รวมทั้ง จะต้องมีความระมัดระวังในอันที่จะสังเกตตรวจตราการเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง หรือการขนย้ายสิ่งของใดๆ ที่ผ่านประตูเรือนจำโดยใกล้ชิดเสมอ

ช่องทางการสื่อสาร รวมทั้งสื่อที่ใช้ ต้องเป็นสิ่งที่ไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ดังต่อไปนี้

การจัดห้องสมุดในเรือนจำ

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานขั้นต่ำฯ ข้อ 40 เรือนจำทุกแห่งพึงมีห้องสมุดที่เพียงพอ ทั้งหนังสือบันเทิง เรียงร้อย และสารคดี ตำราเรียน สำหรับผู้ต้องขังทุกประเภทและส่งเสริมให้เขาได้ใช้ห้องสมุดเต็มที่

การจัดห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขัง ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ ดังนี้

1) หนังสือที่อนุญาตให้ผู้ต้องขังอ่านกำหนดไว้ดังนี้

- หนังสือที่กรมราชทัณฑ์จัดส่งมาให้ไว้ประจำห้องสมุด

- หนังสือที่ผู้บัญชาการเรือนจำจัดหาไว้สำหรับห้องสมุดซึ่งจะต้องเป็นหนังสือเกี่ยวกับ

ศีลธรรมจรรยา สารคดี อันเป็นวิชาการ หรือวิชาชีพอย่างหนึ่งอย่างใด กรณีเป็นหนังสือบรรเทิงคดีให้ มีเฉพาะเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรม และหนังสือพิมพ์ต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่ผู้บัญชาการ หรือผู้อำนวยการได้ส่งอนุญาตไว้และไม่เป็นหนังสือพิมพ์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองประเทศ

2) ห้ามมิให้นำหนังสือที่มีลักษณะเป็นเรื่องยั่วยุจริตใจให้กระทำการชั่วร้าย ผิดศีลธรรมก่อความรุ้สึกทางกามารมณ์ การแบ่งชนชั้น หรือเกี่ยวกับลัทธิการเมืองอันเป็นปฏิปักษ์กับนโยบายของรัฐเข้าไปไว้ในห้องสมุด หรือนำเข้ามาจากภายนอกให้ผู้ต้องขังอ่าน

3) การอนุญาตให้ผู้ต้องขังนำหนังสือจากภายนอกเรือนจำเข้าไปอ่านในเรือนจำ ให้พิจารณาตามข้อ 1.3 และ ห้ามมิให้ส่งหนังสืออื่นๆ กลับออกไปภายนอกเรือนจำโดยเด็ดขาด จนกว่าผู้ขออนุญาตนั้นจะนำติดตัวออกไปเมื่อพ้นโทษหรือได้รับการปลดปล่อย (เพื่อเป็นการป้องกันการนัดแนะติดต่อกับบุคคลภายนอกในการก่อเหตุร้าย)

4. สิ่งของที่อนุญาต

สิ่งของต่อไปนี้ ถ้ามีจำนวนไม่มากเกินไปสมควร อนุญาตให้ผู้ต้องขังนำเข้ามาหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ

- เครื่องที่เกี่ยวกับการรักษาอนามัย เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน หวี สบู่ ผ้าเช็ดตัว เป็นต้น
- อาหารที่ปรุงแล้วเสร็จ ซึ่งยอมให้ผู้ต้องขังรับประทานได้ตามที่กำหนดไว้ในเรื่องการเลี้ยง

อาหาร

5. สิ่งของต้องห้าม

สิ่งของห้ามส่งให้ผู้ต้องขัง

1. ยาเสพติดให้โทษ วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารระเหย
2. สุราหรือของเมาอย่างอื่น
3. อุปกรณ์สำหรับเล่นการพนัน
4. เครื่องมืออันเป็นอุปกรณ์ในการหลบหนี
5. อาวุธ เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน
6. ขงเน่าเสียหรือของมีพิษต่อร่างกาย
7. น้ำมันเชื้อเพลิง
8. สัตว์มีชีวิต
9. เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หรือเครื่องมือสื่อสารอื่น รวมทั้งอุปกรณ์สำหรับสิ่งของ ดังกล่าว
10. วัตถุ เอกสาร หรือสิ่งตีพิมพ์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยหรือเสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

สิ่งของซึ่งมิใช่ของต้องห้าม แต่ไม่อนุญาตให้นำเข้าหรือเก็บรักษาไว้ในเรือนจำ

1. เงินสด
2. ของมีค่าต่าง ๆ

การสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น เป็นการสื่อสารที่อยู่ภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ นั่นคือ กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่า ผู้ดำเนินการโครงการแคมเปญ – ใดดีเยี่ยมให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น มีการวางแผนและดำเนินการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเอชไอวีและโรคเอดส์ รวมทั้งการสื่อสารในเรือนจำ ซึ่งจะช่วยให้รู้และเข้าใจการสื่อสารเรื่องเอชไอวี และโรคเอดส์ และการสื่อสารในเรือนจำซึ่งเป็นบริบทที่ถูกจำกัด มากขึ้น

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเรื่องเอชไอวีและโรคเอดส์

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเรื่องเอชไอวีและโรคเอดส์ เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับเอชไอวีและโรคเอดส์ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อป้องกันโรคเอดส์ในสาวประเภทสองของศูนย์ซิสเตอร์ เมืองพัทยา วิทยานิพนธ์นี้เทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (กันทกา กิตติภราดร, 2549) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อป้องกันโรคเอดส์ของสาวประเภทสอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของสมาชิกในศูนย์ซิสเตอร์ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของสมาชิกศูนย์ซิสเตอร์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ศูนย์และสมาชิกศูนย์ซิสเตอร์ และใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจสมาชิกศูนย์ซิสเตอร์ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามชนิดกรอกเอง ผลการวิจัยคือ 1. กลยุทธ์การสื่อสารที่นำมาใช้ในการป้องกันโรคเอดส์ของศูนย์ซิสเตอร์ คือ การใช้สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ซิสเตอร์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ทีม คือ เจ้าหน้าที่ภาคสนาม และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการภายในศูนย์ และการใช้สื่อเฉพาะกิจ 2. เจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ที่มีความคล้ายคลึงกับสมาชิก เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือเป็นกันเอง และมีความรู้ความสามารถ และใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล คือ การให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัวกับสมาชิก โดยมีรูปแบบการ

สื่อสารแบบสองทางและการสื่อสารแบบกลุ่มในการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ 3. สื่อเฉพาะกิจที่ทางศูนย์นำมาใช้ คือ แผ่นพับและโบรชัวร์ที่มีขนาดเล็ก สะดวกต่อการพกพา และมีเนื้อหาเข้าใจง่าย พร้อมทั้งมีของที่ระลึกติดไว้กับสื่อเพื่อดึงดูดให้สมาชิกสนใจอ่านสื่อ และใช้การสาธิตการใช้เจลหล่อลื่นและถุงยางอนามัยเพื่อแสดงให้เห็นและได้ลองปฏิบัติตามอย่างถูกวิธี 4. สื่อกิจกรรมที่ทางศูนย์นำมาใช้เพื่อดึงดูดให้สมาชิกเข้ามาที่ศูนย์ คือ ชมรมทำอาหาร ชมรมวอลเลย์บอล และชมรมเสริมสวย เพื่อที่เจ้าหน้าที่จะสามารถให้ความรู้กับสมาชิกได้ 5. ไม่พบว่าระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของสมาชิกศูนย์ซิสเตอร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ และ 6. ปัจจัยด้านอายุ ด้านคู่นอน ด้านครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อน ด้านความบ่อยครั้งที่เข้าศูนย์ ด้านความสะดวกในการหาซื้ออุปกรณ์ป้องกัน และด้านความรู้มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของสมาชิก

จากงานวิจัยนี้ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อป้องกันโรคเอดส์ อาจนำกลยุทธ์การสื่อสารต่างๆ มาเป็นแนวทางประยุกต์ใช้กับการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำได้

อิทธิพลของการใช้ความกลัวในภาพยนตร์โฆษณาต่อต้านโรคเอดส์ต่อกลุ่มผู้มีความเสี่ยงสูง วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการโฆษณา (วินัส เจิตจรรยาพงศ์, 2541) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของการใช้ความกลัวในระดับต่างกันในภาพยนตร์โฆษณาต่อต้านโรคเอดส์ต่อกลุ่มผู้มีความเสี่ยงสูง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิจัยด้วยการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มชายนักเที่ยว กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ และกลุ่มชายรักร่วมเพศ รวมถึงทำการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อเอดส์ 3 ท่าน ผลการวิจัยสรุปว่า ระดับความน่ากลัวในภาพยนตร์โฆษณาต่อต้านโรคเอดส์ที่แตกต่างกันจะมีอิทธิพลต่อผู้รับสารให้เกิดความกลัวแตกต่างกัน มีความสอดคล้องกับประสิทธิภาพของสื่อในการลดจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์ลงได้ต่างกัน คือ สื่อที่ใช้ระดับความน่ากลัวสูงจะมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อที่ใช้ความน่ากลัวระดับปานกลางและต่ำ แม้ว่าจะไม่สามารถหยุดพฤติกรรมสำสอนได้แต่มีแนวโน้มเกิดพฤติกรรมป้องกันมากขึ้น ผู้เข้าร่วมสนทนาส่วนใหญ่เห็นว่าควรใช้ความน่ากลัวโดยเป็นความกลัวที่เกิดจากข้อเท็จจริงทางวิชาการ หรือใช้ความรู้สึกของผู้แสดงจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้ภาพประกอบที่แสดงถึงความน่ากลัวของโรค ส่วนผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า การใช้ความน่ากลัวในสื่อเอดส์จะมีผลเสียมากกว่าผลดี ผู้ติดเชื้อไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม แต่ก็เห็นว่าสื่อเอดส์ที่มีความน่ากลัวระดับต่ำน่าจะเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพได้ และกลุ่มตัวอย่างยังได้เสนอแนะให้ใช้ความเอื้ออาทรในงานสื่อเอดส์ เพื่อให้ผู้ติดเชื้อเป็นที่ยอมรับและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

จากงานวิจัยนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบเนื้อหาของการสื่อสารโรคเอดส์ โดยใช้ความกลัวในระดับต่างกัน นำมาเป็นแนวทางประยุกต์ใช้กับการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำได้

การวิเคราะห์การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ (พ.ศ. 2535 - 2539) วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (มณฑิยา ศุภโรจน์, 2541) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบถึงวิธีการสร้างและสื่อความหมาย โดยใช้การ์ตูนเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย และเพื่อศึกษาการนำสื่อการ์ตูนมาใช้เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์สื่อที่เป็นแผ่นพับและจุลสารที่นำเสนอโดยใช้การ์ตูนเพื่อรณรงค์โรคเอดส์ ของโครงการกรุงเทพฯ สู้เอดส์ เลือกลงข้อมูลเฉพาะปี พ.ศ. 2535 - 2539 เนื่องจากปี 2535 คณะรัฐบาลได้ตระหนักถึงพิษภัยของโรคเอดส์ ได้มีการผลิตสื่อโรคเอดส์ขึ้นอย่างจริงจัง ผลการวิจัยสรุปว่า การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ของกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและสำนักนายกรัฐมนตรี มีลักษณะร่วมกัน คือ มีการใช้การ์ตูนเป็นตัวดำเนินเรื่อง และการ์ตูนประกอบภาพพบการใช้รหัสเฉพาะของการ์ตูนที่แสดงอารมณ์และความรู้สึก การแสดงสีหน้า ท่าทาง การแต่งกาย การใช้รหัสภาษา มีการใช้มุขและรหัสเริ่มอื่นๆ เพื่อสื่อความหมายให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจ พบการนำเสนอเนื้อหา 4 ประเภท คือ 1. เนื้อหาเกี่ยวกับการให้ข้อมูลความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ประชาชน 2. เนื้อหาเกี่ยวกับการลดความเสี่ยง 3. เนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างภูมิคุ้มกัน 4. เนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความมั่นใจและช่วยเหลือผู้ติดเชื้อเอดส์ให้อยู่ในสังคมได้ตามปกติ และการใช้การ์ตูนสื่อถึงความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์สามารถหลีกเลี่ยงภาพลามกอนาจารได้ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

จากงานวิจัยนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์การเลือกใช้สื่อและออกแบบเนื้อหาของการสื่อสารโรคเอดส์ จะเห็นว่าการ์ตูนเป็นสื่อที่สามารถนำมาใช้ในการสื่อสารให้เข้าใจเรื่องโรคเอดส์ได้ การออกแบบเนื้อหาครอบคลุมได้ตั้งแต่ความรู้ทั่วไป การป้องกัน ไปจนถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้อ นอกจากนี้ยังสามารถสื่อสารเรื่องโรคเอดส์ได้โดยหลีกเลี่ยงภาพลามกอนาจาร ไม่เป็นเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เป็นอีกสื่อหนึ่งที่เป็นทางเลือกเพื่อสร้างการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV ได้โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของเรือนจำ

ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมโรคเอดส์ในชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (ศรัณย์ พิมพ์ทอง, 2554) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่อยู่ในสถานการณ์ต่างกันจะมีพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์แตกต่างกันมากน้อยเพียงใด และพบในชายที่

มีเพศสัมพันธ์กับชายประเภทใดบ้าง เพื่อศึกษาว่าชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่มีจิตลักษณะเดิมต่างกัน จะมีพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์แตกต่างกันมากน้อยเพียงใด และพบในชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายประเภทใดบ้าง เพื่อศึกษาอิทธิพลร่วมระหว่างลักษณะของสถานการณ์ กับจิตลักษณะเดิม และจิตลักษณะตามสถานการณ์ ว่าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายหรือไม่ อย่างไร และปรากฏเด่นชัดในกลุ่มชายประเภทใด เพื่อศึกษาว่าชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายซึ่งมีความแตกต่างกันทางชีวสังคมและภูมิหลัง จะมีพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ที่แตกต่างกันหรือไม่ ตลอดจนสามารถระบุเป็นกลุ่มเสี่ยงประเภทใดได้บ้าง รวมทั้งตัวแปรเชิงเหตุที่สำคัญของพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ของชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายเหล่านั้น เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์แบบเปรียบเทียบ มีกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยมาจากรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม ตลอดจนทฤษฎีและหลักการที่สำคัญทางจิตวิทยา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป และจบการศึกษาระดับปริญญาตรี รวม 666 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นกำหนดโควตา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยอีก 28 กลุ่มตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง ผลการวิจัยที่มี 6 ประการ ดังนี้ 1. ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่มีลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตนสูง ได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์มาก และมีทัศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ดีมาก เป็นผู้ที่มีความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์สูงกว่า มีการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์มากกว่า และมีพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ขณะมีเพศสัมพันธ์มากกว่า ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายประเภทตรงข้าม ผลเช่นนี้พบใน 4 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มชายที่อาศัยกับครอบครัว กลุ่มชายที่เที่ยวกกลางคืนมากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน กลุ่มชายที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวหรืออาชีพอิสระ และกลุ่มชายที่ไม่เคยตรวจเอชไอวี 2. ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนอย่างเหมาะสมมีความเชื่ออำนาจในตนสูง และมีความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์สูง เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ดีมาก และมีพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ ขณะมีเพศสัมพันธ์มากกว่าชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายประเภทตรงข้าม ผลเช่นนี้พบใน 4 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มชายที่มีอายุมาก กลุ่มชายที่อาศัยกับเพื่อนหรือแฟน กลุ่มชายที่เที่ยวกกลางคืน 1 ครั้งต่อเดือน และกลุ่มชายที่เคยตรวจเอชไอวี 3. ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่มีการรับรู้การมีอยู่และความสะดวกในการเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกันโรคเอดส์มาก มีวิถีชีวิตแบบพุทธมาก และมีภาระเกินบทบาทจากคนรอบข้างน้อย เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ดีมาก และมีความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์สูงกว่าชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายประเภทตรงข้าม ผลเช่นนี้พบใน 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มชายที่อาศัยคนเดียว และกลุ่มชายที่มีรายได้ปานกลาง 4. จิตลักษณะเดิมและสถานการณ์ ร่วมกับตัวทำนายกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ รวม 10 ตัวแปร สามารถทำนาย 1) การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ ในกลุ่มรวมได้ 43.6% โดยมีลำดับตัวทำนายที่สำคัญเรียงจากมากไปน้อย คือ ทัศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ ความเชื่อใน

ประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์ การได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ สุขภาพจิต การได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนอย่างเหมาะสม และวิถีชีวิตแบบพุทฺธ และทำนายได้สูงสุดในกลุ่มชายที่รายได้สูง ได้ 53.4% และ 2) พฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ขณะมีเพศสัมพันธ์ ในกลุ่มรวมได้ 46.5% โดยมีลำดับตัวทำนายที่สำคัญเรียงจากมากไปน้อย คือ ความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์ ทศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ การได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนอย่างเหมาะสม การรับรู้การมีอยู่และความสะดวกในการเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกันโรคเอดส์ และสุขภาพจิต และทำนายได้สูงสุดในกลุ่มชายที่ทำอาชีพอิสระหรือธุรกิจส่วนตัว ได้ 58.1% 5. ผลจากการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้นปรากฏว่า พฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ในชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรเชิงเหตุปัจจัยแรก การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรเชิงเหตุเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ทศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ 2) ความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์ 3) การได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ 4) สุขภาพจิต 5) การได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนอย่างเหมาะสม และ 6) วิถีชีวิตแบบพุทฺธ โดยตัวแปรเชิงเหตุในโมเดล สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ได้ 43% ปัจจัยที่สอง พฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ขณะมีเพศสัมพันธ์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรเชิงเหตุ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์ 2) ทศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ 3) การได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนอย่างเหมาะสม 4) การรับรู้การมีอยู่และความสะดวกในการเข้าถึงอุปกรณ์ป้องกันโรคเอดส์ และ 5) สุขภาพจิต โดยตัวแปรเชิงเหตุในโมเดล สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ขณะมีเพศสัมพันธ์ได้ 46% และพบด้วยว่า การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ขณะมีเพศสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ($r = .22, p < .01$) 6. ชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชายที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเร่งด่วนที่ควรพัฒนา ได้แก่ 1) ชายที่มีการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์น้อย ประกอบด้วย ชายที่อายุมาก ชายที่เที่ยวกกลางคืนทุกเดือน ชายที่เที่ยวกกลางคืนมากกว่า 1 ครั้งต่อเดือน และชายที่ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ โดยมีปัจจัยปกป้องที่สำคัญ คือ ทศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ ความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์ สุขภาพจิต และการได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์ และ 2) ชายที่มีพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ขณะมีเพศสัมพันธ์น้อย ประกอบด้วย ชายที่ไม่โสด ชายที่มีรายได้ต่ำ และชายที่ไม่เคยตรวจเอชไอวี โดยมีปัจจัยปกป้องที่สำคัญ คือ ความเชื่อในประสิทธิผลแห่งตนต่อการป้องกันโรคเอดส์ ทศนคติต่อพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ และการได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนอย่างเหมาะสม

จากงานวิจัยนี้ สามารถนำมาประกอบการวิเคราะห์พื้นฐานของผู้รับสารซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสื่อสาร เพื่อหาแนวทางในการสร้างกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการป้องกัน HIV กับผู้ต้องขังในเรือนจำที่ปัจจัยทางจิตสังคมและภูมิหลังต่างกัน เพื่อให้กระบวนการสื่อสารประสบผลสำเร็จ

ความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีของผู้ต้องราชทัณฑ์ในเรือนจำที่มีโปรแกรมชุมชนบำบัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สุภาพรรณ สอาดเอี่ยม, 2554) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีของผู้ต้องราชทัณฑ์ในเรือนจำที่มีโปรแกรมชุมชนบำบัด รูปแบบการศึกษาวิจัยเป็นเชิงพรรณนา ศึกษา ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ประชากรที่ศึกษาคือ ผู้ต้องราชทัณฑ์ของเรือนจำแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี ที่ต้องโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 จำนวน 345 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามเกี่ยวพฤติกรรมเสี่ยง แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิท และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Chi-Square, Fisher's Exact Test และ Independent t-test ตามความเหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องราชทัณฑ์มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี คือ การใช้เข็มฉีดยาและของมีคมอื่นๆ ร่วมกัน เพื่อการสักตามร่างกาย และพบว่าไม่นิยมใช้ถุงยางอนามัยเมื่อต้องการมีเพศสัมพันธ์ ไม่บอกคู่นอนของตนให้ใช้ถุงยางอนามัย และไม่ขอถุงยางอนามัยจากเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ผู้ต้องราชทัณฑ์ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ต้องราชทัณฑ์ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.9 มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลาง (2.61 – 3.33) ทั้งนี้ พฤติกรรมต่อการเสี่ยงการติดเชื้อเอชไอวีที่มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value = 0.0023) คือ พฤติกรรมการใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่นเพื่อการสักร่างกาย

จากงานวิจัยนี้ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ต้องขังว่ายังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีเนื่องจากความไม่รู้หรือมีความรู้ความเข้าใจที่ผิด และการเห็นคุณค่าในตนเองสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เพื่อเป็นการประเมินผู้รับสาร คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อการออกแบบกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในเรือนจำ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในเรือนจำ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการสื่อสารที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสถานที่ซึ่งถูกจำกัดในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและการจัดระเบียบวินัยแห่งคุก
วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ชาญชัย นิยมสมบุญ, 2550) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาและรูปแบบของการสื่อสารในจดหมายนักโทษในบริบทของการจำกัดอิสรภาพในด้านต่างๆ ของคุก และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสื่อสารด้วยจดหมายของนักโทษกับการจำยอม ต่อรอง และต่อต้านเชิงอำนาจการจัดระเบียบวินัยในพื้นที่ของคุก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาหรือตัวบท (Textual Analysis) โดยมีการเก็บกลุ่มตัวอย่าง คือ คัดเลือกเฉพาะเจาะจงจดหมายที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งเขียนโดยนักโทษต่างชาติ ทำการอ่านเนื้อหาในจดหมาย โดยเลือกจดหมายที่มีวัตถุประสงค์การเขียน และลักษณะรูปแบบที่มีการจำยอม ต่อรองและต่อต้านต่อกฎระเบียบ วินัย ข้อบังคับของคุก และนำมาวิเคราะห์ต่อไป ผลการวิจัยพบว่า คุกจะใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่ออ้างความชอบธรรมในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อกลยุทธ์การสื่อสารผ่านจดหมายของนักโทษ เช่น การอ้างข้อกฎหมาย การอ้างเรื่องความปลอดภัย การอ้างเรื่องความเสียหาย และที่สำคัญที่สุด คือ การอ้างเป้าหมายของการฟื้นฟูพฤติกรรมนักโทษให้กลับมาเป็นคนดีของสังคม เป็นต้น ในทางกลับกัน นักโทษก็จะใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการสื่อสารผ่านจดหมายเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อการจัดระเบียบวินัยใน 5 บริบทของคุก ได้แก่ การจำกัดพื้นที่ การจำกัดอิสรภาพทางร่างกาย การจำกัดอิสรภาพทางจิตใจและพฤติกรรม การจำกัดอิสรภาพทางการสื่อสาร และการจำกัดอิสรภาพทางเพศ ซึ่งในการวิเคราะห์จดหมายจะพบกลยุทธ์การสื่อสารต่างๆ ของนักโทษ คือ การใช้ภาพ/สัญลักษณ์สร้างจินตนาการอารมณ์และความรู้สึก การใช้ภาษาแสดงอารมณ์/ความรู้สึก การอ้างอิงอำนาจ การอ้างอิงเหตุผล การอ้างสถานทูต การอ้างวัฒนธรรมการกิน การอ้างอิงศาสนา การนิยามความหมายใหม่ การรื้อสร้างกฎระเบียบใหม่ของคุณ การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารเพื่อเปลี่ยนแปลงความหมายของภาพ/ภาษา และการเขียนข้อความลามกอนาจารซ่อนไว้ในจดหมาย

จากงานวิจัยนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารและเนื้อหาที่ผู้ต้องขังในเรือนจำใช้สื่อสารกับบุคคลภายนอกได้ นั่นคือ จดหมาย เป็นช่องทางการสื่อสารหนึ่งที่สามารถใช้ได้เป็นไปตามกฎระเบียบของเรือนจำ แต่จำเป็นต้องมีการกลั่นกรองเนื้อหาทั้งข้อความและรูปภาพเพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎระเบียบของเรือนจำ

ความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีของผู้ต้องราชทัณฑ์ในเรือนจำที่มีโปรแกรมชุมชนบำบัดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สุภาพรรณ สอาดเอี่ยม, 2554) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีของผู้ต้องราชทัณฑ์ในเรือนจำที่มีโปรแกรมชุมชนบำบัด รูปแบบการศึกษาวิจัยเป็นเชิงพรรณนา ศึกษา ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ประชากรที่ศึกษาคือ ผู้ต้องราชทัณฑ์ของเรือนจำแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี ที่ต้องโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 จำนวน 345 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามเกี่ยวพฤติกรรมเสี่ยง แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Chi-Square, Fisher's Exact Test และ Independent t-test ตามความเหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องราชทัณฑ์มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี คือ การใช้เข็มฉีดยาและของมีคมอื่นๆ ร่วมกัน เพื่อการสักตามร่างกาย และพบว่าไม่นิยมใช้ถุงยางอนามัยเมื่อต้องการมีเพศสัมพันธ์ ไม่บอกคู่นอนของตนให้ใช้ถุงยางอนามัย และไม่ขอถุงยางอนามัยจากเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ผู้ต้องราชทัณฑ์ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตร่วมกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ต้องราชทัณฑ์ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.9 มีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองระดับปานกลาง (2.61 – 3.33) ทั้งนี้ พฤติกรรมต่อการเสี่ยงการติดเชื้อเอชไอวีที่มีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p-value = 0.0023) คือ พฤติกรรมการใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่นเพื่อการสักร่างกาย

จากงานวิจัยนี้ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ต้องขังว่ายังมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีเนื่องจากความไม่รู้หรือมีความรู้ความเข้าใจที่ผิด และการเห็นคุณค่าในตนเองสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เพื่อเป็นการประเมินผู้รับสาร คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อการออกแบบกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

5.3 หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในเรือนจำ

คุก ชีวิตในพันธนาการ (อรสม สุทธิสาคร, 2543) เป็นงานเขียนเชิงสารคดีที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน สถานที่ซึ่งมีกฎระเบียบอันเข้มงวด งานเขียนนี้ผ่านการค้นคว้าหาข้อมูลทั้งเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ เช่น ผู้ต้องขัง พศติ และการเข้าไปดูสถานที่จริงจากเรือนจำบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม และทัณฑสถานหญิง โดยได้กล่าวถึงเรื่องต่างๆ ดังนี้

- สภาพแวดล้อมของเรือนจำ แดนต่างๆ
- กฎระเบียบวินัยของเรือนจำ
- ตารางเวลาและกิจวัตรประจำวันของผู้ต้องขัง
- โครงการเพื่อพัฒนาผู้ต้องขัง เช่น โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่มหาอุทยาน การเรียนระดับมหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช และการฝึกอาชีพผู้ต้องขัง เป็นต้น
- ค่านิยมของคนในเรือนจำ เช่น รอยสัก เป็นต้น
- คดีและการรับโทษของผู้ต้องขัง
- สภาพจิตใจของผู้ต้องขัง
- การละเมิดกฎระเบียบของเรือนจำ

งานเขียนนี้ทำให้รู้จักและเข้าใจกฎระเบียบ สภาพแวดล้อมของเรือนจำ รวมทั้งชีวิตของผู้ต้องขัง มากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสและมุมมองให้กับผู้อ่าน โดยเฉพาะวิทยานิพนธ์เล่มนี้ที่ต้องเก็บข้อมูลวิจัยกับผู้ต้องขังในเรือนจำ แต่ผู้วิจัยเองไม่สามารถเข้าไปศึกษาในหลายๆ ส่วนได้ เนื่องจากกฎระเบียบที่เข้มงวดของเรือนจำ จึงได้ศึกษาเรื่องราวของเรือนจำผ่านงานเขียนนี้

คุณ กับ คน อำนาจและการต่อต้านขัดขืน (สายพิณ ศุภุทธมงคล, 2543) เป็นหนังสือที่มาจากวิทยานิพนธ์เสนอต่อโครงการปริญญา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เก็บข้อมูลที่ทันสมัยสถานหญิงกลางกรุงเทพมหานคร เป็นเรื่องราวที่ทำให้เข้าใจความเป็นอยู่และการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่กฎระเบียบที่เป็นทางการแตกต่างจากกฎระเบียบที่เป็นอยู่ภายนอก การต่อต้านขัดขืนของผู้ต้องขังซึ่งถูกแวดล้อมและควบคุมด้วยกฎระเบียบชุดใหม่ ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ของทัณฑสถานหญิงกลาง กลุ่มนักบวชของศาสนาคริสต์ โดยได้กล่าวถึงเรื่องต่างๆ ดังนี้

- พูโกต์ สถาบันอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด
- ทบทวนวรรณกรรม 2 เรื่อง คือ
 - คุณ โชติรวนแห่งอิสราภาพ โดย สุวภา แก้วสุข เรื่องราวเกี่ยวกับคุณไทยมีลักษณะอย่างไร ผู้ต้องขังเป็นบุคคลอันตรายจริงหรือไม่ ผู้คุมเป็นผู้ที่ใช้ความรุนแรงเพื่อควบคุมผู้ต้องขังหรือไม่ อย่างไร
 - คุณ ชีวิตในพันธนาการ โดย อรสม สุทธิสาคร โดยเล่าประวัติและและเรื่องราวชีวิตของคนในคุก
- ปฏิบัติการของอำนาจในโลกสี่เหลี่ยม

บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของ ทัศนสถานหญิงกลางตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน
 ความคิดเห็นของผู้ต้องขังที่มีต่อการบริหารจัดการทัศนสถานและผู้ต้องขัง
 การรับตัวผู้ต้องขัง ตารางเวลา ผู้ต้องขังต้องทำกิจต่างๆ ตามเวลาที่เรือนจำ
 กำหนด งาน- การจำแนกคนลงบนพื้นที่ (โรงงานฝึกหัดตัดเย็บเสื้อผ้า ห้องซักกรีด
 ร้านค้าสงเคราะห์ผู้ต้องขัง คริวชวนชม ห้องวาดรูป หน่วยงานสิ่งประดิษฐ์ ห้อง
 เสริมสวย โรงซิปห้องบริหารการทากรหรือห้องเด็ก กองเลี้ยง กองกลาง)
 ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่เรือนนอน กฎเรือนจำ – เกณฑ์ชี้ขาดความผิดปกติ การต่อต้าน
 ขัดขืน

งานเขียนนี้ทำให้รู้จักและเข้าใจกฎระเบียบ สภาพแวดล้อมของเรือนจำ รวมทั้งชีวิตของ
 ผู้ต้องขัง มากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสและมุมมองให้กับผู้อ่าน โดยเฉพาะวิทยานิพนธ์เล่มนี้ที่ต้อง
 เก็บข้อมูลวิจัยกับผู้ต้องขังในเรือนจำ แต่ผู้วิจัยเองไม่สามารถเข้าไปศึกษาในหลายๆ ส่วนได้
 เนื่องจากกฎระเบียบที่เข้มงวดของเรือนจำ จึงได้ศึกษาเรื่องราวของเรือนจำผ่านงานเขียนนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ผ่านโครงการการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่มีภาวะเสี่ยงสูง โดยส่งเสริมบริการเชิงรุกและการสร้างเครือข่ายที่บูรณาการ : ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด (Comprehensive HIV Prevention among MARPS by Promoting Integrated Outreach and Networking) หรือโครงการแชมเปียน - ไอเดีย (แชมเปียน - ไอเดีย) โดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ดำเนินการในเรือนจำจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) สามารถนำเสนอการดำเนินการวิจัยได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล
 2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา
 3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
- ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
- 1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต
- 1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

แหล่งข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อศึกษาความเป็นมาของโครงการ การออกแบบกระบวนการสื่อสาร การวางแผนการดำเนินกิจกรรม และการสรุปผลของโครงการ โดยศึกษาจากเอกสารโครงการ ดังนี้

- รายงานการดำเนินงานภายใน ประจำแต่ละเดือน
- รายงานการดำเนินงานจัดส่งภายนอก ประจำไตรมาส
- ภาพถ่ายการดำเนินกิจกรรม

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารระหว่างดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นให้ตรงกับความเป็นจริงที่สุด โดยเข้าไปสังเกตขณะที่คณะทำงานและวิทยากรดำเนิน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” เมื่อวันที่ 21 – 22 มกราคม พ.ศ. 2557 และ 28 – 29 มกราคม 2557 ณ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นการเข้าสังเกตการณ์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยใช้แนวคำถามกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างละเอียด ครบถ้วน โดยสัมภาษณ์คณะทำงาน วิทยากร เจ้าหน้าที่เรือนจำ และผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแต่ละขั้นตอนของกระบวนการสื่อสาร โดยเน้นความสะดวกและความเต็มใจในการให้สัมภาษณ์ ดังนี้

(1) กลุ่มผู้จัดการโครงการและคณะทำงาน โดยเก็บข้อมูลทั้งผู้จัดการและคณะทำงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของเรือนจำที่เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับโครงการ ดังนี้

ชื่อ	ตำแหน่ง	สังกัด	การเก็บข้อมูล
คุณทิพย์วรรณ สุทธิศิริ	ผู้จัดการโครงการ	ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย	การสังเกต การสัมภาษณ์
คุณวรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์	ผู้ประสานงานโครงการ	ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย	การสังเกต การสัมภาษณ์
คุณสนธยา ตรีนุสนธิ์	หัวหน้าสถานพยาบาล	เรือนจำจังหวัดปทุมธานี	การสัมภาษณ์

ตารางที่ 3.1 รายชื่อผู้จัดการและคณะทำงาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา

(2) กลุ่มวิทยากร โดยให้ครอบคลุมแต่ละขั้นตอนของการสื่อสาร ใช้วิธีคัดเลือกวิทยากรจากการสอบถามคณะทำงาน รวมทั้งความเต็มใจและสะดวกในการให้สัมภาษณ์ ดังนี้

กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์			
หัวข้อการสื่อสาร	ชื่อ	สังกัด	การเก็บข้อมูล
กิจกรรมนันทนาการ	ว่าที่ ร.ต. จตุพล สิริเมืองจินดา	วิทยากรอิสระ	การสังเกต การสัมภาษณ์
ความรู้เรื่องโรคเอดส์	คุณทิพย์วรรณ สุทธิศิริ	ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย	การสังเกต การสัมภาษณ์
วิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง	คุณวรรณิ เขียวเขาโพธิ์	ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย	การสังเกต การสัมภาษณ์
การป้องกันโรคเอดส์	คุณวรรณิ เขียวเขาโพธิ์	ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย	การสังเกต การสัมภาษณ์
โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การดูแลรักษาและการ ป้องกัน	คุณทิพย์วรรณ สุทธิศิริ	ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย	การสังเกต การสัมภาษณ์

ตารางที่ 3.2 รายชื่อวิทยากร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา

(3) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในที่นี้คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยได้ติดต่อไว้ตั้งแต่ช่วงเข้าร่วมกิจกรรม คือ สังเกตและเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม รวมทั้งเต็มใจและสะดวกในการให้สัมภาษณ์ ให้มาสัมภาษณ์ในวันและเวลาตามที่นัดหมาย ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังนั้นจะมีเจ้าหน้าที่เรือนจำนั่งอยู่ด้วยทุกครั้ง เป็นไปตามกฎระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ รวมทั้งความปลอดภัยของนักวิจัยอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้ต้องขังที่ให้สัมภาษณ์ทุกท่านจะได้ลงชื่อยินยอมให้สัมภาษณ์ตามแบบฟอร์มการยินยอมให้สัมภาษณ์ รวมทั้งนำเอกสารนี้เก็บไว้ที่ตัวผู้วิจัยและทางคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทสัมภาษณ์ที่นำมาใช้นั้นจะใส่เพียงนามสมมติของผู้ต้องขัง และวันที่สัมภาษณ์เท่านั้น ไม่มีการนำข้อมูลส่วนตัวมาเปิดเผย

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 การเตรียมตัวเก็บข้อมูล
- 3.2 การเก็บข้อมูล
- 3.3 การเรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.4 การนำเสนอข้อมูล
- 3.5 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ดังนี้

3.1 การเตรียมตัวเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง เพื่อให้เข้าใจ กระบวนการสื่อสารภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำอย่างชัดเจน ดังนั้น ก่อนการเก็บข้อมูลการวิจัย เรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงได้เตรียมตัวให้พร้อม ดังนี้

(1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ดังนี้

- หนังสือแนะนำและสรุปโครงการ เพื่อให้ทราบความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และผลในการดำเนินกิจกรรมที่มีมาก่อน
- ข้อมูลกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ เพื่อให้ประพฤติดนได้เหมาะสมขณะที่ทำการเก็บข้อมูล
- หนังสือความรู้เรื่องโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

(2) การรับคำแนะนำจากคณะทำงาน เรื่องการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมขณะทำการเก็บข้อมูล ในเรือนจำ

(3) การเตรียมอุปกรณ์สำหรับเก็บข้อมูล คือ ดินสอ กระดาษ และเครื่องอัดเสียง ซึ่งอุปกรณ์ทุกอย่างที่นำเข้าเรือนจำต้องทำเรื่องขออนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำก่อน และก่อนเข้าไปในเรือนจำ จะต้องให้เจ้าหน้าที่เรือนจำนำทางเข้าตรวจอุปกรณ์เหล่านี้ก่อนนำเข้าทุกครั้ง เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ รวมทั้งความปลอดภัยของผู้วิจัย

3.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

(1) ขึ้นเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มกิจกรรม โดยเข้าร่วมประชุมของคณะทำงาน และช่วยเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำกิจกรรม เพื่อให้ทราบและเข้าใจขั้นตอนการทำงาน

(2) การเก็บข้อมูลระหว่างการดำเนินกิจกรรม

- เข้าร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตการณ์ ไม่มีส่วนร่วมกับกิจกรรม
 - เข้าร่วมกิจกรรมในฐานะผู้ช่วยวิทยากร โดยช่วยวิทยากรทำกิจกรรมต่างๆ กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น ช่วยอ่านแบบทดสอบก่อนและหลังอบรมให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่อ่านหนังสือไม่ออก ช่วยแจกและเก็บอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรม เป็นต้น
 - การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ทั้งผู้จัดการโครงการ คณะทำงาน เจ้าหน้าที่เรือนจำซึ่งเป็นผู้ประสานงานกับโครงการ วิทยากร และผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกระบวนการสื่อสาร
- (3) การเก็บข้อมูลหลังการจัดกิจกรรม โดยเข้าร่วมประชุมสรุปงานกับคณะทำงาน

3.3 การเรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารโครงการ การบันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์ และภาพถ่าย นำข้อมูลมาเรียบเรียงพร้อมทั้งนำแนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารแนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการออกแบบการสื่อสาร แนวคิดและความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารโรคเอดส์ และกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ มาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

3.4 การนำเสนอข้อมูล

ในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอข้อมูล ซึ่งจะนำเสนอในบทที่ 4 - 6 ดังนี้

- (1) ข้อมูลทั่วไปของโครงการเพื่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูงโดยการส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ : ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด หรือโครงการเข็มเป็ยน - ไอเดีย
- (2) ผลการศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ปี 2553 - 2556
- (3) ผลการศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

3.5 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการทำงานในโครงการเข็มเป็ยน-ไอเดีย ผู้เชี่ยวชาญการสื่อสารในเรือนจำ มาให้คำแนะนำและตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งผู้วิจัยจะคอยทบทวนประเด็นต่าง ๆ ให้ความถูกต้องและชัดเจนอยู่เสมอ

บทที่ 4

กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 – 2556 และเพื่อศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโครงการ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอ เป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของโครงการเพื่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูงโดยการส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ : ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด หรือโครงการเข็มเป็ยน - ไอดียู

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการสร้างกระบวนการสร้างการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ปี 2553 - 2556

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

ในบทที่ 4 นี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของตอนที่ 1 และ 2 ส่วนตอนที่ 3 นั้นจะอยู่ในบทที่ 5 เป็นลำดับต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของ โครงการเข็มเป็ยน - ไอดียู

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ” นี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารโครงการ ตั้งแต่การเริ่มต้นทำโครงการ ได้แก่ เอกสารการดำเนินงานและสรุปโครงการย้อนหลังตั้งแต่ปี 2553 – 2556 และสัมภาษณ์คณะทำงานโครงการ โดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ “โครงการเพื่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูง โดยการส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ : ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด” หรือโครงการเข็มเป็ยน - ไอดียู เพื่อให้

ผู้อ่านทราบถึงรายละเอียดเบื้องต้นของโครงการนี้ (มูลนิธิรักประเทศไทย, 2553) โดยแบ่งเป็น 2 หัวข้อหลักคือ

1. ข้อมูลทั่วไปของโครงการแชมเปียน – ไอติยู
 - หลักการและเหตุผลของโครงการ
 - แผนผังโครงสร้างการทำงานของโครงการ
 - เป้าหมายของโครงการ
 - Logo โครงการ
 - วัตถุประสงค์ของโครงการ
2. การดำเนินงานโครงการแชมเปียน – ไอติยู โดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ณ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี

1. ข้อมูลทั่วไปของโครงการแชมเปียน – ไอติยู

1.1 หลักการและเหตุผล

การป้องกันเอชไอวีในกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูงสุด ด้วยการส่งเสริมลงพื้นที่ชุมชน การสร้างเครือข่ายแบบบูรณาการ (CHAMPION) มีเป้าหมายเพื่อขยายขอบเขตการจัดกิจกรรมการป้องกันเอชไอวีในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด (MARPs) ในประเทศไทย ได้แก่ กลุ่มพนักงานบริการ (SW) กลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย (MSM) กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด (IDU) และกลุ่มแรงงานต่างชาติ (MW)

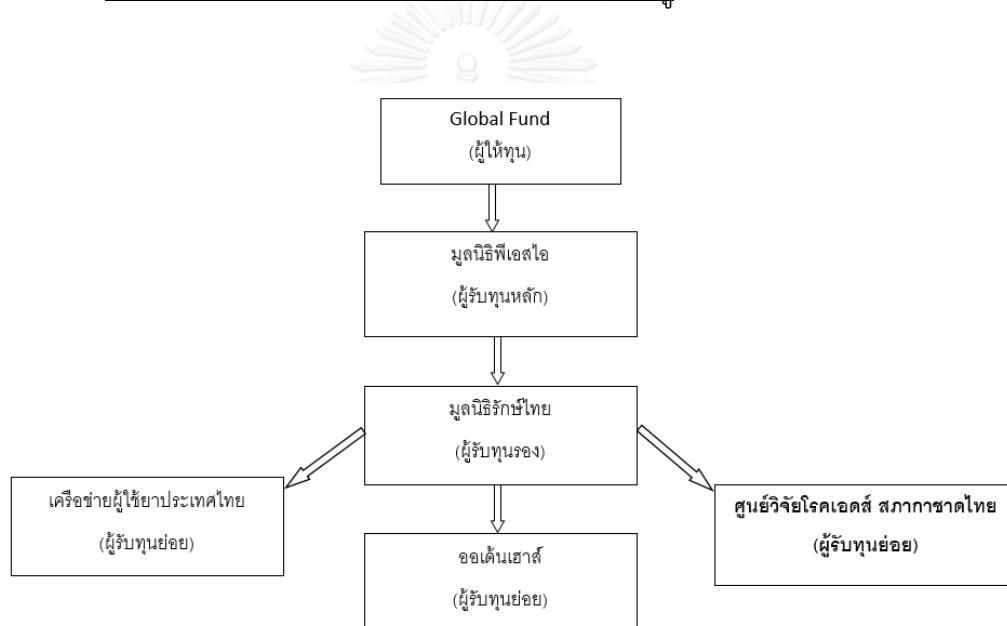
กิจกรรมการป้องกันเอชไอวี ในประเทศไทยได้รับการยอมรับในฐานะการดำเนินงานที่ดีในระดับโลกมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม ในระยะหลัง ๆ ความพยายามในการป้องกันมีความล่าช้าลง ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการกระจายอำนาจจากส่วนกลางของรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงนโยบาย และการมุ่งเน้นการรักษาโรคเอดส์เพิ่มมากขึ้น แม้ว่าโครงการในระดับชาติโครงการใหม่จะระบุถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการป้องกันเอชไอวีที่มุ่งเน้นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุดมากขึ้น แต่การสนับสนุนเงินทุนในระดับปฏิบัติสำหรับโครงการป้องกันเอชไอวี แบบองค์รวมในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุดยังคงอยู่ในระดับที่ต่ำเกินไป จนไม่สามารถขยายผลการดำเนินงานได้อย่างเพียงพอที่จะยับยั้งการแพร่กระจายของเอชไอวี ในกลุ่มดังกล่าวได้

จากความท้าทายข้างต้น โครงการแชมเปียนจึงได้รับการออกแบบเพื่อเป็นตัวกระตุ้นการดำเนินงานให้แก่โครงการระดับชาติดังกล่าว ซึ่งจะขยายระบบการให้บริการสุขภาพไปยังกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุดที่เข้าถึงได้ยากและมีความจำเป็นมากที่สุดที่จะต้องได้รับการป้องกันเอชไอวี แต่มัก

ประสบความยากลำบากในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ทั้งนี้ โครงการจะให้การสนับสนุนเป็นพิเศษแก่องค์กรภาคประชาสังคม (ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินงานเองโดยกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด) เพื่อให้จัดกิจกรรมการป้องกันเอชไอวี ในพื้นที่ และเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มประชากรดังกล่าวไปยังระบบบริการสุขภาพที่มีอยู่แล้ว

ผู้รับทุนหลักเพื่อดำเนินโครงการในระยะเวลา 5 ปี คือ มูลนิธิพีเอสไอ ประเทศไทย ในโครงการสำหรับผู้โดยสารเสฟติดชนิดฉีด จะทำงานร่วมกับองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน ในโครงการฯ ผ่านทาง ผู้รับทุนรองคือ มูลนิธิริษัทไทย และผู้รับทุนย่อยคือ เครือข่ายผู้เฒ่าแห่งประเทศไทย ออกันเฮ้าส์ และ “ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย”

1.2 โครงสร้างการทำงานของโครงการแซมเปียน - ไอเดีย

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างการทำงานของโครงการแซมเปียน - ไอเดีย

1.3 เป้าหมายโครงการ

เพื่อลดจำนวนผู้ติดเชื้อรายใหม่ด้วยการให้บริการป้องกันเอชไอวี ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างกว้างขวางในจังหวัดเป้าหมายแก่กลุ่มผู้ใช้สารเสฟติดชนิดฉีด (IDU)

1.4 LOGO โครงการแชมเปียน – ไอติยู

ทางโครงการฯ มีตราสัญลักษณ์ (LOGO) ที่ใช้ติดในสื่อต่างๆ เพื่อเป็นการกระจายการรับรู้สัญลักษณ์ของโครงการ รวมทั้งเป็นการกระตุ้นเตือนกลุ่มเป้าหมายให้ป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี และไม่ใช้เข็มและอุปกรณ์การฉีดยาร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อสร้างความเข้มแข็งและขยายผลการให้บริการป้องกันเอชไอวี แบบองค์รวมแก่กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด
2. เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการให้บริการด้านเอชไอวี อย่างเท่าเทียมและยั่งยืนแก่กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด
3. เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการปรับปรุงนโยบายและโครงการที่มีต่อกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด

1. วัตถุประสงค์ 1 เพื่อสร้างความเข้มแข็งและขยายผลการให้บริการป้องกันเอชไอวี แบบองค์รวมแก่กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด

1.1 กิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม: การเข้าถึงชุมชน

- 1.1.1 การรับสมัครและฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงานภาคสนามและแกนนำให้มีความรู้
- 1.1.2 การพัฒนาและการจัดกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสำหรับกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด
- 1.1.3 การสร้างและเสริมความเข้มแข็งให้แก่ช่องทางการเข้าถึงกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด รวมถึงศูนย์ข้อมูลข่าวสารและจุดนัดพบ

- 1.2 การแจกจ่ายอุปกรณ์เพื่อการป้องกัน: การให้บริการอุปกรณ์เพื่อการป้องกันที่จำเป็นแก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด (ถุงยางอนามัยและอุปกรณ์ฉีดยาที่มีอนามัย)
- 1.2.1 การแจกจ่ายถุงยางโดยไม่คิดมูลค่าแก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด
 - 1.2.2 การแจกจ่ายอุปกรณ์การฉีดยาที่สะอาดโดยไม่คิดมูลค่าแก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด
- 1.3 กิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม: การตรวจและการรับบริการปรึกษา
- 1.3.1 การเพิ่มจุดรับบริการให้การปรึกษาและตรวจเลือดหาเชื้อเอชไอวีโดยสมัครใจสำหรับกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด
- 1.4 กิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม: การตรวจสอบและการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
2. วัตถุประสงค์ 2 เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการให้บริการด้านเอชไอวีอย่างเท่าเทียมและยั่งยืนแก่กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด
- 2.1 สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย: การให้ความเข้มแข็งแก่ภาคประชาสังคมและการสร้างศักยภาพในระดับองค์กร
- 2.1.1 การสร้างศักยภาพให้แก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุดเพื่อให้สามารถเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มตนเองในเวทีด้านเอชไอวีระดับประเทศ
- 2.2 สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย: การพัฒนานโยบายและกฎหมาย
- 2.2.1 การทบทวนและการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด เช่น การลดความเสี่ยงให้แก่กลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด
 - 2.2.2 การให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่องค์กรในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด ซึ่งรวมถึงนายจ้างและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อการพัฒนานโยบายและการจัดสรรทรัพยากรด้านเอชไอวี

2.3 การลดการดูหมิ่นและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในทุกสภาพแวดล้อม

2.3.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมให้แก่สื่อมวลชน เพื่อให้ช่วย
 ชี้นำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด และสาธารณะ ในเรื่องความ
 ต้องการด้านสุขภาพและสิทธิมนุษยชนของกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด

2.3.2 การฝึกอบรมผู้บังคับใช้กฎหมาย (ตำรวจ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และอื่นๆ)
 เพื่อให้สนับสนุนการให้บริการแก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด

2.3.3 การจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมระดับประเทศและระดับนานาชาติเพื่อสร้างความ
 ตระหนักแก่สาธารณะ

3. วัตถุประสงค์ 3 เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการ
 การปรับปรุงนโยบายและโครงการที่มีต่อกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด

3.1.1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเฝ้าระวังรุ่นที่ 2 และระบบสารสนเทศการจัดการ
 สุขภาพ รวมทั้งการสร้างศักยภาพของผู้รับทุนหลักในการจัดการโครงการอย่างมี
 ประสิทธิภาพ และการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของโครงการ

3.1.2 การพัฒนาศักยภาพของผู้รับทุนย่อย องค์กรชุมชน และหน่วยบริการสุขภาพท้องถิ่น
 เกี่ยวกับการติดตามคุณภาพของโครงการและการนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงโครงการ

2. การดำเนินงานโครงการแซมเปียน - ไอเดีย โดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย

2.1 การเริ่มต้นดำเนินงาน

จากการสัมภาษณ์คุณทิพย์วรรณ สุทธิศิริ ผู้จัดการโครงการ ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาด
 ไทย โครงการแซมเปียน - ไอเดีย ที่ดำเนินงานโดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทยนั้น เริ่มต้นจาก
 การที่กระทรวงสาธารณสุขส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E - MAIL) มายังหน่วยงาน เพื่อแจ้งว่ามี
 โครงการให้หน่วยงานที่สนใจดำเนินงานในประเด็นเกี่ยวกับการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด ทาง
 หน่วยงานเห็นว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจ จึงเขียนโครงการไปในหัวข้อเรื่องเกี่ยวกับการให้ความรู้ความ
 เข้าใจ และการส่งเสริมสุขภาพเพื่อป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ เมื่อผ่านการพิจารณา
 จากกระทรวงสาธารณสุข จึงได้ร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการนี้อย่างละเอียด
 และดำเนินงานในลำดับต่อมา

2.2 การเลือกกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการดำเนินการสื่อสารทางคณะกรรมการได้เลือกกลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำเพศชาย คดียาเสพติด และเข้ามาอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี เหตุผลของการเลือกกลุ่มเป้าหมายนี้ คือ มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการแซมเปียน - ไอเดีย คือ ผู้ใช้สารเสพติด นอกจากนั้นยังเป็น ผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เนื่องจากการมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกันโดยไม่ป้องกัน (กรณีลักลอบมีเพศสัมพันธ์) การใช้เข็มร่วมกัน (กรณีลักลอบปลัก) รวมทั้งพฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ และ ยังอยู่ในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการรับข้อมูลข่าวสาร ทำให้บุคคลกลุ่มนี้มีข้อมูลไม่เพียงพอต่อการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี สำหรับการเลือกผู้ต้องขังที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี นั้น ทางทีมงานเห็นว่า เป็นกลุ่มที่ยังไม่ถูกหล่อหลอมความคิด ทักษะคิด ให้เป็นไปตามค่านิยมของผู้ต้องขังในเรือนจำที่อยู่มานานแล้ว ทำให้สามารถสื่อสารในเรื่องต่าง ๆ ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ต้องขังในเรือนจำที่อยู่มานานแล้ว

“ ... เราระบุกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เพศชาย ที่ติดคดียาเสพติด และเข้ามาอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี ก็เป็นไปตามเป้าหมายของโครงการนะ คือ ต้องเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และที่ขอให้เป็นผู้ต้องขังที่ติดมาไม่เกิน 1 ปี เพราะว่า ถ้าอยู่มานานแล้วเค้าก็จะถูกหล่อหลอมความคิด ทักษะคิดต่างๆ แบบว่าเป็นไปตามค่านิยมของผู้ต้องขังด้วยกัน เค้าก็มีค่านิยมของเค้านะ ยากที่จะเปลี่ยนแปลง”

(วรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์, 2557)

2.3 การเลือกพื้นที่ดำเนินงาน

จากการสัมภาษณ์คุณทิพย์วรรณ สุทธิศิริ (2557) ผู้จัดการโครงการ โดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย พื้นที่ดำเนินงาน คือ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี และเรือนจำอำเภอธัญบุรี อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี เป็นเรือนจำที่ทางกรมราชทัณฑ์กำหนดมาให้ ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปทำกิจกรรมการสื่อสารประเด็นนี้ และผู้บัญชาการเรือนจำทั้ง 2 เรือนจำอนุญาต

สำหรับการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเรือนจำจังหวัดปทุมธานีเพียงจังหวัดเดียว เนื่องจากเจ้าหน้าที่เรือนจำผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความสะดวกและยินยอมให้ข้อมูลในการทำงานวิจัยนี้

ภาพที่ 4.3 เรือนจำจังหวัดปทุมธานี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

2.4 การดำเนินการขออนุญาตเข้าไปดำเนินกิจกรรมในเรือนจำ

จากการสัมภาษณ์คุณวรณีย์ เขียวเขาโพธิ์ (2557) เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการ และคุณสนธยา ตรีนุสนธิ์ (2557) พยาบาลเทคนิคชำนาญงาน หัวหน้าสถานพยาบาลเรือนจำจังหวัดปทุมธานีก่อนที่จะเข้าไปดำเนินกิจกรรมในเรือนจำนั้น จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากกรมราชทัณฑ์ และผู้บัญชาการเรือนจำเสียก่อน โดยมีขั้นตอนคือ คณะทำงานโครงการ ฯ ส่งหนังสือขออนุญาตไปยังกรมราชทัณฑ์ เมื่อกรมราชทัณฑ์พิจารณาแล้วเห็นสมควรดำเนินกิจกรรมได้ จึงได้ส่งหนังสือต่อไปยังเรือนจำที่ต้องการเข้าไปดำเนินกิจกรรม ผู้บัญชาการเรือนจำเห็นสมควรดำเนินกิจกรรมได้ จึงส่งหนังสือต่อไปยังฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สำหรับโครงการนี้ให้อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายพยาบาล และคุณสนธยา ตรีนุสนธิ์ พยาบาลเทคนิคชำนาญงาน หัวหน้าสถานพยาบาลเรือนจำจังหวัดปทุมธานี จะเป็นผู้ประสานงานของทางเรือนจำต่อไป ฝ่ายบริหารของเรือนจำส่งเอกสารการอนุญาตเข้าเรือนจำกลับมาที่ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ หลังจากนั้น คณะทำงานโครงการฯ ได้โทรติดต่อประสานงานกับคุณสนธยา ตรีนุสนธิ์ เรื่องวันที่สามารถเข้าไปดำเนินกิจกรรมในเรือนจำได้ เนื่องจากเรือนจำจะมีกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขัง จึงต้องเลือกวันที่ไม่ทับซ้อนกับกิจกรรมของทางเรือนจำ เมื่อได้วันที่จะเข้าไปทำกิจกรรมแล้ว จึงทำหนังสือขออนุญาตการผู้บัญชาการเรือนจำอีกครั้ง โดยแจ้งวันและเวลาที่จะเข้าไปกิจกรรม พร้อมทั้งแนบกำหนดการทำกิจกรรม รายชื่อวิทยากรและคณะทำงาน และอุปกรณ์ที่จะนำเข้าเรือนจำ ล่วงหน้าก่อนทำกิจกรรมนั้นๆ 1 สัปดาห์

สำหรับการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ คณะทำงานโครงการ ฯ ไม่สามารถเข้าไปรับสมัครหรือเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง จึงขอความร่วมมือจากคุณสนธยา ตรีบุญสนธิ์ ให้ช่วยดำเนินการให้ โดยทางเรือนจำจะคัดรายชื่อตามกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ คือ เป็น ผู้ต้องขังเพศชาย ศศิยาเสพติด และเข้ามาอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี เมื่อได้รายชื่อผู้ต้องขังมาแล้วจะนำไปใช้คูปองวัดกับทางแดนพยาบาลอีกครั้ง หากใครมีโรคติดต่อ โรคประจำตัวที่มีอาการรุนแรง หรือชรา จะตัดชื่อออก ไม่นำมาเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อคัดรายชื่อได้ตามจำนวนที่ต้องการแล้ว จะนำรายชื่อไปติดประกาศที่บอร์ดประชาสัมพันธ์อยู่ที่โรงอาหาร หรือเรียกกันว่า โรงเลี้ยง ซึ่งบอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นอีกสื่อหนึ่งของทางเรือนจำที่ใช้ในการแจ้งข่าวสารกับผู้ต้องขังในเรือนจำทั้งหมด และจะมีการใช้สื่อเสียงตามสายประกาศรายชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนวันเข้าร่วมกิจกรรม 1 วัน และในช่วงเช้าของการทำกิจกรรมอีก 1 ครั้ง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ปี 2553 – 2556

การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ดำเนินงานโดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย มีการวางแผนและออกแบบกระบวนการสื่อสารให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการแซมเปียน – ไอติยู ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที 1 ข้อมูลทั่วไปของโครงการแซมเปียน – ไอติยู ให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจ เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีทักษะการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี โดยไม่ละเมิด กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของเรือนจำ สามารถแบ่งการวางแผนและออกแบบกระบวนการสื่อสารได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้รับสาร
2. การออกแบบเนื้อหาสาร
3. การเลือกใช้สื่อ
4. การคัดเลือกวิทยากร

รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **การวิเคราะห์ผู้รับสาร** จากการสัมภาษณ์คณะทำงานทำให้ได้ทราบถึงรายละเอียดของการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อวางแผนและออกแบบกระบวนการสื่อสาร ดังนี้

1.1 การคัดเลือกผู้ต้องขังมาเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร

คณะทำงานได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ คือ ผู้ต้องขังเพศชาย คติยาเสพติด และเข้ามาอยู่ในเรือนจำมาแล้วไม่เกิน 1 ปี วิธีในการคัดเลือกผู้ต้องขังมาเข้าร่วมกิจกรรม คือ คุณสนธยา ตรีนุสนธ์ พยาบาลเทคนิคชำนาญงาน หัวหน้าสถานพยาบาลเรือนจำจังหวัดปทุมธานี จะคัดรายชื่อกลุ่มเป้าหมายตามที่คณะทำงานต้องการนำไปใช้คู่ประวัติกับแดนพยาบาล หากใครมีอาการป่วยหรือชราจะตัดชื่อออก นำรายชื่อที่ได้ไปติดบอร์ดประชาสัมพันธ์และประกาศเสียงตามสาย เพื่อตามผู้ต้องขังมาเข้าร่วมกิจกรรมตามวันและเวลาที่กำหนด

1.2 ลักษณะของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรม

คณะทำงานสามารถวิเคราะห์ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมในเบื้องต้นได้โดยการสอบถามจากคุณสนธยา ตรีนุสนธ์ เนื่องจากไม่สามารถเข้าไปสำรวจลักษณะของผู้ต้องขังได้ด้วยตัวเอง คือ จะมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนี้

1.2.1 ลักษณะทางประชากรที่รู้ล่วงหน้า

- ลักษณะทางประชากรที่เหมือนกัน คือ เป็นเพศชาย คติยาเสพติด เข้ามาอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี และไม่ได้สมัครใจเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วยตนเอง แต่ผ่านการคัดรายชื่อจากเจ้าหน้าที่เรือนจำ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขัง คือ อยู่ภายใต้กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำอย่างเคร่งครัด ทั้งเรื่องการกิน การนอน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเรือนจำ
- ลักษณะทางประชากรที่แตกต่างกัน คือ 1. อายุ มีตั้งแต่อายุ 20 ต้น ๆ ไปจนถึง 50 กว่า ๆ 2. ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีตั้งแต่ไม่ได้รับการศึกษา ไปจนถึงศึกษาจบระดับปริญญาตรี
- ลักษณะทางด้านจิตใจ คือ เป็นผู้มีความเครียด ไม่ค่อยเปิดรับข่าวสาร เนื่องจากถูกควบคุมด้วยกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำอยู่ตลอดเวลา

1.2.2 ลักษณะทางประชากรที่รู้ขณะดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร

เนื่องจากคณะทำงานไม่สามารถเข้าไปปรับการคัดเลือกผู้ต้องขังได้ด้วยตนเอง รวมทั้งไม่สามารถเข้าไปสำรวจลักษณะของผู้ต้องขังได้ อันเนื่องมาจากกฎระเบียบของเรือนจำ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการวิเคราะห์ผู้รับสาร คณะทำงานไม่ทราบลักษณะของผู้ต้องขังบางประการ คือ คณะทำงานจะไม่ทราบถึงค่านิยมต่าง ๆ ทักษะที่มีต่อเรื่องเพศ การป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี และพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ต้องขังที่มาเข้าร่วมกิจกรรม แต่ทางคณะทำงานจะทราบระหว่างการดำเนินกิจกรรมการสื่อสารในครั้งแรก ซึ่งทำให้ทางคณะทำงานต้องมีการปรับเนื้อหาสาร และรูปแบบการสื่อสารในการทำกิจกรรมครั้งต่อ ๆ ไป

2. **การออกแบบเนื้อหาสาร** จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโครงการ จากการสัมภาษณ์คุณพิชญ์วรรณ สุทธิศิริ ผู้จัดการโครงการ และคุณวรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์ ผู้ประสานงานโครงการ การออกแบบเนื้อหาสารเพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังนั้น ทางคณะทำงานได้ประชุมกัน โดยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ผู้รับสาร และออกแบบว่าควรมีเนื้อหาสารในลักษณะใด โดยมีปัจจัยในการพิจารณาเพื่อออกแบบสาร คือ 1. ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีทักษะการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี และ 2. ต้องเป็นเนื้อหาสารที่ไม่ขัดต่อกฎระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ

2.1 วิธีการออกแบบเนื้อหาสาร มีลักษณะดังนี้

1. คณะทำงานจะนำเนื้อหาการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีที่เคยใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นที่เป็นบุคคลทั่วไป นำมาเลือกเฉพาะเนื้อหาสารที่ต้องการสื่อสารกับผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งการออกแบบเนื้อหาสารในครั้งแรก จะเป็นการออกแบบร่วมกันระหว่างคณะทำงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ มูลนิธิพีเอสไอ ประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุข และกรมราชทัณฑ์ เพื่อช่วยกันออกแบบให้เนื้อหาสารมีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสม ไม่ขัดต่อ กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ

2. นำเนื้อหาสารที่ออกแบบเรียบร้อยแล้ว ส่งให้ทางกรมราชทัณฑ์ตรวจพิจารณาอีกครั้งหนึ่งว่ามีเนื้อหาใดที่ละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำหรือไม่ จึงจะนำเนื้อหาสารนั้นเข้าไปใช้ดำเนินการสื่อสารในเรือนจำได้

3. ระหว่างการดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร จะมีการปรับเนื้อหาสารอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นจะทรบตอนทีลงมือดำเนินกิจกรรมการสื่อสารไปแล้ว

2.2 เนื้อหาสารที่ไม่สามารถนำไปใช้ในเรือนจำได้ และต้องมีการปรับเปลี่ยน คือ วัตถุประสงค์โครงการข้อ 1.2.2 การแจกจ่ายอุปกรณ์การฉีดยาที่สะอาดโดยไม่คิดมูลค่าแก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากเป็นสิ่งของห้ามส่งให้ผู้ต้องขัง โดยทางเจ้าหน้าที่โครงการได้แจ้งไปยังผู้รับทุนหลัก คือ มูลนิธิพีเอสไอ ประเทศไทย ให้ทรบถึงข้อจำกัดดังกล่าว และขอเป็นข้อยกเว้นในการแจกอุปกรณ์การฉีดยา โดยขอเปลี่ยนรูปแบบเป็นการแจกสิ่งของอื่นที่ผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ และสามารถสื่อสารให้ผู้รู้และตระหนักถึงการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี และไม่ใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกัน เช่น เสื้อยืดที่มีรูปและข้อความว่า “แชร์ของต้องไม่แชร์เข็ม” แก้วน้ำที่มีรูปและข้อความว่า “ใช้เข็มใหม่ทุกครั้ง เราทำได้!” เป็นต้น

ภาพที่ 4.4 สิ่งของที่ใช้แจกแทนเข็มฉีดยาเสพติด

ส่วนวัตถุประสงค์ข้อ 1.2.1 การแจกจ่ายถุงยางอนามัยโดยไม่คิดมูลค่าแก่กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด สามารถแจกจ่ายได้โดยทำเอกสารขออนุญาตกับทางผู้บัญชาการเรือนจำ โดยมีวัตถุประสงค์ว่าเป็นการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้ผู้ต้องขังตระหนักและมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งการแจกถุงยางอนามัยนั้นเจ้าหน้าที่โครงการจะไม่ใช่ผู้แจกเอง

จะให้หัวหน้าสถานพยาบาล เรือจำจังหวัดปทุมธานีเป็นผู้แจก มีการลงชื่อผู้ต้องขังที่มาขอรับ
ถุงยางอนามัยไปใช้ทุกครั้ง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สามารถตรวจสอบได้หากผู้มีต้องขังนำ
ถุงยางอนามัยไปใช้ในทางที่ผิด

“ ... ทางเรือนจำขอความร่วมมือมาว่าอย่าเอาไปแจกเองเลย เค้าไม่รู้ใครรับไปบ้าง และมัน
ง่ายต่อการเอาไปทำผิด เราก็ไปฝากไว้ที่แดนพยาบาล พวกเขาสามารถไปรับที่แดนพยาบาล
ได้ แต่ว่าการไปรับที่แดนพยาบาลจะมีหลักฐานให้เซ็นชื่อว่าใครรับไปบ้าง เพราะฉะนั้นเค้า
ตามได้”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิรี, 2557)

ภาพที่ 4.5 ถุงยางอนามัยที่นำไปแจกในเรือนจำ

1.3 เนื้อหาสาระที่นำไปใช้ในการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี
สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยทางคณะทำงานให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ และ
ผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันเป็นหลักสำคัญ โดยไม่ละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อ
พึงปฏิบัติของเรือนจำ ดังนี้

• เป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ฯ และมีความจำเป็นและเหมาะสมสำหรับผู้ต้องขัง คือ เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขัง เน้นย้ำให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงในเรือนจำที่จะส่งผลให้เกิดการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่าง ๆ คือ การมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกันโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย การใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกัน การใช้เข็มสักร่วมกัน การตัดแปลงอวัยวะเพศ เป็นต้น เน้นเรื่องของผู้ชาย เช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของเพศชาย เป็นต้น

“... เนื้อหาพวกนี้ไม่ได้ใช้ที่เรือนจำเป็นที่แรก แต่เคยใช้ที่อื่นมาแล้ว และสิ่งที่ต้องทำคือ ต้องดูเนื้อหาว่าเหมาะสมกับกลุ่มนี้มั้ย อย่างในเรือนจำเพศชายเป็นหลัก อย่างเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ก็ต้องเน้นในเรื่องของผู้ชาย”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

“... ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ไปแล้ว เค้าสามารถนำไปใช้ได้จริง ๆ หรือเปล่า คือมันต้องประยุกต์ความรู้เอาไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน บางคนก็มีความเชื่อที่ผิด เราก็ต้องบอกเค้าในสิ่งที่ถูกต้อง ให้เค้ามีความเชื่อ มีทัศนคติที่ถูกต้อง ให้ป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีได้”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

รวมทั้งยังมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันเอชไอวีในมิติต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้รอบเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี คือ

1. การสื่อสารเพื่อให้ความรู้
 - กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 - กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด
 - กิจกรรมอบรมทักษะชีวิต
 - กิจกรรมอบรมทักษะการให้คำปรึกษา
2. การสื่อสารเพื่อการดูแลสุขภาพ
 - การให้คำปรึกษาและตรวจเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 - การบริการถุงยางอนามัย

3. การสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง

- กิจกรรมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ชีวิต
- กิจกรรมมุมเพื่อนปันเพื่อน

จะนำเสนอรายละเอียดการสื่อสารในลำดับต่อไป

• เป็นเนื้อหาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง คือ เนื้อหาที่ให้ฝึกคิดวิเคราะห์ และปฏิบัติ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีได้ เช่น การสวมถุงยางอนามัยอย่างถูกต้อง การวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมใดเสี่ยงหรือไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เป็นต้น

“ ... เรื่องไหนที่ผู้เรียนนำไปใช้ได้จริงในประสบการณ์จริง ๆ ไม่ใช่แบบว่าสอนเรื่องสถิติตัวเลขว่ามีผู้ติดเชื้อเท่าไร ต้องดูด้วยว่าให้ไปแล้วเค้าสามารถนำไปใช้ได้จริง ๆ หรือเปล่า คือมันต้องประยุกต์ความรู้ ถ้าสอนแต่ทฤษฎีเค้าไม่สามารถทำได้ อย่างวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง จะมีเรื่องย่อย ๆ ที่เค้าไม่รู้ เช่น การใช้มีดโกนร่วมกันจะติดมัย เราก็ต้องฝึกให้เค้าคิดวิเคราะห์ ”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

• เนื้อหาไม่ละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ และมีความเหมาะสมกับเวลาที่ทางเรือนจำกำหนด คือ ห้ามมิให้มีเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นเรื่องที่ยั่วจิตใจให้กระทำการชั่วร้าย ผิดศีลธรรม ก่อความรู้สึกทางกามารมณ์ การแบ่งชนชั้น หรือเกี่ยวกับลัทธิการเมืองอันเป็นปฏิปักษ์กับนโยบายของรัฐ การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีเป็นการสื่อสารเกี่ยวกับเรื่องเพศ แต่สามารถสื่อสารได้ในเรือนจำโดยต้องมีคัดกรองเนื้อหาที่ไม่มีคำลามก คำหยาบคาย รวมทั้งรูปภาพต่าง ๆ ต้องไม่กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ทางเพศ เช่น รูปภาพประกอบการบรรยายเรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ จะใช้รูปการ์ตูนสื่อสารแทนการใช้รูปจริง เพื่อปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ รวมทั้งป้องกันมิให้ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดอารมณ์ทางเพศ

“ ... กฎของเรื่อนจำมีว่าเรื่องไหนไม่ควรพูด เราก็ไม่พูด โดยเฉพาะพูดแล้วทำให้ผู้ต้องชั่งเกิดอารมณ์ทางเพศ วิทยากรจะไปพูดจาทะเล่ล้งลามกก็ไม่ได้นะ บางครั้งวิทยากรเป็นผู้หญิงจะไปพูดจาทะเล่ล้งลามกก็จะไม่ปลอดภัยกับตัวเอง เพื่อผู้ต้องชั่งเค้ามีอารมณ์ทางเพศขึ้น รูปโป้เปลือยของผู้หญิงนี่ก็ไม่ใช่ซะ ใช้รูปการ์ตูนแทน”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

เวลาที่สามารถเข้าไปทำกิจกรรมได้ คือ 09.00 – 11.00 น. และ 13.00 – 15.00 น. เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรื่อนจำ ดังนั้นปริมาณของเนื้อหาจึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับเวลาดังกล่าวด้วย

“ ... เราควรจะให้เนื้อหาอย่างไร มาคุยกับทีมว่าอันไหนที่จำเป็น อันไหนที่ไม่จำเป็น เพราะว่ามีข้อจำกัดเรื่องเวลา มีเวลาน้อยกว่าข้างนอกเยอะ เวลาเริ่มและเลิกต้องเป้ะ เพราะฉะนั้นเราเริ่มได้ที่ 9 โมงตรง พักกลางวัน 11 โมง เข้าอีกที่บ่ายโมง และเราเลิกได้บ่าย 3 โมงตรง”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

3. การเลือกใช้สื่อและรูปแบบการสื่อสาร

3.1 รูปแบบการสื่อสารที่ใช้

จากการวิเคราะห์ผู้รับสาร ทำให้ทางคณะทำงานทราบว่าผู้ต้องชั่งมีจิตใจที่เครียด และไม่เปิดรับสาร รวมทั้งเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการคือ การให้ความรู้ความเข้าใจ เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีทักษะในการปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถใช้การสื่อสารเพียงรูปแบบเดียวได้ จำเป็นต้องใช้การสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารมากที่สุด การใช้การสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ต้องชั่งเกิดความตื่นเต้น สนุกสนาน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ส่งสาร และสนใจในการสื่อสาร พร้อมทั้งจะเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ คือ

- กิจกรรมนันทนาการ
- การให้ข้อมูลข่าวสารประกอบการนำเสนอผ่านคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์
- การถาม – ตอบระหว่างวิทยากรกับผู้ต้องขัง
- การระดมสมอง และการนำเสนอผลงาน

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการดูแลสุขภาพ คือ

- การให้คำปรึกษาโดยการพูดคุยตัวต่อตัว
- การลงมือปฏิบัติ

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง คือ

- การระดมสมอง
- การพูดคุยกลุ่มย่อย
- การลงมือปฏิบัติ

ซึ่งรูปแบบการสื่อสารของแต่ละกิจกรรมจะนำเสนอรายละเอียดในลำดับต่อไป

“... เรื่องผู้ต้องขังเองบางคนมาอบรมคือ ไม่ได้ตั้งใจมา อยากมาเพราะ ไม่อยากขึ้นโรงทำงาน
อยากเจอเพื่อน ถูกเกณฑ์มา ก็จะไม่ค่อยสนใจ แต่ถ้าเราทำกิจกรรมหลาย ๆ แบบ ไม่ใช่แค่
บรรยายอย่างเดียว ให้เค้าได้เล่นเกมสับ้าง ดูรูปบ้าง ถามตอบ ช่วยกันคิด มันก็ดึงดูดให้เค้า
สนใจเรา สนใจสิ่งที่เราพูด มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

3.2 การเลือกใช้สื่อ

คณะทำงานได้ศึกษากฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ จากเอกสารและสอบถาม
จากเจ้าหน้าที่เรือนจำ เพื่อให้สามารถเลือกใช้สื่อในการสื่อสารเพื่อป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีสำหรับ
ผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยไม่ละเมิดกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ซึ่งห้ามมิให้นำเครื่อง
คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ เครื่องมือสื่อสารอื่น และวัตถุต่าง ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย
หรือเสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดีต่อประชาชนเข้าไปในเรือนจำ ทางคณะทำงานเลือกใช้สื่อผสมใน
กระบวนการสื่อสาร เพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดในการสื่อสาร

สื่อที่เลือกใช้เพื่อการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

1. สื่อบุคคล หรือ วิทยากร เป็นสื่อหลักในกระบวนการสื่อสารเพื่อการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ จากการวิเคราะห์ผู้รับสาร ลักษณะของผู้ต้องขังด้านค่านิยม ทศนคติ และความเชื่อต่าง ๆ จะได้ทราบตอนที่ดำเนินกิจกรรมสื่อสาร รวมทั้งวิทยากรเองไม่สามารถเข้าไปในเรือนจำได้อย่างอิสระ จึงต้องใช้สื่อบุคคลหรือวิทยากรเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ สามารถพูดคุย และตอบข้อซักถามของผู้ต้องขังให้ชัดเจนและเข้าใจในครั้งนั้น รวมทั้งสภาพจิตใจของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมที่มีความเครียด และไม่เปิดรับสาร วิทยากรจะเป็นคนกระตุ้นให้ผู้ต้องขังผ่อนคลาย และใส่ใจต่อเนื้อหาสารต่าง ๆ ที่ทำการสื่อสารไปได้

การตรวจพิจารณาสื่อบุคคล หรือวิทยากร สื่อบุคคล หรือวิทยากรที่เข้าไปในเรือนจำนั้น จะต้องได้รับการตรวจพิจารณาจากเรือนจำก่อน คือ จะต้องส่งรายชื่อบุคคลหรือวิทยากรทั้งหมดเพื่อทำเรื่องขออนุญาตเข้าเรือนจำ เมื่อถึงวันดำเนินกิจกรรมสื่อสาร บุคคลหรือวิทยากรจะต้องได้รับการตรวจบัตรประจำตัวประชาชนว่าตรงกับรายชื่อที่แจ้งไว้หรือไม่ นำบัตรประชาชนแลกเปลี่ยนผ่านเข้า-ออกเรือนจำ ฝากทรัพย์สินมีค่าทุกชนิดไว้ที่ตู้เก็บของหน้าเรือนจำ รวมทั้งต้องให้เจ้าหน้าที่เรือนจำตรวจค้นตัวก่อนเข้าเรือนจำอีกด้วย

นอกจากนี้ สื่อบุคคล หรือวิทยากร ยังใช้สื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อการทำกิจกรรมประกอบ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ สร้างความเข้าใจที่มากขึ้นอีกด้วย

2. สื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ ใช้เสริมประสิทธิภาพของสื่อบุคคล เพื่อให้การบรรยายเห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจผู้รับสาร แค่มือถืออิเล็กทรอนิกส์เป็นสิ่งที่ต้องห้ามนำเข้าเรือนจำ ในช่วงแรกที่ดำเนินกิจกรรมการสื่อสารต้องใช้คอมพิวเตอร์และเครื่องฉายสไลด์ของทางเรือนจำ แต่เกิดปัญหาในการสื่อสาร คือ 1. ไม่สามารถเปิดเนื้อหาจากอุปกรณ์บันทึกข้อมูล หรือจากแฟลชไดรฟ์ได้ เนื่องจากทำมาคนละเวอร์ชัน (version) กับที่ทางคอมพิวเตอร์ของเรือนจำรองรับ 2. เครื่องฉายสไลด์มีการใช้งานกับกิจกรรมของทางเรือนจำ การแก้ไขอุปสรรคการสื่อสารนี้คือ ทางคณะทำงานแจ้งอุปสรรคการสื่อสารที่เกิดขึ้นให้กับทางเจ้าหน้าที่เรือนจำทราบ และทำเรื่องขออนุญาตนำคอมพิวเตอร์ และเครื่องฉายสไลด์ของคณะทำงานเข้าไปใช้ในการสื่อสาร ซึ่งได้รับการอนุญาตจากผู้อำนวยการเรือนจำ ซึ่งก่อนจะนำเข้าไปใช้ในเรือนจำจะต้องได้รับการตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่เรือนจำก่อน และต้องนำติดตัวไว้ตลอดเวลา คือ เมื่อทีมงานออกไปทานอาหารกลางวันให้นำติดตัวไปด้วยเพื่อความปลอดภัยของทรัพย์สินและเรือนจำ

ภาพที่ 4.6 การใช้สื่อบุคคลประกอบกับสื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์

3. สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่ใช้เสริมประสิทธิภาพของบุคคลอีกอย่างหนึ่ง คือ เมื่อจบกิจกรรมการสื่อสาร ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำแผ่นพับนี้ไปทบทวนความรู้ภายหลังได้ รวมทั้งส่งต่อให้ผู้ต้องขังที่ไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมให้มีความรู้ด้วย คือ แผ่นพับการให้ความรู้ และการประชาสัมพันธ์โครงการ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทยมีอยู่แล้ว และเป็นสื่อที่นำมาจากโครงการแฮมเปียน - ไอเดีย ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี โดยคัดเลือกสื่อที่ไม่ส่อไปในทางอนาจาร กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ และกระตุ้นให้เกิดอาการอยากยาเสพติด

การตรวจพิจารณาสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ทุกชนิดที่จะนำเข้าเรือนจำ จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำก่อน โดยทำหนังสือขออนุญาตมาทางเรือนจำ เมื่อถึงวันดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องตรวจสอบก่อนนำเข้าเรือนจำว่า สื่อสิ่งพิมพ์ที่นำมาใช้นั้นตรงกับที่ขออนุญาตไว้หรือไม่ จึงจะนำเข้าเรือนจำได้

ภาพที่ 4.7 สื่อสิ่งพิมพ์

4. สื่อประกอบการทำกิจกรรม เป็นสื่อที่ใช้เฉพาะสำหรับทำการสื่อสารในแต่ละเรื่อง เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฝึกคิดวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการทำกิจกรรมการสื่อสารด้วย เช่น อุปกรณ์การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี คือ ถุงยางอนามัย โหมดลไม้ไผ่ย้วยะเทศปลอม อุปกรณ์การตรวจเลือดเพื่อหาเชื้อเอชไอวี ซึ่งทางคณะทำงานจะต้องคอยตรวจสอบและนับอุปกรณ์ทุกชิ้นให้ครบ แม้กระทั่งถุงยางอนามัยที่ใช้ฝึกปฏิบัติแล้วก็ต้องเก็บกลับมาทุกชิ้น ไม่ให้ผู้ต้องขังหยิบติดตัวไปได้

การตรวจพิจารณาสื่อประกอบการทำกิจกรรม สื่อประกอบการทำกิจกรรมทุกชนิดที่จะนำเข้าเรือนจำ จะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำก่อน โดยทำหนังสือขออนุญาตมาทางเรือนจำ เมื่อถึงวันดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องตรวจสอบก่อนนำเข้าเรือนจำว่า สื่อประกอบกิจกรรมที่นำมานั้นตรงกับที่ขออนุญาตไว้หรือไม่ จึงจะนำเข้าเรือนจำได้

ภาพที่ 4.8 - ภาพที่ 4.9 สื่อกิจกรรม

นอกจากนี้ยังมีกล้องถ่ายรูป ซึ่งเป็นสิ่งที่กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของกรมราชทัณฑ์ ห้าม นำเข้า แต่ทางคณะทำงานมีความจำเป็นต้องใช้งานเพื่อถ่ายภาพ นำภาพการดำเนินกิจกรรมการ สื่อสารไปใช้ในการสรุปโครงการต่อไป จึงได้ทำเรื่องขออนุญาตผู้บัญชาการเรือนจำก่อน และมีหลัก ปฏิบัติคือ ก่อนถ่ายภาพจะต้องแจ้งผู้ต้องขังที่มาเข้าร่วมกิจกรรมว่าขออนุญาตถ่ายภาพ สามารถ ถ่ายภาพผู้ต้องขังได้โดยห้ามเห็นหน้า ถ้าหากถ่ายแล้วเห็นหน้า จะต้องมีการปิดบังใบหน้าก่อนนำไป เผยแพร่ และห้ามถ่ายรูปสถานที่ต่าง ๆ ของเรือนจำโดยเด็ดขาด

สื่อและอุปกรณ์ที่นำเข้าเรือนจำทุกอย่างนั้น ต้องส่งหนังสือราชการแจ้งรายละเอียดมาทาง เรือนจำเพื่อให้ทางผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาตก่อนทุกครั้ง และก่อนเข้าเรือนจำจะต้องให้ผู้อำนวยการ ส่วนควบคุมตรวจสอบสิ่งของทั้งหมดนั้นก่อน จึงจะนำเข้าเรือนจำเพื่อนำไปทำกิจกรรมได้ สำหรับ เอกสารการขออนุญาตเพื่อนำสิ่งของเข้าเรือนจำนั้นไม่สามารถนำมาแสดง ณ ที่นี้ได้ เนื่องจากเป็น เอกสารของทางราชการ

4. การคัดเลือกผู้ส่งสาร หรือวิทยากรในกระบวนการสื่อสาร

4.1 วิทยากรหลัก ในกระบวนการสื่อสารเพื่อการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลด้วยดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ คุณทิพย์วรรณ สุทธิศิริ ผู้จัดการโครงการ และคุณวรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์ ผู้ประสานงานโครงการ และมีการเชิญวิทยากรจากภายนอก มาร่วมดำเนินกระบวนการสื่อสารนี้ด้วย คณะทำงานมีหลักเกณฑ์สำคัญในการเลือกวิทยากร คือ

- 1.เป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถในเรื่องที่จะสื่อสาร และมีประสบการณ์ร่วมกับผู้ต้องขัง ซึ่งวิทยากรหลักทั้ง 2 ท่าน เป็นผู้ที่เคยทำกิจกรรมและสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวีมาเป็นเวลานานหลายปี กับหลายกลุ่มเป้าหมาย เช่น คนในชุมชนแออัด เยาวชนในสถานพินิจ เป็นต้น รวมทั้งยังมีการพัฒนาศักยภาพของวิทยากรหลักด้วยการไปอบรมเพิ่มเติมในเรื่องต่าง ๆ เช่น การลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด การให้คำปรึกษาเรื่องการป้องกันเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น รวมทั้งหาความรู้เพิ่มเติมจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ และอ่านหนังสือ เพื่อนำความรู้ในหลากหลายมิติมาถ่ายทอดให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ

ในบางเนื้อหาที่มีการใช้วิทยากรจากภายนอกที่มีประสบการณ์ร่วมกับผู้ต้องขัง สามารถให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งตอบปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ทำให้ผู้ต้องขังเชื่อ และอยากที่จะสื่อสารด้วย

กิจกรรมทักษะชีวิต เป็นกระบวนการสื่อสารที่สร้างทักษะในการจัดการกับปัญหาในการดำเนินชีวิตและปัญหาจากการใช้ยาเสพติด ฝึกและสร้างทักษะในการวางแผนการดำเนินชีวิต การสื่อสาร การต่อรอง การปฏิเสธยาเสพติด โดยใช้วิทยากรจากภายนอก คือ ตำรวจ เนื่องจากมีประสบการณ์ในการจัดการเรื่องยาเสพติด รู้จักบุคคลที่ติดยาเสพติด รู้เรื่องกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่ผู้ต้องขังบางคนจะมีทัศนคติที่ไม่ดีกับตำรวจ บางคนก็กลัว ไม่อยากที่จะสื่อสารด้วย ซึ่งจัดการอุปสรรคของการสื่อสารนี้ได้โดย ตำรวจจะต้องไปในฐานะการเป็นวิทยากร ไม่ใช่ชุดตำรวจ มีลักษณะของความเป็นกันเอง ไม่แสดงอาการข่มขู่ผู้ต้องขัง

การอบรมให้ความรู้เรื่องการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด ใช้วิทยากรภายนอก คือ เจ้าหน้าที่จากองค์กรเครือข่าย บ้านออกเดนเฮาส์ หรือมูลนิธิพีเอสไอ ประเทศไทย เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดโดยตรง สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด และการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดได้เป็นอย่างดี รวมทั้งสามารถตอบปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวข้องได้ในเชิงลึก

การให้คำปรึกษาเรื่อง HIV และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นการให้คำปรึกษาก่อนการตรวจ HIV และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ต้องใช้วิทยากรภายนอก คือ เจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาจากศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย เนื่องจากมีผู้เชี่ยวชาญหลายคน และใช้เวลาในการปรึกษาต่อคนประมาณ 10-15 นาที แต่เจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาจากศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทยมีจำนวนไม่เพียงพอ เพราะบางครั้งติดภารกิจภายในองค์กร การจัดการอุปสรรคการสื่อสารนี้ คือ ส่ง

คณะทำงานโครงการไปรับการอบรมทักษะการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อ เอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
และมาร่วมเป็นวิทยากรในการสื่อสารนี้ด้วย

“ ... เพราะปัญหาของผู้ต้องขังกว้าง เราอยากให้ผู้ต้องขังได้มากกว่านี้ เลยใช้วิทยากรที่เป็น ตำรวจที่มีประสบการณ์โดยตรงในการจับ ตรวจฉี่ รู้เรื่องกฎหมายต่าง ๆ ด้วย ก็จะตรงกับ ความต้องการของผู้ต้องขัง เหมือนว่ารู้เรื่องเดียวกันก็คุยกันรู้เรื่อง บางเรื่องตำรวจเขาก็ตอบ ได้ แต่เราตอบไม่ได้”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

2.เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ถูกต้องกับผู้ต้องขัง หากเกิดการประหมา ก้าว หรือรังเกียจผู้ต้องขัง จะทำให้คำพูดและท่าทางต่าง ๆ ของวิทยากรที่ออกมา นั้นมีลักษณะที่ไม่ดีกับผู้ต้องขัง รวมทั้งผู้ต้องขัง จะรู้สึกได้ถึงอาการเหล่านั้น ทำให้การสื่อสารไม่เกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้ที่มีความเป็น กันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส จะทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกผ่อนคลาย พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร เนื่องจากผู้ต้องขังต้อง มีความเคร่งเครียดในการอยู่ในกฎระเบียบ เวลา และสถานที่ที่จำกัดตลอดเวลา ดังนั้น ถ้ามาเจอวิทยากรที่ตึงเครียด ดู ออกคำสั่ง ผู้ต้องขังจะไม่อยากมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งจะทำให้การสื่อสารนั้นล้มเหลวได้

“ ... เคยนำวิทยากรจากภายนอกเข้าไป วิทยากรภายนอกมีอาหารประหมาเนื่องจากต้องเข้าไป ทำกิจกรรมในเรือนจำซึ่งเป็นสถานที่ปิด มีความรู้สึกกลัวผู้ต้องขังจากประสบการณ์ที่เคยรู้ มาว่า ผู้ต้องขังคือผู้ที่มีลักษณะน่ากลัว อาจจะเข้ามาทำร้ายได้ ผู้ต้องขังเขาก็สัมผัสได้ ก็รู้สึก ไม่ดีกับวิทยากร”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

3.เป็นผู้ที่มีทักษะในการถ่ายทอดและสามารถใช้การสื่อสารได้หลากหลายรูปแบบ คือ สามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ให้เข้าใจง่าย เพราะผู้ต้องขังจะมีพื้นฐานและที่มาที่แตกต่างกัน บางคน เคยเรียนหนังสือ บางคนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ ทักษะในการถ่ายทอดจึงจำเป็นอย่างมากสำหรับ ผู้ต้องขังที่มีพื้นฐานต่างกัน นอกจากนั้นวิทยากรต้องไม่ใช่ลักษณะของการบรรยายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องใช้การสื่อสารได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย การทำกระบวนการกลุ่ม การนันทนาการ พร้อม ๆ กันในการดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร เพื่อกระตุ้นและดึงดูดใจให้ผู้ต้องขังซึ่งมีความ

เครื่องเครียดอันเนื่องมาจากต้องอยู่ในภาวะเบียบ เวลา และสถานที่ที่จำกัดตลอดเวลา ให้สนใจในกระบวนการสื่อสารและมีส่วนร่วม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้ความเข้าใจ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และการประยุกต์ใช้ความรู้ได้

“ ... ทำทนายวิทยากรอยู่นะ ผู้ต้องขังบางคนอ่านหนังสือ เขียนหนังสือไม่ได้ อายุก็มีตั้งแต่ยี่สิบกว่า ๆ จนถึงสี่สิบกว่า ๆ เลย มาจากต่างที่ มีพื้นฐานความคิดแตกต่างกัน วิทยากรต้องรู้ว่าจะพูดอย่างไรให้พวกเขาเข้าใจ จะแจกหนังสือให้อ่าน หรือให้อ่านสไลด์เองก็ไม่ใช่อะไร อย่างทำ Pre – test Post – test ก็จะต้องมีเจ้าหน้าที่ของเราไปนั่งด้วย อ่านข้อคำถาม และวิธีทำให้พวกเขาฟัง”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

4.เป็นผู้ที่สามารถยืดหยุ่นเรื่องวันและเวลาที่เข้าไปทำกิจกรรมการสื่อสารได้ เพราะในขณะที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเรือนจำ อาจจะมีสถานการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้น เช่น การทะเลาะวิวาทกันของผู้ต้องขัง การค้นตัวผู้ต้องขังที่มีการกระทำผิด ทำให้วันและเวลาการทำกิจกรรมอาจจะมีการเลื่อนไปหรือบางครั้งเมื่อไปถึงเรือนจำก็ยังไม่สามารถเข้าไปทำกิจกรรมได้ ต้องรอเวลาจนกว่าสถานการณ์ต่างๆ จะสงบ วิทยากรจากภายนอกบางคนอาจจะไม่มีความยืดหยุ่นเรื่องนี้ เนื่องจากต้องมีการนัดเวลาล่วงหน้า ระบุวันและเวลาที่ชัดเจน ไม่สามารถเลื่อนโดยพลการได้ การจัดการอุปสรรคในการสื่อสารนี้ คือ คณะทำงานจะเตรียมพร้อมการเป็นวิทยากรอยู่เสมอ หากวันใดที่เกิดสถานการณ์ฉุกเฉินก็จะใช้คณะทำงานเป็นวิทยากร เนื่องจากสามารถจัดการเวลาให้ยืดหยุ่นตามวันและเวลาที่เลื่อนไปได้

“ ... ต้องเป๊ะนะเรื่องเวลา จะไปเข้าออกตามใจไม่ได้ เรือนจำมีเวลาให้เราเข้าออก ถึงเวลาผู้ต้องขังจะไปนั่งรอที่ห้องอยู่แล้ว ถ้าเราไปสายก็ดูไม่ดีนะ เขาก็จะมองได้ว่าเราไม่ตรงเวลา ไม่น่าเชื่อถือ แต่อย่างบางครั้งกว่าเราจะเข้าก็ 10 โมง ผู้ต้องขังทะเลาะวิวาทกัน เราก็ต้องรอจนกว่าเรื่องจะสงบ ผู้คุมบอกให้เข้าถึงเข้าได้ ”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

5. เป็นผู้ที่ประพฤติตนได้เหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ คือ 1. แต่งตัวให้สุภาพเรียบร้อย กรณีวิทยากรเป็นผู้หญิงต้องแต่งตัวไม่โป้ ไม่รัดรูป เนื่องจากผู้ต้องขังชายนั้นจะอยู่รวมกับผู้ต้องขังชายมาตลอด เมื่อเจอเพศตรงข้ามจะรู้สึกตื่นเต้น สนใจเป็นพิเศษ ถ้าวิทยากรผู้หญิงแต่งตัวโป้หรือรัดรูป อาจจะทำให้ผู้ต้องขังไม่สนใจกระบวนการสื่อสาร เกิดอารมณ์ทาง

เพศ และทำอันตรายกับวิทยาการได้ 2. ไม่ใส่เครื่องประดับหรือของมีค่าต่าง ๆ เช่น ต่างหู สร้อยคอ หรือทรัพย์สินมีค่า เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังฉกฉวยไปเป็นทรัพย์สินของตน หรือนำไปเป็นอาวุธในภายหลังได้

3. วิทยาการจะต้องวางตนให้เหมาะสม ต้องไม่พูดเล่นหยอกล้อ พูดในลักษณะสองแง่สามง่ามกับผู้ต้องขัง เพื่อความน่าเชื่อถือ และความปลอดภัยของวิทยาการเอง

“ ... เราเองต้องระวังตัว การแต่งเนื้อแต่งตัวต้องมิดชิด ไม่รัดจนเกินไป ที่จะสกรีนก่อนไม่เรียบร้อยคือไม่ให้เข้า เพราะว่าเข้าไปต้องรับผิดชอบเรื่องความปลอดภัยกันพอสมควร เพราะเราเดินข้ามแดนไป ความเสี่ยงเท่ากับหนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ จะเกิดอันตรายขึ้นเมื่อไหร่ไม่รู้ พวกสร้อย ต่างหู ก็ไม่ควรใส่ แต่งตัวให้ดูดีผู้ต้องขังก็ให้เกียรติเรานะ อีกร้อยผู้ต้องขังจะตื่นตื่นเวลาเห็นผู้หญิง ถ้าแต่งตัวไม่เรียบร้อยอีก ทีนี้ไปกันใหญ่เลย ไม่ฟังกันแล้ว มัวแต่จ้อง”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศรี, 2557)

นอกจากนี้ ยังมีผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี ถูกคัดเลือกจากคุณสนธยา ตรีนุสนธิ์ พยาบาลเทคนิคชำนาญงาน ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าสถานพยาบาลเรือนจำจังหวัดปทุมธานี ให้มาทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิทยาการจำนวน 4 คน ทำหน้าที่คือ ตามผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้มาร่วมกิจกรรม ช่วยแจกเอกสารต่างๆ คือ ใบลงทะเบียน แบบทดสอบก่อนและหลังอบรม และแบบประเมินผลกิจกรรม จัดอาหารว่างให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม และช่วยดูแลเรื่องไฮโดรเจล การติดตั้งคอมพิวเตอร์ เครื่องฉายสไลด์ ไมโครโฟน และลำโพง ทำให้วิทยาการสามารถทำการสื่อสารได้อย่างคล่องตัว และช่วยประหยัดเวลามากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ทางคณะทำงานยังเจอสิ่งที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสาร คือ สถานที่เกิดการสื่อสาร ทำให้ทางคณะทำงานและวิทยาการต้องพร้อมในการปรับรูปแบบการสื่อสาร และสื่อที่ใช้อยู่เสมอ คือ

5. บริบทที่จำกัดในการสื่อสาร นอกจากกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำแล้ว ยังมีบริบทที่ค้นพบขณะดำเนินกิจกรรมการสื่อสารและส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารอีก สถานที่เกิดการสื่อสาร เป็นสถานที่ที่ทางเรือนจำเป็นผู้กำหนดให้ ในช่วงแรกเริ่มของการทำโครงการนี้ ทางเรือนจำได้จัดโรงอาหาร หรือโรงเลี้ยง ไว้ให้ ซึ่งเกิดอุปสรรคต่อการสื่อสารเป็นอย่างมาก คือ

1. เป็นสถานที่ที่เปิด ผู้ต้องขังที่ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเดินเข้าออกได้ และอยู่โดยรอบได้ บางคนก็จะมาขึ้นเรียกเพื่อน แช่วเพื่อน ทำให้วิทยาการและผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่มีสมาธิ รวมทั้งผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถหลบหนีจากการทำกิจกรรมไปได้เลย วิธีการจัดการอุปสรรค

การสื่อสาร คือ ในขณะที่ทำกิจกรรมจะมีเจ้าหน้าที่ของเรือนจำนั่งประจำอยู่ด้วยทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ของเรือนจำจะคอยเตือนผู้ต้องขังที่มาส่งเสียงเรียกและแซวเพื่อน และคอยดูแลไม่ให้ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมหลบหนีจากการทำกิจกรรม

2. ด้านข้างของโรงเลี้ยง คือ กำแพงของเรือนจำ มีสีขาว สะท้อนแสงและความร้อนเข้าสู่โรงเลี้ยง เกิดแสงจ้าและอากาศร้อน ทำให้วิทยากรและผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่มีสมาธิ

3. ไม่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ และเครื่องฉายสไลด์ได้ เนื่องจากไม่มีฉากใช้สำหรับการฉายสไลด์ ทางคณะทำงานได้จัดการอุปสรรคการสื่อสารด้วยการนำกระดานสีขาวมาทำเป็นฉาก แต่ไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจากบริเวณโดยรอบมีแสงสว่างมากเกินไป และได้จัดการอุปสรรคการสื่อสารนี้อีกครั้งด้วยการบรรยายโดยไม่ใช้สไลด์ แต่ใช้เขียนเนื้อหาที่จำเป็นบางอย่างลงในกระดานสีขาวและกระดานชอล์กแทน

“ ... สถานที่ที่เป็นสถานที่เปิด อากาศร้อน มันไม่มีสมาธิเรียน คนสอนเองก็ไม่มีสมาธิที่จะสอนร้อนมาก ถ้าเป็นสถานที่เปิด ผู้ต้องขังจะไม่มีสมาธิ ก็มองอะไรไปเรื่อย ๆ”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

ภาพที่ 4.10 - ภาพที่ 4.11 การทำกิจกรรมการสื่อสารที่โรงอาหาร หรือ โรงเลี้ยง

คณะทำงานได้มาประชุมกันเรื่องสถานที่ว่าเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารเป็นอย่างมาก จึงได้แจ้งไปทางคุณสนธยา ตรีนุสนธ์ หัวหน้าสถานพยาบาลเรือนจำจังหวัดปทุมธานี ประสานงานขอสถานที่ทำกิจกรรมใหม่ แต่เนื่องจากเรือนจำมีสถานที่ไม่มากนัก ห้องประชุมเองก็อยู่ด้านนอกเขตของเรือนจำซึ่งไม่สามารถนำผู้ต้องขังออกมาได้ ทางเรือนจำได้อนุญาตให้ใช้ห้องสมุดซึ่งมีความเป็นสัดส่วน สามารถใช้คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายสไลด์ ฉากฉายสไลด์ได้ อากาศเย็นสบาย แต่ห้องสมุดนี้จะอยู่ลึกถัดเข้าไปจากโรงอาหาร ทำให้เจ้าหน้าที่เรือนจำต้องดูแลวิทยากรอย่างเข้มงวดมากขึ้น

ภาพที่ 4.12 - ภาพที่ 4.13 การทำกิจกรรมการสื่อสารที่ห้องสมุด

หากเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น ผู้ต้องขังในเรือนจำทะเลาะวิวาทกัน เกิดการตรวจค้น ผู้ต้องขังที่ลักลอบนำสิ่งผิดกฎหมายของเรือนจำเข้ามา เป็นต้น คณะทำงานจะไม่สามารถเข้าไปทำกิจกรรมที่โรงอาหาร หรือ ห้องสมุดได้ ทำให้ต้องใช้เตนท์หน้าทางเข้าแดนทำกิจกรรมต่าง ๆ อุปสรรคของการสื่อสาร คือ เป็นสถานที่ที่เปิด อาจมีเสียงเรียกหรือแซวเพื่อนจากผู้ต้องขังที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม อากาศร้อนส่งผลให้ไม่มีสมาธิในการสื่อสาร สถานที่แคบทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมนันทนาการที่ต้องเคลื่อนที่ได้ วิธีจัดการอุปสรรคการสื่อสารนี้คือ วิทยากรต้องใช้ทักษะในการถ่ายทอดที่ดึงดูดใจ กระตุ้นความสนใจผู้ต้องขัง รวมทั้งปรับรูปแบบกิจกรรม เช่น กิจกรรมนันทนาการใช้การปรบมือ ร้องเพลง แทนที่กิจกรรมเคลื่อนที่

ภาพที่ 4.14 การทำกิจกรรมการสื่อสารที่เตนท์หน้าทางเข้าแดน

นอกจากนี้การวัดปฏิบัติการของผู้รับสารมีส่วนสำคัญในกระบวนการสื่อสาร ทำให้คณะทำงานและวิทยากรทราบผลของกระบวนการสื่อสารว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งทางคณะทำงานและวิทยากรมีการวัดปฏิบัติการของผู้ต้องขัง ดังนี้

6. การวัดปฏิบัติการของผู้ต้องขังและผลการสื่อสาร คณะทำงานจะวัดจาก

6.1 แบบทดสอบก่อน – หลังการอบรม เพื่อประเมินว่าผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นหรือไม่ จากการศึกษาเอกสารของโครงการทำให้ทราบว่า ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น

6.2 แบบประเมินการอบรม เพื่อดูว่าผู้ต้องขังมีความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ และมีคำแนะนำเพิ่มเติมหรือไม่ จากการศึกษาเอกสารโครงการทำให้ทราบว่า ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีคะแนนความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการสื่อสารต่าง ๆ

6.3 ใช้การสังเกตระหว่างดำเนินการสื่อสาร ในขณะที่วิทยากรบรรยายจะมีการถามตอบระหว่างผู้ต้องขังกับวิทยากร และการระดมสมองในกลุ่ม ทำให้ทราบว่าผู้ต้องขังมีความเข้าใจในเรื่องที่สื่อสารไปหรือไม่ มีทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องที่สื่อสารอย่างไร และมีสิ่งที่สงสัยหรือไม่ เช่น ความเชื่อว่าการใส่ถุงยางอนามัยหลาย ๆ ชั้น จะทำให้ปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การใส่ถุงยางอนามัยหลาย ๆ ชั้น ทำให้เกิดอันตรายมากขึ้นต่างหาก เพราะจะทำให้ถุงยางเลื่อนหลุดได้ง่ายขึ้น ทางวิทยากรจะใช้วิธีการอธิบาย พร้อมยกเหตุผลประกอบ และหากสามารถทำตัวอย่างให้เห็นภาพชัดได้ก็จะทำ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ถูกต้อง รายละเอียดเรื่องนี้จะอยู่ในบทที่ 5 เป็นลำดับถัดไป

การทำงานสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น นอกจากจะทำเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ และของคณะทำงานที่ตั้งไว้แล้ว ยังต้องให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ถูกต้อง และมีทักษะการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี จึงออกแบบให้มีการสื่อสารในเรื่องราวหลากหลายมิติ เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารโครงการฯ และการสัมภาษณ์คณะทำงาน พบว่ามีการทำกิจกรรมการสื่อสารเพื่อป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ สามารถแบ่งเป็นหัวข้อเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การสื่อสารเพื่อให้ความรู้
 - 1.1 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 - 1.2 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด
 - 1.3 กิจกรรมอบรมทักษะชีวิต
 - 1.4 กิจกรรมอบรมทักษะการให้คำปรึกษา
2. การสื่อสารเพื่อการดูแลสุขภาพ
 - 2.1 การให้คำปรึกษาและตรวจเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 - 2.2 การบริการถุงยางอนามัย
3. การสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง
 - 3.1 กิจกรรมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ชีวิต
 - 3.2 กิจกรรมมุ่มเพื่อนป็นเพื่อน
 ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสื่อสารเพื่อให้ความรู้

1.1 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และเพศสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและทักษะแก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ต้องขังเพศชาย คดียาเสพติด และอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี จำนวนรุ่นละ 50 คน ใน 1 ปี จะมีการจัด 3 รุ่น

เนื้อหาสาร คือ ความรู้และความเข้าใจเรื่องเอชไอวีและโรคเอดส์ การวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง – ไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ความรู้ความเข้าใจเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง และฝึกปฏิบัติและความรู้และความเข้าใจเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

รูปแบบการสื่อสารและสื่อที่ใช้ในการอบรม คือ

วิทยากรบรรยายประกอบการนำเสนอเนื้อหาผ่านคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

การถาม – ตอบระหว่างวิทยากรกับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความสนใจในเรื่องที่สื่อสารและคิดตามไปด้วย เมื่อผู้ต้องขังเกิดความสงสัยในเรื่องใดก็สามารถยกมือขึ้นเพื่อถามวิทยากรได้เลย

การระดมสมอง วิทยากรจะให้ผู้ต้องขังจับกลุ่ม ให้หัวข้อเรื่องไปเพื่อให้ผู้ต้องขังช่วยกันคิดคำตอบออกมา และออกมานำเสนอ ซึ่งวิธีนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้ต้องขังเกิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

ช่วยให้ผู้ต้องขังสนใจเรื่องที่จะสื่อสารออกไปมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้เห็นถึงค่านิยม และทัศนคติในเรื่องเพศและการป้องกันเอชไอวีผ่านการสื่อสารนี้ด้วย ทำให้วิทยากรสามารถอธิบายเพิ่มเติมแก้ไขในสิ่งที่ผู้ต้องขังมีความเชื่อและมีความเข้าใจที่ผิด

การสื่อสารผ่านกิจกรรมกลุ่ม คือ การวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงหรือไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี วิทยากรจะเป็นผู้นำในการสื่อสาร กระตุ้นให้แต่ละกลุ่มช่วยกันหาเรียงบัตรตามหัวข้อพฤติกรรมเสี่ยงหรือไม่เสี่ยง และการฝึกใส่ถุงยางอนามัย

รายละเอียดของกิจกรรมนี้จะปรากฏอยู่ในบทที่ 5

ภาพที่ 4.15 - ภาพที่ 4.16 - ภาพที่ 4.17 - ภาพที่ 4.18

กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

1.2 กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด

กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด มีวัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภท ผลกระทบ และสถานการณ์ของยาเสพติด หลักการและมาตรการนโยบายของการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติด และความเสี่ยงต่อการรับโรค หรือผลกระทบที่มาจากการใช้เข็มฉีดยา กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มาแล้ว เนื่องจากเป็นกิจกรรมต่อเนื่องกัน

เนื้อหาสาร คือ สถานการณ์ทั่วไปของยาเสพติด ความหมาย ประเภท และการออกฤทธิ์ของยาเสพติด ยาเสพติดกับผลกระทบทางด้านสุขภาพ โรคไวรัสตับอักเสบ มาตรการและนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติด และการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด

รูปแบบการสื่อสารและสื่อที่ใช้ในการอบรม คือ

วิทยากรบรรยายประกอบการนำเสนอเนื้อหาผ่านคอมพิวเตอร์ เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การถาม – ตอบระหว่างวิทยากรกับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความสนใจในเรื่องที่สื่อสาร และคิดตามไปด้วย และเมื่อผู้ต้องขังเกิดความสงสัยในเรื่องใดก็สามารถยกมือขึ้นเพื่อถามวิทยากรได้เลย

การระดมสมอง วิทยากรจะให้ผู้ต้องขังจับกลุ่มตามความสมัครใจ ให้หัวข้อเรื่องไปเพื่อให้ผู้ต้องขังช่วยกันคิดคำตอบออกมา และออกมานำเสนอ ซึ่งวิธีนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้ต้องขังเกิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ช่วยให้ผู้ต้องขังสนใจเรื่องที่จะสื่อสารออกไปมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้เห็นถึงค่านิยมและทัศนคติในเรื่องการใช้สารเสพติดและการป้องกันเอชไอวีผ่านการสื่อสารนี้ด้วย ทำให้วิทยากรสามารถอธิบายเพิ่มเติมแก้ไขในสิ่งที่ผู้ต้องขังมีความเชื่อและมีความเข้าใจที่ผิด

ภาพที่ 4.19 - ภาพที่ 4.20 - ภาพที่ 4.21 - ภาพที่ 4.22

กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด

1.3 กิจกรรมอบรมทักษะชีวิต

กิจกรรมอบรมทักษะชีวิตมีวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เพื่อฝึกและสร้างทักษะในการจัดการกับปัญหาในการดำเนินชีวิตและปัญหาจากการใช้สารเสพติด กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมกิจกรรมการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด เนื่องจากเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

เนื้อหาสาร คือ ความรู้เกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินชีวิตและการใช้ยาเสพติด ทักษะการจัดการ การวางแผนดำเนินชีวิต ทักษะการสื่อสาร การต่อรอง และปฏิเสธยาเสพติด พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติ

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการอบรม คือ

วิทยากรบรรยายประกอบการนำเสนอเนื้อหาผ่านคอมพิวเตอร์ เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การถาม – ตอบระหว่างวิทยากรกับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความสนใจในเรื่องที่สื่อสาร และคิดตามไปด้วย และเมื่อผู้ต้องขังเกิดความสงสัยในเรื่องใดก็สามารถยกมือขึ้นเพื่อถามวิทยากรได้เลย

การระดมสมอง วิทยากรจะให้ผู้ต้องขังจับกลุ่มตามความสมัครใจ ให้หัวข้อเรื่องไปเพื่อให้ผู้ต้องขังช่วยกันคิดคำตอบออกมา และออกมานำเสนอ ซึ่งวิธีนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้ต้องขังเกิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ช่วยให้ผู้ต้องขังสนใจเรื่องที่จะสื่อสารออกไปมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้ผู้ต้องขังจับคู่กันเพื่อฝึกทักษะการสื่อสาร การต่อรอง และการปฏิเสธอีกด้วย

ภาพที่ 4.23 - ภาพที่ 4.24 กิจกรรมอบรมทักษะชีวิต

1.4 กิจกรรมอบรมทักษะการให้คำปรึกษา

กิจกรรมอบรมทักษะการให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างทักษะการให้คำปรึกษากับคนใกล้ตัวที่มีพฤติกรรมเสี่ยงหรือมีติดเชื้อเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และยาเสพติด กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ต้องขังเพศชาย ที่ผ่านการอบรมกิจกรรมทักษะชีวิตมาแล้ว เนื่องจากเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

เนื้อหาสาระ คือ ความรู้และความเข้าใจเรื่องเอชไอวีและโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และยาเสพติด และฝึกทักษะการให้คำปรึกษา

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการอบรม คือ

วิทยากรบรรยายประกอบการนำเสนอเนื้อหาผ่านคอมพิวเตอร์ เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การถาม – ตอบระหว่างวิทยากรกับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความสนใจในเรื่องที่สื่อสาร และคิดตามไปด้วย และเมื่อผู้ต้องขังเกิดความสงสัยในเรื่องใดก็สามารถยกมือขึ้นเพื่อถามวิทยากรได้เลย

การระดมสมอง วิทยากรจะให้ผู้ต้องขังจับกลุ่มตามความสมัครใจ ให้หัวข้อเรื่องไปเพื่อให้ผู้ต้องขังช่วยกันคิดคำตอบออกมา และออกมานำเสนอ ซึ่งวิธีนี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้ต้องขังเกิดการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ช่วยให้ผู้ต้องขังสนใจเรื่องที่จะสื่อสารออกไปมากขึ้น วิทยากรสามารถอธิบายเพิ่มเติมแก้ไขในสิ่งที่ผู้ต้องขังมีความเชื่อและมีความเข้าใจที่ผิด

ภาพที่ 4.25 - ภาพที่ 4.26 - ภาพที่ 4.27 - ภาพที่ 4.28 กิจกรรมอบรมการให้คำปรึกษา

2. การสื่อสารเพื่อการดูแลสุขภาพ

2.1 การให้คำปรึกษาและตรวจเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

กิจกรรมการให้คำปรึกษาและตรวจเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักในการป้องกันตนเอง และจัดบริการการป้องกัน การรับ และการแพร่เชื้อเอชไอวี และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในเรือนจำ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมครบทุกหลักสูตร เนื่องจากเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง

เนื้อหาสาร รูปแบบในการสื่อสาร และสื่อ คือ การให้คำปรึกษาเรื่องเอชไอวี โรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นรายบุคคล แจกแผ่นพับที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้งให้บริการตรวจเลือดผู้ต้องขัง และแจ้งผลเลือดให้กับผู้ต้องขัง โดยเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ของศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย และคณะทำงานจะมาแจ้งผลเลือดเป็นรายบุคคลในภายหลัง

สำหรับกิจกรรมนี้มีข้อเน้นย้ำว่า สิ่งที่แจกให้ผู้ต้องขังได้คือ แผ่นพับให้ความรู้เท่านั้น อุปกรณ์ทางการแพทย์อื่น ๆ ห้ามส่งให้ผู้ต้องขัง และให้เก็บกลับไปยังหน่วยงานทุกชิ้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยของทางเรือนจำ

ภาพที่ 4.29 - ภาพที่ 4.30

กิจกรรมการให้คำปรึกษาและตรวจเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

2.2 การบริการถุงยางอนามัย

การบริการถุงยางอนามัย มีวัตถุประสงค์ว่าเป็นการสื่อสารเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้ผู้ต้องขังตระหนักและมีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ต่าง ๆ ซึ่งการแจกถุงยางอนามัยนั้นเจ้าหน้าที่โครงการจะไม่ใช่ผู้แจกเอง จะให้เจ้าหน้าที่พยาบาลที่แดนพยาบาลเป็นผู้แจก มีการลงชื่อผู้ต้องขังที่มาขอรับถุงยางอนามัยไปใช้ทุกครั้ง เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย สามารถตรวจสอบได้หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำถุงยางอนามัยไปใช้ในทางที่ผิด

ภาพที่ 4.31 ถุงยางอนามัยที่ใช้แจกในเรือนจำ

3. การสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง

3.1 กิจกรรมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ชีวิต

กิจกรรมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ชีวิต มีวัตถุประสงค์การสื่อสาร เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ข้อมูลของการใช้สารเสพติด ค้นหากลุ่มเป้าหมายของโครงการแซมเปียน – ไอติยู คือ ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด และนำข้อมูลต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์ และส่งต่อให้กับมูลนิธิพีเอสไอ ประเทศไทย เพื่อปรับรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายในการทำงานของปีต่อ ๆ ไป กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ต้องขังที่เคยอบรมการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติดมาแล้ว

เนื้อหาสาร คือ การพูดคุยในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. เคยใช้ยาอะไรบ้าง เสพโดยวิธีการใด
 2. ครั้งล่าสุดที่ใช้ยาเสพติด คือยาอะไร เมื่อไหร่
 3. เหตุผลที่ตัดสินใจใช้ยาเสพติดคืออะไร
 4. มีความคิดที่จะเลิกใช้ยาบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด
 5. มีแรงจูงใจหรือแรงบันดาลใจอะไรบ้างที่ทำให้เลิกยาได้
 6. สภาพร่างกาย และจิตใจ ณ ปัจจุบัน เมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำ
 7. รู้อะไรบ้างเกี่ยวกับอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด
 8. สิ่งที่ทำให้รู้สึกแย่และไม่ชอบที่สุด เมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำ
 9. อะไรคือตัวช่วยสำคัญที่สุด เพื่อให้ออกไปอยู่ข้างนอกโดยไม่กลับมาอยู่ในเรือนจำ
- อีก

รูปแบบการสื่อสารและสื่อ คือ ใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) พูดคุยกัน โดยมีคณะทำงานเป็นผู้ดำเนินรายการ และมีผู้ช่วยในการจดบันทึก และอัดเสียง ซึ่งการบันทึกและอัดเสียงนี้มีการขออนุญาตผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยทุกครั้ง และเครื่องบันทึกเสียงต้องทำเรื่องขออนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ และตรวจค้นก่อนนำเข้าเรือนจำ

ภาพที่ 4.32 กิจกรรมกิจกรรมกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ชีวิต

3.2 กิจกรรมมุมเพื่อนป็นเพื่อน

กิจกรรมมุมเพื่อนป็นเพื่อน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการสื่อสารที่ยั่งยืนเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีและการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดชนิดฉีดสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ทางคณะทำงานเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดชนิดฉีด เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกคน คณะทำงานเองไม่สามารถที่จะเข้าไปในเรือนจำได้ทุกวัน และตลอดไปได้ เนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณ เวลาการทำโครงการ และเรือนจำยังเป็นสถานที่ปิด การมีแกนนำเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมทุกหลักสูตร มีความประพฤติดีสนใจเป็นแกนนำในเรือนจำ

เนื้อหาสาร คือ ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดชนิดฉีด พร้อมฝึกทักษะการสื่อสารให้กับแกนนำ เนื่องจากแกนนำทุกคนจะต้องไปเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั้งการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ และการพูดคุยตัวต่อตัวกับผู้ต้องขังคนอื่น

รูปแบบการสื่อสารและสื่อที่ใช้ในการอบรม คือ แกนนำจะต้องเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ผ่านการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ และการขายตรง ซึ่งการจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์นั้นจะตั้งอยู่ที่โรงอาหาร เป็นจุดรวมตัวของผู้ต้องขังในเรือนจำทุกคน ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่ไปได้มากในเรือนจำ นอกจากนี้ การขายตรงคือ แกนนำจะไปให้ความรู้กับผู้ต้องขังคนอื่นในลักษณะของการพูดคุยตัวต่อตัว ทำแบบทดสอบก่อนและหลังพูดคุย รวมทั้งมีการบันทึกข้อมูลการขายตรงไว้อีกด้วย

ภาพที่ 4.33 - ภาพที่ 4.34 กิจกรรมมุมเพื่อนป็นเพื่อน

การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น ทางศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ไม่ได้ให้เพียงการความรู้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมี การดำเนินการสื่อสารอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเพื่อการดูแลสุขภาพ และการสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง เพื่อให้การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำเกิดประสิทธิผลมากที่สุด

ในบทต่อไป จะนำเสนอผลการศึกษามลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557 ซึ่งจะทำให้ได้เห็นองค์ประกอบและผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 – 2556 และเพื่อศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารโครงการ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

สำหรับบทที่ 5 นี้จะนำเสนอผลการศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557 รายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 3 ผลการศึกษากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

จากการศึกษาเอกสารโครงการและสัมภาษณ์คณะทำงาน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” มีวัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างทักษะแก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ต้องขังเพศชาย คดียาเสพติด และอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี เหตุผลของการเลือกกลุ่มเป้าหมายนี้รายละเอียดอยู่ในบทที่ 4 สำหรับเรือนจำจังหวัดปทุมธานี ใน 1 ปี จะมีการจัดกิจกรรม จำนวน 3 รุ่น จำนวนรุ่นละ 50 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดกิจกรรมของรุ่นที่ 1 ระหว่างวันที่ 21 – 22 มกราคม 2557 และรุ่นที่ 2 ระหว่างวันที่ 28 – 29 มกราคม 2557 เนื่องด้วยความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 2 รุ่นนั้นมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ครบ 50 คนตามที่คณะทำงานได้ขอความร่วมมือไป โดยรุ่นที่ 1 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 42 คน และรุ่นที่ 2 มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 41 คน ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลคุณสนธยา ตรีสุนธิ์ พยาบาลเทคนิคชำนาญงาน หัวหน้าสถานพยาบาลเรือนจำจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า ได้ทำการคัดเลือกผู้ต้องขังมาครบจำนวนแล้ว แต่เมื่อถึงวันจัดกิจกรรมผู้ต้องขังบางคนติดภารกิจ เช่น ไปขึ้นศาล ไปโรงพยาบาล

หรือไม่ยอมมาร่วมกิจกรรม เป็นต้น และไม่สามารถนำผู้ต้องขังอื่นมาเสริมได้ในทันที เนื่องจากต้องมีส่งรายชื่อไปขออนุญาตเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมก่อน

1. เวลาในการทำการสื่อสาร

หัวข้อหลัก ๆ ของการสื่อสารนี้ ทางคณะทำงานได้จัดทำเป็นกำหนดการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเอกสารขออนุญาตกับทางผู้บัญชาการเรือนจำ และเพื่อออกแบบการสื่อสารให้อยู่ในเวลาที่ทางเรือนจำกำหนด คือ เวลา 09.00 – 11.00 น. และ 13.00 – 15.00 น. รายละเอียดของกำหนดการมีดังนี้

กำหนดการ

อบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

วันที่ 1

09.00 – 09.30 น.	นันทนาการ
09.30 – 11.00 น.	ความรู้เรื่องโรคเอดส์
11.30 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.00 น.	วิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง
14.00 – 15.00 น.	การป้องกันโรคเอดส์

วันที่ 2

09.00 – 09.30 น.	นันทนาการ
09.30 – 11.00 น.	โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
11.30 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.30 น.	นันทนาการ
13.30 – 14.30 น.	การดูแลรักษาและการป้องกัน
14.30 – 15.00 น.	สรุปกิจกรรม

ภาพที่ 5.1 กำหนดการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์คณะทำงาน เวลาในการทำกิจกรรมการสื่อสารนั้นไม่เป็นไปตามกำหนดการ โดยสามารถเริ่มทำกิจกรรมได้ตอน 09.15 – 09.30 น. โดยประมาณ เนื่องจากต้องรอให้ทางเรือนจำนำขบวนผู้ต้องขังในช่วงเช้า เมื่อนับเสร็จจึงประกาศเสียงตามสายเรียกผู้ต้องขังให้มาเข้ารับการอบรม และต้องรอจนกว่าผู้ต้องขังจะมาครบ นอกจากนั้น และช่วงบ่ายเริ่มกิจกรรมได้ตอน 13.30 น. เนื่องจากต้องมีการนับขบวนผู้ต้องขังเช่นกัน สถานการณ์นี้เป็นสิ่งที่ทางคณะทำงานไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็นกฎของทางเรือนจำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การสื่อสาร คือ เวลาในการสื่อสารน้อยลง ทางคณะทำงานได้จัดการอุปสรรคการสื่อสารนี้ด้วยการใช้ประสบการณ์และทักษะในการถ่ายทอดของวิทยากร ช่วยปรับการสื่อสารให้กระชับยิ่งขึ้น คือ ใช้คำพูดที่กระชับ ไม่พูดออกนอกเรื่องมากนัก ควบคุมเวลาให้เป็นไปตามกำหนดการมากที่สุด

2. ผู้ส่งสารหรือวิทยากร สำหรับ “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” จะมีวิทยากรจากภายในคือ คณะทำงานเอง และวิทยากรจากภายนอก แบ่งไปตามหัวข้อเรื่องที่จะสื่อสาร ดังนี้

เนื้อหาที่จะสื่อสาร	วิทยากร
1. กิจกรรมนันทนาการ	ว่าที่ ร.ต. จตุพล สิริเมืองจินดา (วิทยากรภายนอก)
2. ความรู้เรื่องโรคเอดส์	นางสาวทิพย์วรรณ สุขธิคีรี (วิทยากรภายใน)
3. วิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง	นางสาววรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์ (วิทยากรภายใน)
4. การป้องกันโรคเอดส์	นางสาววรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์ (วิทยากรภายใน)
5. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การดูแลรักษาและการป้องกัน	นางสาวทิพย์วรรณ สุขธิคีรี (วิทยากรภายใน)

ตารางที่ 5.1 วิทยากรสำหรับกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ปฏิกิริยาของผู้ต้องขัง ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อผู้ส่งสาร หรือวิทยากรสำหรับกิจกรรมนันทนาการ ว่าที่ ร.ต. จตุพล เมืองจินดา เป็นวิทยากรที่เชิญมาจากภายนอก เนื่องจากผู้ต้องขังที่มาเข้าร่วมกิจกรรมนั้นถูกคัดรายชื่อมา ไม่ได้มาด้วยความสมัครใจ กิจกรรมนันทนาการจึงช่วยเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการสื่อสารเรื่องต่าง ๆ ไม่รู้สึกวุ่นวาย มีอารมณ์ผ่อนคลาย เกิดความไว้วางใจ

ซึ่งกันและกัน และทำให้มีความพร้อมในการรับข้อมูลข่าวสาร ทำกิจกรรมการสื่อสารต่าง ๆ ร่วมกันได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

“ ... มันเหมือนเป็นการปรับตัวเข้าหากัน สร้างความคุ้นเคยกันก่อน ไม่ได้รู้จักกันหมด ถ้าคุ้น
เคยกันก็จะกล้าคุยกล้าศึกษากัน”

(โต-นามสมมติ, 2557)

“ ... เพราะว่าการที่นั่งอบรมเลย นั่งฟังเลย เหมือนเป็นการไม่รีแลกซ์ร่างกายเลย ทำให้
ร่างกายไม่ตื่นตัว สมอมันจะตื้อ ๆ ไม่ยอมรับอะไร บางทีก็กังวลเรื่องนี้อยู่ ออกกำลังมันก็ลืมน
วิ่งสนุก ๆ มันก็ลืมน ทำให้พร้อมที่จะมานั่งฟัง”

(ตุ้ย-นามสมมติ, 2557)

“ ... คนพวกนี้ไม่ชอบการบังคับ กิจกรรมพวกนี้ทำให้เราผ่อนคลาย แล้วเรารู้สึกว่าไม่ต้องถูก
บังคับ มันเหมือนถูกบังคับแล้วจะไม่มีใครสนใจเรียน มันจะเกิดภาวะต่อต้าน เฉพาะใน
เรือนจำ ถ้าเป็นข้างนอกคนที่เขาจะมาอบรมเรื่องพวกนี้ เขาจะมาด้วยสมัครใจ แต่ที่นี้คือคัด
ชื่อมา”

(มัลย์-นามสมมติ, 2557)

ลักษณะของผู้ส่งสาร หรือวิทยากรนันทนาการสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

2.1.1 เพศชาย เนื่องจากกิจกรรมนันทนาการกับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นจะดำเนินกิจกรรมไม่
เหมือนกับบุคคลทั่วไป คือ ต้องมีความสนุกสนานไปพร้อม ๆ กับการควบคุมสถานการณ์อย่าง
เคร่งครัด เนื่องจากผู้ต้องขังจะเป็นเพศชายทั้งหมด อยู่ในเรือนจำจะไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมนันทนาการ
เท่าใดนัก เมื่อได้ทำกิจกรรมจะเต็มทีมาก ๆ บางเกมที่เป็นการแข่งขันระหว่างกลุ่มจะมุ่งมั่นมาก จึง
ต้องควบคุมดูแลไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างผู้ต้องขัง รวมทั้งการทำกิจกรรมนันทนาการ
นั้นมีเกมที่วิทยากรต้องเข้าไปอยู่ในวงของผู้ต้องขัง มีความใกล้ชิด วิทยากรเป็นเพศชายจึงเหมาะสม
กว่าในด้านของความปลอดภัย รวมทั้งความมั่นใจในการสื่อสารของวิทยากร เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่
สนุกสนาน ผู้ต้องขังมีการแซว หากวิทยากรเป็นเพศหญิงจะทำให้รู้สึกอาย เสียความมั่นใจในการ
สื่อสารได้

“ ... วิทยากรควรจะเป็นผู้ชาย บางเกมต้องไปอยู่ในวง มีการแตะตัว เป็นผู้หญิงก็จะไม่เหมาะสม อันตราย”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศรี, 2557)

“ ... ถ้าจะให้หาจุดต่าง ในเรือนจำกับนอกเรือนจำต่างกัน นอกเรือนจำเวลาทำกิจกรรม ผู้หญิงผู้ชายสามารถจับคู่เล่นกันได้ แต่ถ้าในเรือนจำมันจะเป็นข้อห้าม แล้วเขามาเจอเพศตรงข้าม ความคิดเขาไปแล้ว อารมณ์ทางเพศที่เขาเก็บไว้มันจะมา แล้วยิ่งโดนตัวอีก มันเป็นแนวโน้มที่ก่อให้เกิดอะไรร้ายแรงตามมา ถ้าผู้นำเกมเป็นผู้หญิง แล้วผู้ต้องขังเป็นเพศชาย ถ้าผู้ต้องขังแซว แซวบ่อย ๆ คนนำเสียเซลฟ์แน่นอน”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

“ ... มีผลนะ บางทีอาจจะไม่กล้าเล่นกันก็ได้ อาจจะเงินก็ได้ พี่เบลล์เป็นผู้ชายก็เลยอาจจะเล่นกัน ขำ ๆ การแสดงออกมาก็เลยเต็มที่ จะให้ทำอะไรแปลก ๆ ต่อหน้าผู้หญิง บางทีมันก็มีการเงินกัน”

(โส-นามสมมติ, 2557)

2.1.2 บุคลิกภาพ

ผู้ส่งสาร หรือวิทยากรนันทนาการในเรือนจำเป็นคนที่มีอัธยาศัยดี มีความเป็นกันเอง สนุกสนาน ส่งผลให้ผู้ต้องขังเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ อยากสื่อสารด้วย นอกจากนี้ยังเป็นคนที่มีความคิดที่ดีกับผู้ต้องขัง คือ ไม่แสดงอาการรังเกียจหรือกลัวผู้ต้องขัง ทำให้วิทยากรสามารถทำการสื่อสารได้อย่างเต็มที่ และผู้ต้องขังเองก็รู้สึกดี พร้อมทั้งจะรับสารที่ส่งมา และร่วมมือในกระบวนการสื่อสารเป็นอย่างดี

“ ... เหมือนเขาตลก พูดอะไรก็สนุกสนาน ไม่เครียด พอถึงเวลาอบรมมันก็ทำให้เราไม่เครียดไปด้วย ผมว่าการสื่อสารของเขาเหมือนทำให้เราอยากคุยกับเขา อย่างกลุ่มก็อยากคุยกับเขา เพราะเขาสามารถทำให้เราหัวเราะได้”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“ ... คนส่วนมากที่มองเรามา เราเป็นนักโทษ มองเหมือนว่าเราดูร้าย หรือทำผิดกฎหมาย ถ้าเป็นคนภายนอกมองมา เขาก็จะกลัว ถ้าเป็นคนส่วนมากแล้วเขาจะกลัวกัน จะไม่มีใครกล้ามาเล่นกับเรา ทำกิจกรรมแบบกลัว ๆ มันก็จะแข็ง มันก็จะไม่สนุก เราก็จะมองว่ามันกลัวอะไร เรา เราก็คนเหมือนกัน ”

(มาลัย-นามสมมติ, 2557)

“ ... ถ้าเรารู้สึกว่ากลัวเขา ความกล้าที่เราจะพูดออกไปมันก็จะไม่มี พอไม่มี เสียงจะสั้น ไม่กล้าสบตา พูดจาไม่ฉะฉาน มือไม่มันจะเป็นกายภาคที่ออกมา แล้วยิ่งเขาเห็น เขาจะรู้สึกที่เราไม่เต็มใจที่จะมาทำให้เขา พอเราปรับ เราเข้มตัวเองว่าเขาเป็นคนปกติ เขาคือคนข้างนอก เขาคือพนักงานที่เราไปเจอมา เราก็กล้า กล้าที่จะเล่น เมื่อเราเล่นไป ผลตอบรับมันค่อนข้างจะโอเค ความกลัวมันก็ค่อย ๆ หายไป เราก็จะเล่นได้เหมือนปกติ ”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

2.1.3 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในเรื่องที่สื่อสาร

จากการสัมภาษณ์ประวัติของวิทยากรทำให้ทราบว่า จบการศึกษาด้านนันทนาการโดยตรง เคยทำกิจกรรมนันทนาการมาเป็นระยะเวลาหลายปี มีประสบการณ์ทำงานกับบุคคลทั่วไปและบุคคลพิเศษ เช่น พนักงานบริษัท เด็กกำพร้า เป็นต้น จึงเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ถึงแม้ว่าจะไม่เคยทำกิจกรรมนี้ในเรือนจำมาก่อน ก็สามารถใช้ประสบการณ์ของตนเองปรับปรุงแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้ต้องขัง คือ ไม่ใช่วิธีลงโทษหนัก ๆ เช่น วิดพื้น แต่จะให้เดินแบบน่ารัก ๆ ซึ่งจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัย ผู้ต้องขังในเรือนจำก็จะมีเพลงสนุก ๆ ของเขา เช่น โกอย่าง ก็จะให้เดินเพลงนั้น ผู้ต้องขังจะช่วยกันร้องเพลงให้เพื่อนเดิน และใช้วิธีให้รางวัลเป็นคะแนนเพื่อดึงดูดใจให้ผู้ต้องขังอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากยิ่งขึ้น โดยไม่ละเมิดกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ

“ ... นักนันทนาการ เขาจะสอนให้เราสังเกต มองให้ลึก มองให้ขาด มองให้มากกว่า พยายามมองรอบ ๆ ตัว มีกีดานมองให้หมด เป็นหน้าที่ของนักนันทนาการด้วยที่จะต้องหาข้อมูลว่าที่เราไปสิ่งใดทำได้ สิ่งใดทำไม่ได้ ผมมีรูปแบบอยู่แล้วก็เอามาปรับกับคนในเรือนจำ ก็จะใช้วิธีให้รางวัล ลงโทษผู้แพ้เราจะลงโทษแบบวิดพื้นมันก็ไม่ใช่ ส่วนใหญ่วิธีที่ใช้คือจะลงโทษแบบน่ารัก ๆ ”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

“ ผมว่าทักษะเขาดีนะ เขาออกมา เขาสามารถเรียกเสียงหัวเราะ ทำให้คนกลมกลืนกัน ทำให้ห้องที่อบรม มันเปลี่ยนจากที่ไม่รู้จักกัน ทำให้เราหัวเราะร่วมกันได้ในห้องอบรมก็โอเคแล้ว ”

(ไอ-นามสมมติ, 2557)

2.1.4 เป็นผู้ที่มีความสามารถในการถ่ายทอด

ผู้ส่งสาร หรือวิทยากรนั้นบทบาทในการเรียนจำมีความสามารถในการถ่ายทอดเป็นพิเศษ นั่นคือสามารถเลือกเกมได้อย่างเหมาะสม ไม่มีความซับซ้อนมากนัก ไม่มีการใช้ความรุนแรง รวมทั้งสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน อธิบายกติกาของเกมนั้น ๆ ได้เข้าใจง่ายและกระชับ เพราะสำหรับผู้ต้องขังจะมีพื้นฐานที่มาที่แตกต่างกัน บางคนเข้าใจง่าย บางคนเข้าใจยาก บางคนอายุมาก บางคนอายุน้อย รวมทั้งมีเวลาที่จำกัด ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อการรับสารของแต่ละบุคคล รายละเอียดของกิจกรรมนั้นบทบาทจะอธิบายในลำดับต่อไป

“ ... เขาเอาจริงเอาจังกับการเล่น ถ้าเราเน้นเกมปะทะ ต้องมีการเจ็บปวด บาดเจ็บแน่นอน เกมนั้นบทบาทจะมีหลายรูปแบบ อย่างเช่น บางเกมที่สามารถใช้กับบุคคลทั่วไป เช่น ยืนเป็นวงกลม นับหนึ่งก้าวคุณไปทางซ้าย นับสองก้าวคุณไปทางขวา นับสามก้าวไปข้างหน้า นับสี่ถอยหลัง นับห้าให้คุณไปยืนฝั่งตรงข้าม คนทั่วไปจะวิ่งไม่ให้ชนคนอื่น แต่เขาจริงจังมากเกินไป มุ่งที่จะชนะมากเกินไป เขาก็จะพุ่งออกไป ไม่ระวังอะไรเลย และเกมแบบนี้ก็ต้องมีการสาธิตก่อน มันทำให้เสียเวลา เราต้องเล่นเกมง่าย ๆ ”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

2.2 ปฏิบัติการของผู้ต้องขังที่มาเข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อผู้ส่งสาร หรือวิทยากรผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร

คือ คุณทิพย์วรรณ สุทธิศิริ ตำแหน่ง ผู้จัดการโครงการ ให้ข้อมูลข่าวสารความรู้เรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การดูแลรักษาและการป้องกัน

2.2.1 เพศ

วิทยากรเป็นเพศหญิงมีข้อดีในการสื่อสารเรื่องนี้ คือ สามารถให้มุมมองในด้านของผู้หญิงได้ แต่ข้อจำกัดคือ ผู้ต้องขังจะมีความเขินอาย ไม่กล้าพูดหรือถามตรง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่สงสัย

“ ... ผู้ชายกับผู้ชายด้วยกัน บางทีเราไม่รู้ แต่ว่าอย่างผมนั่งคุย 2 คน ผู้ชายกับผู้ชาย แล้วมันเป็นเรื่องของผู้หญิง ก็จะแบบจริงหรือเปล่า แต่ที่เขาจะเดินมาบอกว่าไม่ใช่ มันเป็นอย่างนี้ ที่อ้อยเป็นผู้หญิงก็จะได้แลกเปลี่ยนในส่วนของผู้หญิงด้วย ”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“ ... ถ้าเป็นผู้ชายมันจะเข้าได้ลึกกว่านี้ เราไม่เข้าใจอะไร เราก็กล้าถามเขาได้โดยตรง
 เนื่องจากพี่อ้อยเป็นผู้หญิง บางคนอาจจะมีคำถามแต่ก็ไม่กล้าถาม เพราะพี่อ้อยเป็นผู้หญิง
 พวกเรื่องเพศสัมพันธ์เขาก็ต้องเงินกันอยู่แล้ว เกรงใจกัน ถ้าเป็นผู้ชายด้วยกัน อาจจะสามารถได้
 ลึกกว่านี้”

(โส-นามสมมติ, 2557)

“ ... จริง ๆ ก็อยากได้ผู้ชาย คุยกับพวกเรามาเงิน คุยเรื่องเพศ คุยเกี่ยวกับเรื่องโรคติดต่อ
 กับผู้หญิงพูดมันจะเงิน ใจฟ่อ พูดอะไรออกไปมันก็จะเงิน ไม่กล้าตอบ แต่ถ้าเป็นผู้ชายมันจะ
 ฉะฉานกว่า”

(ตุ้ย-นามสมมติ, 2557)

2.2.2 บุคลิกภาพ

วิทยากรเป็นผู้หญิง อายุประมาณ 40 กว่า ๆ แม้ว่าจะเป็นเพศหญิงแต่ด้วยอายุและ
 บุคลิกภาพที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว ทำให้สามารถเป็นผู้ส่งสารเรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้
 ผู้ต้องขังตั้งใจฟัง และไม่แหววิทยากร รวมทั้งยังมีบุคลิกภาพที่มีความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว ไม่กลัว
 ผู้ต้องขัง เพราะถ้ามีความถือตัว หรือกลัว ผู้ต้องขังจะจับอาการเหล่านั้นได้และไม่อยากจะรับสารใด ๆ
 นอกจากนี้ยังเป็นคนใจดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่ผู้ต้องขังรู้สึกชอบ และอยากจะสื่อสาร
 ด้วย

“ ... ทำได้ก็คือโดยอายุของพี่เขาและความรู้ของพี่เขามันได้ผล ถ้าเกิดเป็นผู้หญิงที่น่ารัก
 หน่อย มันก็จะไม่สนใจมองตรงข้อมูลแล้ว ”

(มัลย์-นามสมมติ, 2557)

“...มีวิญญูณ์มากกว่า คนที่มาก็จะให้ความเกรงใจเขาเยอะ มันทำให้เราสนใจและตั้งใจฟังเขา
 อย่างสุภาพ เราก็เลยได้ความรู้แบบเยอะที่สุด พี่อ้อยอัธยาศัยดี ยิ้มแย้มตั้งแต่แรกเข้ามาเลย
 เหมาะสำหรับการทำอบรมอยู่แล้ว เพราะว่าเขาพูดจาฉะฉาน น่ารัก นี่ก็คืออัธยาศัยของผู้ทำการ
 อบรม”

(โส-นามสมมติ, 2557)

“ ... เขาโอเค สามารถดึงให้ไปสนใจเขาได้ เพราะว่ามองแล้วเขาเป็นมิตร เราพูดอะไรไปเขาก็ฟัง เขาพูดอะไรมาเราก็ฟัง ถ้าถือตัวมาก ๆ เราก็ไม่สบายใจ ไม่อยากจะตอบอะไรเลย ไม่อยากจะอ้าปากคุยอะไรกับเขา ถ้าเกิดเป็นแบบนี้โอเค เราพร้อมที่จะอ้าปากคุยกับเขา”

(ตุ้ย-นามสมมติ, 2557)

“ ... ถ้าเขาเกร็ง เราจะเกิดอาการขึ้นมา เหมือนเป็นการแบ่งชั้นวรรณะจะวิ่งผ่านโสตประสาท เราจะไม่สนใจข้อมูลที่จะได้รับแล้ว”

(มัลย์-นามสมมติ, 2557)

2.2.3 เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สื่อสาร

ผู้ส่งสารหรือวิทยากรเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เป็นอย่างดี เนื่องจากทำงานที่ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ทำงานในประเด็นการสื่อสารนี้มานานแล้ว ได้รับการอบรมเรื่องนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพอยู่ตลอดเวลา สามารถนำข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ไปสื่อสารให้ผู้ต้องขังมีข้อมูลข่าวสารเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของผู้ต้องขังมาก่อน คือ เรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ต้องขัง เช่น การลักลอบมีเพศสัมพันธ์การลักลอบสักโดยใช้เข็มสักร่วมกัน การลักลอบตัดแปลงอวัยวะเพศ (การฝังมุก ฝ่าเบนซ์ ฉีดน้ำมัน) เป็นต้น ทำให้สามารถสื่อสารให้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้อง สามารถตอบคำถามที่ผู้ต้องขังสงสัยได้

นอกจากนี้ การที่วิทยากรทำงานที่ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทยนั้น ทำให้ผู้ต้องขังมีความเชื่อถือในข้อมูลข่าวสารที่วิทยากรสื่อสารออกมา สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้ต้องขังได้

“ ... พี่อยู่ศูนย์วิจัยโรคเอดส์มาหลายปีแล้ว ทำงานประเด็นเอดส์มาตลอด ทั้งชุมชนแออัด เรือนจำ สถานพินิจ แล้วก็ไปอบรมอัปเดตข้อมูลอยู่ตลอดนะ โอเค ถึงแม้จะเป็นเรื่องเอดส์ ดูเหมือนจะเป็นเรื่องเดิม ๆ แต่มันก็มีข่าวสารอะไรใหม่ ๆ มาตลอดละ อย่างเช่นเรื่องยาต้านไวรัส กับคนในเรือนจำไม่ใช่ว่าจะไปพูดเหมือนกลุ่มอื่น ๆ นะ เราต้องศึกษามาก่อนคำมีพฤติกรรมอะไรที่ต่างจากคนข้างนอกบ้าง จะได้คุยกับเค้ารู้เรื่อง”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

“ ... อย่างเราสงสัยมานานมาก คนก็บอกว่าใช่ แต่พอถามเขาบอกไม่ใช่ เราเชื่อพี่อ้อยนะ เพราะว่าอย่างน้อยพี่อ้อยมาจากสภากาชาด คงจะไม่มาโกหกเราอยู่แล้ว เขาอยากมาให้ ความรู้พวกเรา คงจะไม่มาโกหกกว่าไม่ใช่ ถ้าใส่ 2 ชั้น จะปลอดภัยกว่าใส่ชั้นเดียว”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“ ... พี่เขาเคยไปสอนมาหลายที่แล้ว ประสบการณ์เขาเยอะละ ความรู้เขาก็เยอะ เราก็อยาก ฟังนะ เผื่อมีอะไรใหม่ ๆ ที่เราไม่รู้ อยู่ในเรือนจำมันไม่ค่อยรู้อะไร”

(มาลย์-นามสมมติ, 2557)

2.2.4 เป็นผู้มีความสามารถในการถ่ายทอด

ผู้ส่งสาร หรือวิทยากรเคยทำงานในประเด็นสื่อสารนี้มากับคนหลายกลุ่มแล้ว ทำให้มีความ ทักษะในการส่งสาร จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง คือ วิทยากรพูดจา ฉะฉาน สบตาผู้ฟัง ไม่แสดงอาการเขินอายเวลาพูดเรื่องเพศ ใช้คำพูดเข้าใจง่าย และใช้วิธีบรรยาย ประกอบกับการนำเสนอข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ ทำให้ผู้ต้องขังเข้าใจง่ายขึ้น เพราะผู้ต้องขังแต่ละคน มาจากพื้นฐานที่ต่างกัน รวมทั้งเรื่องอายุ และการศึกษาอีกด้วย นอกจากนี้ ยังกระตุ้นให้ผู้ต้องขังมี ส่วนร่วมในการสื่อสารด้วยถามตอบหรือขอความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และเมื่อตอบคำถามหรือแสดง ความคิดเห็นเสร็จ ทางวิทยากรจะมีของรางวัลให้ เช่น ลูกอม หรือ ขนม ถือเป็นกลยุทธ์การสื่อสาร หนึ่งที่ทำให้ผู้ต้องขังสนใจฟังและอยากมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งวิทยากรทำได้ประสบความสำเร็จ ผู้ต้องขังให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม และแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างดี

“... พูดจาก็คล้าย ๆ ผู้ชาย กล้าพูด กล้าคุย ถามได้ทุกเรื่อง เวลาเขาเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง เขาถ่ายทอดดี เราเข้าใจ เพราะบางเรื่องก็วิชาการแต่เข้าใจ”

(โต-นามสมมติ, 2557)

“... เนื้อหาหลัก ๆ เอดส์คืออะไร พี่เขาแบ่งให้เราว่าผู้ป่วยเอดส์เป็นยังไง ผู้ติดเชื้อเป็นยังไง แล้วถ้าดูแลรักษากันดี ๆ จะอยู่ได้นานแค่ไหน จะติดต่อกันได้อย่างไร เขาก็จะบอกทางเลือด ทางเพศสัมพันธ์ ทางเข็มฉีดยา เรื่องการป้องกันมีวิธีไหนบ้าง ก็ไม่ยากนะ เป็นเนื้อหาแต่ที่พี่เขา พูดเข้าใจง่ายดี มีรูปภาพประกอบด้วย เข้าใจง่ายขึ้นอีก”

(โส-นามสมมติ, 2557)

2.3 ผู้ส่งสาร หรือวิทยากรผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ฝึกทักษะการวิเคราะห์และปฏิบัติ คือ คุณวรรณิ เขียวเขาโพธิ์ ตำแหน่ง ผู้ประสานงานโครงการ ฯ ให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง และการป้องกันโรคเอดส์ ซึ่งวิทยากรจะให้ข้อมูลข่าวสารผ่านกิจกรรมการฝึกวิเคราะห์และปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถรู้และเข้าใจพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี และใช้ถุงยางอนามัยได้อย่างถูกต้อง

2.3.1 เพศ

วิทยากรเป็นเพศหญิง มีลักษณะการพูดจาและแต่งตัวคล้าย ๆ กับเพศชาย จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิทยากรสามารถดำเนินการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ไม่มีผู้ต้องขังแซว จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังทำให้ทราบว่า การฝึกทักษะการวิเคราะห์และปฏิบัติ วิทยากรจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้ เพราะผู้ต้องขังจะสนใจที่การวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติมากกว่า

“... ผู้ชายหรือผู้หญิงมาสอนก็ไม่ต่างกันเลย ถ้าเรามีความเป็นกันเอง จะไม่มีการเขิน มันจะทำให้หลายคนกล้าแสดงออก กล้าที่จะลองใส่ กล้าที่จะถาม”

(มาลย์-นามสมมติ, 2557)

“... พี่นักรายายจะไม่ค่อยมีคนแซว จะฟังเงียบ ๆ จะตั้งใจฟังในสิ่งที่เขาพูด เรื่องที่เขาพูดคือเราต้องคิดตามว่าต้องทำยังไงต่อไป เป็นผู้หญิงแต่ก็คุยได้นะเรื่องเพศ แต่มันเป็นลงมือทำแล้วไง เราก็ไม่เขิน ทำกับเพื่อนในกลุ่ม”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“... ชายหรือหญิงก็ได้เนะ มันเหมือนเป็นการเล่นเกมละ เราก็ช่วยกันคิดกับเพื่อน เขาเหมือนมาอธิบายวิธีการเล่นให้เราฟัง เราลงมือทำ แล้วเขาก็มาเฉลย ใส่ถุงยางก็บอกวิธีทำ ทำให้เราดู คือ เราก็ตั้งใจฟังมากนะ อยากรู้ว่าที่เราทำถูกมั๊ย”

(โส-นามสมมติ, 2557)

2.3.2 บุคลิกภาพ

วิทยากรเป็นเพศหญิง อายุประมาณ 30 กว่า ๆ มีลักษณะของการแต่งตัว ตัดผมสั้นคล้าย ๆ กับผู้ชาย ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้มีความเขินอาย ที่จะสื่อสารด้วย และมีบุคลิกภาพที่กล้าพูด กล้าถาม ผู้ต้องขังจึงกล้าที่จะพูด ถามเช่นกัน

“ ... ไม่ค่อยเขิน เขาเหมือนทอม แต่งตัวเหมือนทอม โอเค สะอาดสะอาด ดูดี เราก็อยากฟังนะ แล้วก็ไม่มีใครแซวด้วย เขาเหมือนผู้ชายอะ ”

(ตุ้ย-นามสมมติ, 2557)

“ ... ถ้าพีนี่ ผมว่าเหมาะ แกดูทอม ๆ หน่อย เรื่องเพศน่าจะคุยได้ดี เป็นผู้หญิงที่คุยกันได้แบบผู้ชาย แต่ถ้าเป็นผู้หญิงสวย ๆ มาเลย แต่งตัวสวย ๆ ก็อาจจะไม่สนใจฟังนะ มัวแต่มอง หรือบางคนอาจจะคิดไปไกลก็ได้ พีนี่นี่แหละเหมาะแล้ว ”

(โต-นามสมมติ, 2557)

“ ... พีนี่เขาดูเป็นคนตรง ๆ นะ กล้าพูด เราก็ก้าพูดด้วย สงสัยเราก็ก้าถาม ถ้าเป็นคนที่ดีเรียบร้อย ๆ เราก็ก้าถามนะ กล้าเขาก็ก้าตอบ ”

(โส-นามสมมติ, 2557)

2.3.3 เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่สื่อสาร

ผู้ส่งสารหรือวิทยากรนั้น เป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เนื่องจากทำงานที่ศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ทำงานในประเด็นการสื่อสารนี้มานานแล้ว ได้รับการอบรมเรื่องนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีความเข้าใจในเรื่องวิเคราะห์พฤติกรรม ความเสี่ยง และการใช้ถุงยางอนามัยเป็นอย่างดี และต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยม และพฤติกรรมทางเพศของผู้ต้องขัง สามารถตอบคำถามที่ผู้ต้องขังสงสัยได้ จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเห็นว่า วิทยากรสามารถอธิบายข้อมูล ทำการสาธิต และตอบคำถามผู้ต้องขังได้ทุกประเด็น ทั้งในสถานการณ์ภายนอก และสถานการณ์ในเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังมีข้อมูลที่ถูกต้อง และนำความรู้ไปใช้ได้จริง

“ ... ก็ครบนะ มีวันวันหมดอายุเลย ส่วนมากใช้กันไม่ค่อยดูกันหรอก วันหมดอายุ เอามาได้ก็แกะเลย ก็ต้องดูนะ เพราะว่าไม่รู้เลยว่ามันมีวันหมดอายุ มีแต่นมกล่องที่มีวันหมดอายุ เป็นของที่หมดอายุยาก เราเลยลืมนึกไปว่ามันหมดอายุได้ ”

(โส-นามสมมติ, 2557)

“ ... คิดว่าใส่ถูก แต่พอใส่ไปจริง ๆ มันไม่ถูก เพราะมันต้องบิดกระเปาะเพื่อไล่อากาศ ที่พีนี่สอนครบนะ ตั้งแต่ดูวันหมดอายุ ฉีกยังไง เก็บที่ไหน ใส่ยังไง ใส่กี่ชั้น ”

(อ้น-นามสมมติ, 2557)

“ ... เราใส่เป็นกันทุกคน แต่ใส่ถูกใส่ผิดไม่รู้ สอนไว้ก็ดี เพราะว่าบางคนยังรู้ถูกรู้ผิดอยู่ เพราะคนใช้ถุงยางอนามัยไม่ได้อ่าน ผมเองก็ไม่ได้อ่าน การเก็บหรือการใส่เราก็ไม่รู้สำคัญต้องเก็บยังไง อยู่ในกระเป๋าดังค์ กระเป๋ากางเกง หลังเบาะรถ ก็อยู่ตลอด หมดอายุหรือเปล่าไม่รู้ พี่นี้เขาก็สอนหมดนะ ละเอียดดี”

(ตุ้ย-นามสมมติ, 2557)

2.3.4 เป็นผู้มีความสามารถในการถ่ายทอด

ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง และการป้องกันโรคเอดส์ เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านกิจกรรมการฝึกวิเคราะห์และปฏิบัติ วิทยากรเป็นผู้ที่มีทักษะในการนำกิจกรรมกลุ่ม เลือกใช้สื่อได้ถูกต้อง สามารถสื่อสารกันได้อย่างตรงประเด็น ซึ่งคุณวรรณิ เขียวเขาโพธิ์ เป็นวิทยากรที่จบการศึกษาด้านนันทนาการ ทำให้มีทักษะการนำกิจกรรมกลุ่ม เคยทำกิจกรรมนี้มาแล้วในหลายกลุ่มเป้าหมายทำให้มีความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องนี้ รวมทั้งเลือกใช้สื่อที่ทำให้ผู้ต้องขังเห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและได้ฝึกปฏิบัติ

“ ... ใช้โมเดลไม่ดี เพราะเราได้รู้ ได้ลองใช้ ได้ลองทำ อย่างบางคนเงิน ไม่กล้าบอกว่าเราไม่เคยใช้ถุงยาง เงินเพื่อนในกลุ่ม”

(มัลย์-นามสมมติ, 2557)

“ ... พฤติกรรมเสี่ยง ไม่เสี่ยง รู้บางเรื่อง ใช้บัตรคำก็ทำให้เราได้คิด สนุกด้วย จำได้ ถ้าพูดอย่างเดียวว่าแบบนี้เสี่ยง แบบนี้ไม่เสี่ยง อาจจะไม่จำได้นะ เดียวก็ลืม แต่นี่จำได้”

(ตุ้ย-นามสมมติ, 2557)

“ ... ใช้โมเดลดีกว่าพูดเฉย ๆ บางทีฟังอย่างเดียว ดูอย่างเดียวแต่ไม่เคยทำมันก็ไม่ถูก”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

3. เนื้อหา รูปแบบการสื่อสาร และสื่อที่ใช้ในกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

เนื้อหาการสื่อสาร	รูปแบบการสื่อสาร	สื่อที่ใช้	ผู้สื่อสาร
1. กิจกรรมนันทนาการ	- นันทนาการ	- ปากกา กระดาษบรู๊ฟ - แบนด์คาโม - ไมโคร โฟน	วิทยากร – ผู้ต้องขัง ผู้ต้องขัง – ผู้ต้องขัง
2. ความรู้เรื่องโรคเอดส์	- บรรยาย	- คอมพิวเตอร์ - เครื่องฉายสไลด์	วิทยากร – ผู้ต้องขัง
	- ระดมสมอง	- ปากกา กระดาษบรู๊ฟ - ไมโคร โฟน	ผู้ต้องขัง – ผู้ต้องขัง วิทยากร – ผู้ต้องขัง
	- ถาม-ตอบ	- ไมโคร โฟน	วิทยากร – ผู้ต้องขัง
3. วิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง	- ระดมสมอง	- บัตรคำเสียง – ไม่เสียง - ไมโคร โฟน	ผู้ต้องขัง – ผู้ต้องขัง วิทยากร – ผู้ต้องขัง
4. การป้องกันโรคเอดส์	- ฝึกปฏิบัติ	- โมเดลวิยะเพศปลอม - อุปกรณ์การใส่ถุงยางอนามัย คือ ถุงยางอนามัย กระดาษทิชชู เจลหล่อลื่น - ไมโคร โฟน	วิทยากร – ผู้ต้องขัง ผู้ต้องขัง – ผู้ต้องขัง
5. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การดูแลรักษาและการป้องกัน	- บรรยาย	- คอมพิวเตอร์ - เครื่องฉายสไลด์	วิทยากร – ผู้ต้องขัง
	- ระดมสมอง	- ปากกา กระดาษบรู๊ฟ - ไมโคร โฟน	ผู้ต้องขัง – ผู้ต้องขัง วิทยากร – ผู้ต้องขัง
	- ถาม-ตอบ	- ไมโคร โฟน	วิทยากร – ผู้ต้องขัง

ตารางที่ 5.2 เนื้อหา รูปแบบการสื่อสาร และสื่อที่ใช้ในกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดโดยเรียงลำดับตามกำหนดการอบรม ดังนี้

1. การทักทาย และทำแบบทดสอบก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เมื่อไปถึงห้องสมุด ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี คณะทำงานจะให้ผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยวิทยากรแจกใบลงทะเบียนให้กับผู้ต้องขังลงชื่อเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อนำรายชื่อเก็บไปเป็นข้อมูลในการทำงานและสรุปผลกิจกรรม รวมทั้งส่งให้ทางเรือนจำตรวจสอบอีกด้วย

ภาพที่ 5.1 ลงทะเบียน

หลังจากลงทะเบียนเสร็จ คุณวรรณิ์ เขียวเขาโพธิ์ ตำแหน่งผู้ประสานงานโครงการและเป็นวิทยากรในการอบรมครั้งนี้ด้วย เข้าไปกล่าวทักทายกับผู้ต้องขังด้วยท่าที่เป็นมิตรและยิ้มแย้มแจ่มใส พูดคุยเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ แนะนำโครงการฯ กิจกรรมต่อเนื่องในโครงการฯ หลังจากอบรมกิจกรรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์เสร็จสิ้น แนะนำวิทยากร แนะนำกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

รูปแบบการสื่อสารที่คุณวรรณิ์ใช้คือ เริ่มต้นการพูดคุยด้วยการถามคำถามว่า “รู้มั๊ยว่าพวกเรา มาจากที่ใด” “ใครเคยอบรมเรื่องโรคเอดส์มาแล้วบ้าง” แต่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ค่อยมีปฏิกิริยาตอบกลับเท่าใดนักเนื่องจากยังไม่คุ้นเคยกับวิทยากรและผู้เข้าร่วมอบรมด้วยกัน การตั้งคำถามชวนคุยกับผู้ต้องขัง (Two – ways communication) เป็นการกระตุ้นให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

เพื่อให้ผู้ต้องขังเห็นว่า วิทยากรไม่มีอาการกลัว หรือรังเกียจผู้ต้องขัง นอกจากนี้วิทยากรยังใช้คำเรียกผู้ต้องขังว่า “พวกเรา” เพื่อสร้างความเป็นกันเอง นอกจากนี้ยังมีการสร้างความไว้วางใจกันด้วยการแนะนำวิทยากรว่ามาจากศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย จึงทำให้ผู้ต้องขังคลายความกังวล และมีความไว้วางใจวิทยากรเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้ต้องขังมีความรู้สึกที่ สภากาชาดไทยเป็นองค์กรของการให้ความช่วยเหลือผู้คนและสังคม ทำให้ผู้ต้องขังที่มาเข้าร่วมกิจกรรมไว้วางใจวิทยากร

“ ... พวกเราเป็นคำซอฟต์แวร์ ๆ นะ เรียกคุณ เรียกผู้เข้าร่วมอบรม มันดูห่างไกลเกินไป คนที่นี่เค้าอยากได้ความเป็นกันเอง ความเป็นพวก เรามาจากข้างนอกเขาก็ระแวงนะ ถ้าเราทำให้เขารู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกันได้ เขาก็จะทำกิจกรรมกับเรานะ ”

(วรรณิ เขียวเขาโพธิ์, 2557)

“ ... เล่าความเป็นมาขององค์กรมากขึ้น สภากาชาดไทย เป็นการสร้างความไว้วางใจ เพราะถ้ารู้ว่าองค์กรนี้เป็นมาอย่างไร มีวัตถุประสงค์ในการทำงานอย่างไร เค้าก็ไว้วางใจมากขึ้น เพราะมองยังไงก็ไม่เกี่ยวกับตำรวจ มีจุดยืนในการทำงาน ซึ่งมันก็ได้ผลว่า จากการพูดในเรื่องขององค์กรเค้าก็เปิดใจมากขึ้น ”

(ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ, 2557)

ภาพที่ 5.2 กล่าวทักทาย

2. แบบทดสอบก่อนการอบรม

ก่อนเข้าสู่การสื่อสารเรื่องการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังนั้น ผู้ต้องขังทำแบบทดสอบก่อนอบรม เพื่อวัดความรู้เดิม และนำมาเปรียบเทียบผลของการอบรมเมื่ออบรมเสร็จ โดยข้อคำถามของแบบทดสอบ จะเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเชื้อเอชไอวี โรคเอดส์ ผู้ติดเชื้อเอชไอวี และผู้ป่วยโรคเอดส์ การป้องกันและดูแลรักษา การทำความเข้าใจเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการป้องกันและดูแลรักษา

จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า มีอุปสรรคการสื่อสารเกิดขึ้น คือ ผู้ต้องขังบางส่วนอ่านหนังสือไม่ออก วิธีแก้ไขอุปสรรคการสื่อสารนี้ คือ คณะทำงานนำผู้ต้องขังที่อ่านหนังสือไม่ออกมานั่งอยู่กลุ่มเดียวกัน และขอความร่วมมือผู้วิจัยให้ช่วยอ่านข้อคำถามให้กลุ่มผู้ต้องขังนี้ฟัง

จากการดูผลการทดสอบความรู้ก่อนการอบรมนั้น ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้ที่ค่อนข้างต่ำ คือ คำถาม 20 ข้อ จะตอบถูกกันประมาณ 10 – 15 ข้อเท่านั้น

ภาพที่ 5.3 ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม

3. กิจกรรมนันทนาการ

หลังจากทำแบบทดสอบก่อนการอบรมเรียบร้อยแล้ว วิทยากรนันทนาการ คือ ว่าที่ ร.ต. จตุพล เมืองจินดา เข้ามาทำการสื่อสารผ่านกิจกรรมนันทนาการเป็นเวลาประมาณ 30 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มการสื่อสารเรื่องต่าง ๆ ทำให้ผู้ต้องขังมีอาการผ่อนคลาย เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในการสื่อสาร และมีความพร้อมในการรับข้อมูลข่าวสาร

กิจกรรมนันทนาการนี้สื่อสารผ่านเกมในรูปแบบต่าง ๆ จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์วิทยากรนันทนาการจะมีรูปแบบของการเล่นเกมเป็นขั้นเป็นตอน คือ

1. ใช้เกมแบบเจาะเดี่ยว เป็นการเล่นเกมแบบแข่งกับตัวเอง เพื่อกระตุ้นให้ผู้ต้องขังมีความตื่นตัว โดยวิทยากรจะให้คำสัญลักษณ์คือคำว่า “แซมเปียน” การให้คำสัญลักษณ์ว่า “แซมเปียน” นั้น เพื่อให้ผู้ต้องขังจำชื่อโครงการได้ และเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าเมื่อได้ยินคำสัญลักษณ์นี้จะสื่อว่า ให้ผู้ต้องขังทุกคนเตรียมพร้อมสำหรับทำกิจกรรม เมื่อผู้ต้องขังได้ยินคำนี้ให้กำมือและยกขึ้นพร้อมส่งเสียง “เฮ้” ซึ่งช่วงแรกผู้ต้องขังแทบไม่ยกมือและไม่ส่งเสียงเลย วิทยากรจะพูดคำสัญลักษณ์ซ้ำ ๆ กันอีกหลายครั้ง และให้เบงค์กาโมเป็นรางวัลสำหรับผู้ที่ยกมือได้สูงและส่งเสียงดังพร้อมให้เงื่อนไขว่าเบงค์กาโมนี้เป็นคะแนน และเมื่อรวมกลุ่มกันแล้วกลุ่มไหนมีคะแนนเยอะที่สุดจะมีของรางวัลชิ้นใหญ่ให้ ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ได้ผลเพราะผู้ต้องขังตั้งใจในการเล่นมากขึ้น เมื่อได้เบงค์กาโมก็จะรีบไปรับ และเก็บไว้ในกระเป๋าเสื้อหรือกางเกงเป็นอย่างดี เบงค์กาโมมันคล้ายเงินจริง ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าจะต้องคะแนนได้ และใช้คำชมว่า “โดดเด่นไม่ธรรมดา” ทำให้ผู้ต้องขังยิ้มและหัวเราะ บรรยายภาคีในการสื่อสารผ่อนคลายและเป็นกันเอง

“... แซมเปียนเฮ้ เราก็จะบิ้วด้วยพฤติกรรม ความสามารถที่เรามี ให้เขารู้สึกว่าการเจาะเดี่ยวสำคัญที่สุด เราจะต้องทำให้ทุกคนเข้าใจตรงกันว่าคะแนนมันสำคัญ แซมเปียนคือคำรวมให้ทุกคนพร้อม ก็คือเขาตอบสนองได้ไวขึ้น พอพูดพวกเขาเตรียมกำหนดแล้ว โอเคแล้ว เราเจาะเดี่ยวสำเร็จ”

“... พอเป็นเบงค์กาโม มันคือคะแนนที่เขาทำได้ เป็นคะแนนที่อยู่ในมือ มันเป็นการสร้างกำลังใจให้เขายังอยากจะเล่น ยิ่งอยากจะได้ เพราะมันยังทำยิ่งได้ ปีกมันใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงช่วงเวลาพัก เราจะเห็นเขานั่งพัก ไปอวดทีมต่อไป”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

“... มันเหมือนเป็นการให้รางวัล สำหรับผู้ชนะที่จะได้สิ่งตอบแทน จะทำให้เราอยากเข้ากิจกรรม อยากทำกิจกรรมร่วม”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

2. ใช้เกมแบบเจาะคู่ เป็นการเล่นเกมแบบแข่งขันเป็นคู่ ๆ คือ เกมปลาร้า – ปลาทอง ให้ผู้ต้องขังจับคู่ นั่งหันหน้าเข้าหากัน พร้อมยกมือขึ้นสอดประสานกัน ให้เลือกว่าฝ่ายใดจะเป็นปลาทอง ฝ่ายใดจะเป็นปลาร้า วิทยากรเล่าเรื่องไปเรื่อย ๆ หากวิทยากรพูดคำว่าปลาร้า ให้ฝ่ายที่เป็นปลาร้าตะปบมือฝ่ายตรงข้าม และหากวิทยากรพูดคำว่าปลาทอง ให้ฝ่ายที่เป็นปลาทองตะปบมือฝ่ายตรงข้าม ผู้ที่สามารถตะปบมือฝ่ายตรงข้ามได้ทันจะได้แบ่งค่าโมเป็นรางวัลสะสมไว้เป็นคะแนน จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมเห็นว่า ผู้ต้องขังสนุกสนานกับเกมนี้น่ามาก หัวเราะเสียงดัง และร่วมเล่นเกมเป็นอย่างดี เมื่อผู้ต้องขังส่งเสียงดังและดูจะไม่สนใจวิทยากร วิทยากรจะพูดคำว่า “แถมเป็ยน” ผู้ต้องขังจะหยุดคุยพร้อมกำหมัด ยกมือขึ้น และส่งเสียง “เฮ้” พร้อมกัน

นอกจากการให้รางวัลเป็นแบ่งค่าโมแทนคะแนนสะสมแล้ว หากมีผู้ที่แพ้การแข่งขันก็จะไม่มีการลงโทษที่ใช้ความรุนแรง จะใช้วิธีคือ ให้ผู้ที่แพ้การแข่งขันไปนวดผู้ชนะ และจะไม่ได้ยินวิทยากรพูดคำว่า “ลงโทษ” เลย แต่จะใช้คำว่า “ดูแล” แทน วิธีการนี้ใช้ทั้งกับบุคคลทั่วไปและผู้ต้องขัง สังเกตเห็นว่าทำให้บรรยากาศผ่อนคลาย ทำให้ผู้ต้องขังไม่เกิดความอับอาย

“ ... การสร้างความอับอายให้ผู้ถูกรกระทำ มันไม่เวิร์ค วิธีการที่ใช้ประจำคือ การให้ผู้แพ้ไปนวดผู้ชนะ เหมือนปรนนิบัติ ดูแล มีทุบ นวด สับคอ ”

“ ... ถ้าผู้เข้าร่วมเขาคิดเล็กคติน้อย เขาจะเกลียดเราไปเลย เพราะเราทำให้เขาอาย แล้วถ้าเพื่อนเขาสนุก เขาจะยิ่งอาย ยิ่งมีคนหัวเราะเยาะเขามากเท่าไร เขาจะยิ่งอายเป็นทวีคูณ ”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

3. ใช้เกมแบบเจาะกลุ่ม ให้ผู้ต้องขังยืนเป็นวงกลมวงใหญ่แล้วนับเลข 1-4 ใครนับได้เลขใดให้ไปรวมกลุ่มกัน ใช้วิธีสุ่มแบบนี้เพื่อคละให้ผู้ต้องขังได้รู้จักกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มคิดชื่อกลุ่มที่มีคำนำหน้าว่า “ต้น” และมี 2 พยางค์ ได้ชื่อกลุ่มมาดังนี้ ต้นหอม ต้นรัก ต้นข้าว ต้นตาล (สำหรับการอบรมวันที่ 21 – 22 มกราคม 2557) และต้นน้ำ ต้นจิว ต้นอ้อ ต้นตาล (สำหรับการอบรมวันที่ 28 – 29 มกราคม 2557) วิธีการกำหนดชื่อเริ่มต้นและจำนวนพยางค์นั้น เป็นการสื่อสารที่ปรับให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังโดยเฉพาะ เพื่อให้ง่ายต่อการตั้งชื่อ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ประหยัดเวลา และป้องกันการตั้งชื่อที่หยาบคายหรือลามก เป็นการควบคุมพฤติกรรมผู้ต้องขังไปในตัวไม่ให้มีการทะเลาะวิวาท และประหยัดเวลา นอกจากนี้ การรวมกลุ่ม และตั้งชื่อกลุ่มนั้น ยังนำไปใช้ทำการสื่อสารในกิจกรรมอื่น ๆ ตลอดการอบรมอีกด้วย

“ ... จริง ๆ วิธีนี้ใช้เฉพาะที่นั่นที่เดียวเท่านั้น เรากำหนดให้ 1 พยางค์ มันจะไปในทิศทางเดียวกัน แล้วจำง่าย แล้วง่ายสำหรับการคิด เพราะไม่มันมันจะมีเหตุการณ์ คนข้างนอกก็เป็นเหตุการณ์เดียวกันตั้งชื่อกลุ่ม”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

4. ใช้เกมแบบเจาะทีม เมื่อแต่ละคนมีกลุ่มเรียบร้อยแล้ว จะให้แต่ละกลุ่มแข่งขันกัน

เกมที่ใช้คือให้ผู้ต้องขังจับมือกันเป็นวงกลม ยกมือขึ้น ช่วยกันส่งเสียงเรียกชื่อกลุ่มตัวเอง 2 ครั้ง และเรียกชื่อกลุ่มอื่น 1 ครั้ง กลุ่มใดที่ถูกเรียกชื่อ จะต้องรีบยกมือขึ้นทั้งกลุ่มพร้อมทั้งเรียกชื่อกลุ่มตัวเอง 2 ครั้ง และเรียกชื่อกลุ่มอื่น 1 ครั้ง วนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะมีทีมใดที่แพ้ คือ ยกมือไม่พร้อมกัน หรือเรียกชื่อกลุ่มอื่นไม่ตรงกัน ผู้ที่ชนะก็จะได้แบ่งค่ากำไรเก็บสะสมไว้เป็นคะแนน จากการสังเกตผู้ต้องขังแต่ละกลุ่มตั้งใจเล่นมาก ส่งเสียงดัง ยกมือสูง และพร้อมเพรียงกัน

“ ... ถ้าทีมไหนที่เราสร้างความสัมพันธ์ในทีมให้กับเขาได้ เขาจะร่วมมือเต็มที่ในการเล่น แต่ถ้าทีมไหนเราดกรายละเอียดตรงนี้ไป รายละเอียดที่เขาต้องรู้จักกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ถ้าเราตกไป มันจะไม่เกิดการเปิด เมื่อเขาปิด กระทั่งชื่อเรา คนในทีมยังไม่รู้เลย เราจะทำอะไรต่อไปได้ ทำไม่ได้”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

เกมที่ใช้จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ค่อยเคลื่อนไหวที่ เน้นมือ และร่างกายช่วงบนเป็นสำคัญ เพราะทำให้สนุกสนานโดยไม่เกิดการปะทะ และไม่ใช้อุปกรณ์เพราะจะทำให้เสียเวลา

เกมที่เสี่ยงในการใช้สื่อสารกับผู้ต้องขัง คือ เกมที่ต้องมีการปะทะ เพราะอาจจะทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทได้ และเกมที่เป็นกีฬา ไม่เหมาะกับผู้ต้องขัง เนื่องจากกายภาพของผู้ต้องขัง

“ ... เขาเป็นคนที่เต็มที่สุด ๆ ทุกกิจกรรม ก็เลยต้องเลี่ยงเกมที่จะปะทะ เพราะเขาจะไม่สนใจอะไรทั้งสิ้น นอกจากว่าเขาต้องได้คะแนน ได้ความสุข ได้ชนะ”

“ ... กีฬาก็ต้องตัดเหมือนกัน มันต้องใช้ร่างกายแรงใจเยอะมาก ผู้ต้องขังบางคนบ่นเหมือนกันว่าเจ็บช่วงล่าง เสียตสี เพราะเขาไม่ได้ใส่ชั้นใน และให้กระโดดไกล มีผู้ต้องขังคนหนึ่งเอาก้นลง หน้าเขาจุกเลย ก็เลิกมาเล่นอย่างอื่น”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

ภาพที่ 5.4 - ภาพที่ 5.5 กิจกรรมนันทนาการ

4. กิจกรรมความรู้เรื่องโรคเอดส์

เป็นการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ เรื่องนี้มีหลากหลายประเด็นการสื่อสาร ซึ่งคณะทำงานได้คัดเลือกเนื้อหาสาระเฉพาะที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ คือ ช่องทางการติดเชื้อเอชไอวีความแตกต่างของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยโรคเอดส์ อาการของผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยโรคเอดส์

การป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีการดูแลตนเองและคนใกล้ชิดตัวกรณีติดเชื้อเอชไอวีแล้ว และการเน้นย้ำประเด็นสำคัญซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของผู้ต้องขัง

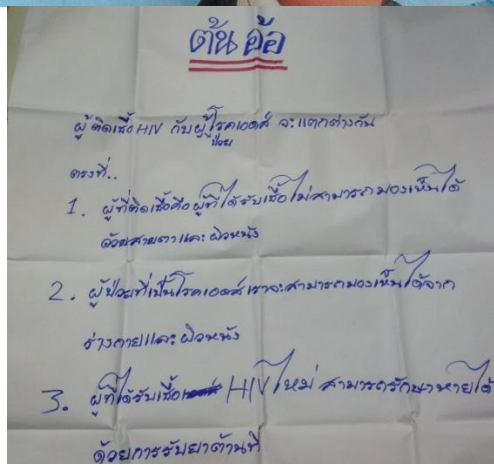
- การมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักโดยไม่ใส่ถุงยางอนามัยนั้น การติดเชื้อเอชไอวีสูง เนื่องจากทวารหนักไม่มีน้ำหล่อลื่น ทำให้ทวารหนักฉีกขาด และติดเชื้อได้
- การใช้เข็มฉีดยาร่วมกันทำให้ติดเชื้อเอชไอวีได้
- ผู้ติดเชื้อเอชไอวีควรรู้ด้วยตาเปล่าไม่รู้ จะรู้ต่อเมื่อไปตรวจเลือด ดังนั้น ไม่ว่าจะจะมีเพศสัมพันธ์กับใคร แม้กระทั่งคู่ของตนเอง ควรใส่ถุงยางอนามัยทุกครั้งเพื่อป้องกันการติดเชื้อ HIV

เริ่มต้นการสื่อสารด้วยการระดมสมอง โดยให้แต่ละกลุ่มที่แบ่งไว้ตั้งแต่ตอนทำกิจกรรมนันทนาการมาจับสลากหัวข้อเรื่องดังต่อไปนี้ การติดเชื้อเอชไอวี ติดเชื้อได้ทางใดบ้าง โรคเอดส์ ป้องกันได้อย่างไร ผู้ติดเชื้อเอชไอวี กับผู้ป่วยโรคเอดส์แตกต่างกันอย่างไร การดูแลผู้ติดเชื้อเอชไอวีหรือผู้ป่วยโรคเอดส์ควรดูแลอย่างไร โดยใช้ปากกาเคมีเขียนข้อมูลลงในกระดาษขรุขระที่ทางคณะทำงานเตรียมไว้ พร้อมทั้งออกมานำเสนอ ซึ่งคำตอบของผู้ต้องขังนั้นทำให้วิทยากรทราบถึงความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของผู้ต้องขัง หากมีเรื่องใดที่เข้าใจผิดทางวิทยากรจะสื่อสารให้ความรู้

ความเข้าใจที่ถูกต้องขณะทำการบรรยาย จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การระดมสมองของแต่ละกลุ่มนั้นเป็นไปได้ด้วยดี ได้คำตอบออกมาทุกข้อ ลักษณะการระดมสมองของแต่ละกลุ่ม คือ แต่ละคนในกลุ่มจะพูดออกมา และมีคนเขียน 1 คน การนำเสนอผลงานของการระดมสมองนั้น ผู้นำเสนอทุกกลุ่มจะนำเสนอแบบสนุกสนาน สอดแทรกมุขตลกไปในกระดานนำเสนอและคำพูด เช่น ใช้คำว่า ลงอินเดีย แทนคำว่า ลงแขก ใช้คำว่า ตับ แทนคำว่า การมีเพศสัมพันธ์ สร้างเสียงหัวเราะ และความสนุกสนาน บรรยากาศการสื่อสารผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด

“ ... ชอบที่ให้คิดก่อนแล้วค่อยอธิบาย จริง ๆ แล้วเราก็ไม่รู้ว่ เรารู้ถึงแก่นนี้รีเปล่า แล้วที่มาอธิบายทีหลัง มันเป็นการเฉลยกับพวกเราว่า สิ่งที่เราเชื่อมั่นใช่รีเปล่า สิ่งที่เราคิดว่าไม่ใช่มันอาจจะใช่ก็ได้ แต่สิ่งที่เราคิดว่าใช่อาจจะไม่ใช่”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

ภาพที่ 5.6 - ภาพที่ 5.7 การระดมสมองความรู้เรื่องโรคเอดส์

เมื่อผู้ต้องขังนำเสนอเรียบร้อยแล้ว ทางคณะทำงานจะนำกระดาษขี้ฟู่ไปติดไว้ที่ตู้หนังสือข้าง ๆ หลังจากนั้นวิทยากรทำการบรรยายพร้อมก็นำเสนอข้อมูลผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ และใช้ภาพประกอบ เช่น รูปคนมีเพศสัมพันธ์ เป็นรูปการ์ตูนแทนการใช้รูปคนจริง ๆ

“ ... ผมคิดว่าพูดไปแล้วใส่สไลด์ลงไปด้วย เป็นเหมือนการพูดให้เห็นภาพเลย บางทีพูดอย่างเดียวในก็คงนึกไม่ออกกว่าเป็นยังไง แต่ถ้ามีภาพประกอบ มันจะทำให้เรานึกออกกว่าเป็นอย่างนี้เอง”

“ ... รูปการ์ตูนดีกว่า เพราะว่าถ้าเป็นรูปจริง ผมว่าบางคนเขารับไม่ได้ แล้วการ์ตูนมันยังให้ความน่าสนใจกว่า”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“ ... เป็นแนวการ์ตูนดีแล้ว วิทยากรก็เป็นผู้หญิง ถ้าเป็นรูปจริง ๆ ทีนี้ก็ไม่ต้องอบรมกันแล้ว นั่งคิดกันไปไหนต่อไหน ถ้าเป็นแนวการ์ตูนอบรมแล้วมันได้รับความรู้ เราก็รับแล้วก็จำได้ด้วย”

(โส-นามสมมติ, 2557)

วิทยากรไม่ได้พูดเพียงฝ่ายเดียว แต่ใช้การถามตอบกับผู้ต้องขังด้วย เมื่อผู้ต้องขังตอบได้ก็จะให้แบงค์กาโม่สะสมเป็นคะแนน หรือให้ลูกอม เป็นของรางวัล จากการสังเกตเห็นว่าผู้ต้องขังตั้งใจฟังมาก ไม่หลับขณะฟังบรรยาย ระหว่างบรรยายนั้นผู้ต้องขังจะมีคำถาม ซึ่งเป็นคำถามที่ทางคณะทำงานไม่เคยได้ยินจากข้างนอก คือ การใช้เข็มเลือดทำให้ติดเชื้อเอชไอวี หรือไม่ (การใช้เข็มเลือดคือกระบวนการใช้สารเสพติดชนิดฉีด โดยการดูดเลือดเข้าไปในเข็มเพื่อให้ผสมกับตัวยาสเสพติดแล้วค่อยฉีดเข้าไปในเส้นเลือด) การใช้เข็มร่วมกันทำให้ติดเชื้อเอชไอวี หรือไม่ (ในเรื่องนี้มีการลักลอบลัก) แสดงให้เห็นว่าวิทยากรที่ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์สำหรับผู้ต้องขังควรมีความรู้กว้าง สามารถตอบคำถามในประเด็นต่าง ๆ ได้

5. กิจกรรมวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง

เป็นการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งฝึกการวิเคราะห์เรื่องพฤติกรรมใดที่เสี่ยงหรือไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี จะได้เข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างถูกต้อง สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี ได้ วิทยากรให้บัตรคำไปในแต่ละกลุ่ม แล้วให้ช่วยกันเรียงว่าพฤติกรรมใดจัดอยู่ในกลุ่มของความเสี่ยง พฤติกรรมใดจัดอยู่ในกลุ่มของความไม่เสี่ยง และมาเฉลยพร้อมให้เหตุผลประกอบภายหลัง ข้อความในบัตรคำที่ให้แต่ละกลุ่มวิเคราะห์ คือ มีเพศสัมพันธ์โดยใช้ถุงยางอนามัย การกินน้ำแก้วเดียวกัน การใช้เข็มสอดใส่ในอวัยวะเพศให้กัน การจูบปาก การไปทำฟัน การทำงานในห้องเดียวกันกับผู้ติดเชื้อ การใช้ห้องน้ำร่วมกัน การเรียนในห้องเรียนเดียวกันกับผู้ติดเชื้อ การดูแลรักษาผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์ การใช้กรรไกรตัดเล็บหรือมีดโกนร่วมกัน การว่ายน้ำในสระเดียวกัน ยุงกัด มีเพศสัมพันธ์กับคนคุ้นเคย สัมหล่น การหลังข้างนอก การเป็นผู้ใช้ปากทำออร์ลเซ็กซ์ (Oral sex) การรับเลือดที่มีเชื้อเอชไอวี เพศสัมพันธ์ขณะมีแผลที่อวัยวะเพศหรือกามโรค เด็กที่ดูคนแม่ที่มีเชื้อเอชไอวี การใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกับผู้อื่น เพศสัมพันธ์ทางช่องคลอดโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย เพศสัมพันธ์ทางช่องคลอดโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย การเป็นฝ่ายถูกทำออร์ลเซ็กซ์ (Oral sex) และการใช้อวัยวะเพศปลอมร่วมกัน

ข้อความในบัตรคำเป็นข้อความที่ใช้ทำกิจกรรมกับบุคคลภายนอกด้วย คณะทำงานให้เหตุผลว่า พฤติกรรมเสี่ยงหรือไม่เสี่ยงเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันทั่วไป ซึ่งผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษจากเรือนจำจะได้นำความรู้ที่ติดตัวไปใช้ด้วย จากการสังเกตไม่มีข้อความบางพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ต้องขัง คือ การใช้เข็มฉีกร่วมกัน การดัดแปลงอวัยวะเพศ เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ อยากให้เพิ่ม อย่างที่มาอบรมในเรือนจำ อยากให้เพิ่มเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในเรือนจำ อย่างอันนี้ส่วนมากคือการเป็นอยู่ภายนอก อยากให้เพิ่มความเป็นอยู่ข้างใน การเป็นอยู่จริง แล้วบางที่เราอาจจะติดโดยที่เราไม่รู้เลยก็ได้จากเข็มฉีกร่วมกัน ”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

การสื่อสารเรื่องพฤติกรรมใดเสี่ยง หรือไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV นั้น วิทยากรจะเป็นผู้เฉลยพร้อมให้เหตุผลและยกตัวอย่างประกอบ ทำให้ผู้ต้องขังเข้าใจมากยิ่งขึ้น สำหรับการสื่อสารนี้มีคำศัพท์บางคำที่ผู้ต้องขังไม่เข้าใจ คือ สัมหล่น (การได้คู่นอนมาแบบไม่ตั้งใจ เช่น ไปเที่ยวผับแล้วได้คู่นอนมา) การทำออร์ลเซ็กซ์ (Oral sex) วิทยากรแก้ไขอุปสรรคการสื่อสารนี้ด้วยการอธิบายเพิ่มเติม และเปลี่ยนคำจากออร์ลเซ็กซ์ (Oral sex) เป็นการทำรักด้วยปาก

“ ... บางคนก็ไม่ว่าออร์ลันด์คืออะไร คือรู้ว่ามิเชกส์ แต่ไม่ว่ามิเชกส์คืออะไร ต้องบอก
ความหมายของคำด้วยว่าเป็นอะไร”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

ภาพที่ 5.8 การวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง – ไม่เสี่ยง

6. กิจกรรมป้องกันโรคเอดส์

เป็นการสื่อสารผ่านการสาธิตโดยใช้อุปกรณ์ และให้ผู้ต้องขังฝึกปฏิบัติ เพื่อให้รู้จักวิธีการใช้
ถุงยางที่ถูกต้อง สามารถป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีได้ โดยวิทยากรจะมีเนื้อหาสาระคือ สอน
ให้ดูวันหมดอายุ ลักษณะห่อของถุงยางอนามัยที่ไม่ควรนำไปใช้ วิธีการเก็บรักษาที่ถูกต้อง การฉีก
ถุงยาง การสวมถุงยาง การใช้เจลหล่อลื่น และการถอดถุงยางอนามัย อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร คือ
ถุงยางอนามัย (ที่มีคำว่าแฉมเปี่ยน) อวัยวะเพศปลอม เจลหล่อลื่น และกระดาษทิชชู โดยวิทยากรจะ
ทำการสาธิตให้ดูก่อน หลังจากนั้นให้ผู้ต้องขังจับคู่กันและผลัดกันใส่ เนื่องจากอุปกรณ์มีไม่เพียง
พอที่จะให้ทุกคนใช้พร้อม ๆ กัน และจะได้ให้เพื่อนช่วยดูให้ว่าใส่ถูกต้องหรือไม่ รวมทั้งวิทยากรจะ
ช่วยกันเดินดูด้วย

“ ... คิดว่าใส่ถูก แต่จริง ๆ ไม่ถูก เพราะมันต้องบีบกระเปาะเพื่อไล่อากาศก่อน ใช้โมเดลตี
บางทีดูอย่างเดียวน่าแต่ไม่เคยทำมันก็ทำไม่ถูก”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“ ... ชัดเจนดี เป็นโมเดลமாகก็โอเค เป็น 4 มิติออกมาเลย ทำให้เราเห็นชัดเจนว่าต้องทำยังไง ถ้าไม่มีมันก็นึกไม่ออกว่าตรงไหนต้องทำยังไง”

(โส-นามสมมติ, 2557)

จากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า มีผู้ต้องขังบางคนที่ยังไม่เคยใช้ ถุงยางอนามัยเลย บางคนใส่แบบผิดวิธี ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ไม่เคยดูวันหมดอายุบนซองเลย ฉีกผิดวิธีทำให้ถุงยางอนามัยฉีกขาดได้ ใส่กลับด้าน และไม่บีบกระเปาะเพื่อไล่อากาศก่อนใส่ถุงยางอนามัย นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงพฤติกรรมทางเพศของผู้ต้องขังซึ่งส่งผลต่อการติดเชื้อเอชไอวีได้ คือ ผู้ต้องขังในเรือนจำจะใช้สิ่งที่สามารถห่อหุ้มได้มาใช้แทนเจลหล่อลื่น เช่น วาสลีน น้ำมันพืช หรือน้ำมันมามา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ถุงยางฉีกขาดได้ ส่งผลต่อการติดเชื้อเอชไอวี วิทยากรจึงให้ความรู้ที่ถูกต้องไปว่า ต้องใช้เจลหล่อลื่นที่มีส่วนประกอบของน้ำเท่านั้น เช่น เควายเจล

ภาพที่ 5.9 ฝึกการใช้ถุงยางอนามัยแบบถูกวิธี

7. กิจกรรมโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การดูแลรักษาและการป้องกัน

เป็นการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่อง การดูแลรักษาและป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ คณะทำงานได้คัดเลือกเนื้อหาสาระเฉพาะที่เหมาะสม และจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ คือ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของเพศชาย เนื่องจากผู้ต้องขังเป็นเพศชายทั้งหมด และมีการเน้นย้ำเรื่องการใส่ถุงยางอนามัยขณะมีเพศสัมพันธ์ตลอดการสื่อสาร เรื่องนี้ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ที่นำมาสื่อสาร คือ หนองในแท้ หนองในเทียม ซิฟิลิส แผลริมอ่อน ไวรัสตับอักเสบบี ไวรัสตับอักเสบบี และไวรัสตับอักเสบบี

“ ... ดี เพราะผมที่ผมมาอบรม งบว่าซิฟิลิสคืออะไร โรคบางโรคอย่างหนองในแท้ หนองในเทียม บางคนก็จะบอกว่าเป็นแล้วหายเอง แต่บางคนก็บอกว่าไม่”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“ ... ถ้าเป็นการดูก็ไม่รู้ อาจจะไม่เหมือน ถ้าเป็นภาพจริงคือเรารู้ เราเห็น โรคอย่างนี้เหมือนภาพที่เราเคยเห็น เห็นภาพจริง แล้วมันทำให้เราดูแลตัวเองมากขึ้น”

(โต-นามสมมติ, 2557)

“ ... มีหลายโรคที่เราไม่รู้ นึกว่ามีแต่เอชไอวี มันมีหูดหงอนไก่ มีอะไรอีกเยอะแยะเลย จำเป็นเพราะทุกคนมีเพศสัมพันธ์อยู่แล้ว โรคทางเพศสัมพันธ์เวลามันเกิดอาการเราต้องรู้ว่าเป็นอะไร เราจะได้ป้องกันไว้ก่อน”

(โส-นามสมมติ, 2557)

เริ่มต้นการสื่อสารด้วยการระดมสมอง โดยให้แต่ละกลุ่มที่แบ่งไว้ตั้งแต่ตอนทำกิจกรรมนั้น ให้นำการมาจับสลากหัวข้อเรื่องดังต่อไปนี้ สาเหตุของการติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี และซี อาการของไวรัสตับอักเสบบี อาการของไวรัสตับอักเสบบี และอาการของไวรัสตับอักเสบบี เหตุที่ใช้การติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบีเป็นหัวข้อในการระดมสมอง เพราะเป็นโรคที่ไม่แสดงอาการภายนอก จึงเป็นเรื่องที่ควรสื่อสารให้ผู้ต้องขังรู้ โดยใช้ปากกาเคมีและกระดาษขรุขระที่ทางคณะทำงานเตรียมไว้ พร้อมทั้งออกมานำเสนอ ซึ่งคำตอบของผู้ต้องขังนั้นทำให้ทราบว่าผู้ต้องขังไม่ค่อยมีความรู้เรื่องนี้เท่าใดนัก บางคนก็ไม่ได้รู้จักโรคนี้ ลักษณะการระดมสมองของแต่ละกลุ่ม คือ แต่ละคนในกลุ่มจะพูดออกมา และมีคนเขียน 1 คน การนำเสนอผลงานของการระดมสมองนั้น ในเรื่องนี้ผู้นำเสนอทุกกลุ่มนำเสนอแบบเรียบ ๆ ไม่ค่อยมีความสนุกสนาน และมุขตลกสอดแทรกเหมือนกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ เนื่องจากยังไม่ค่อยมีข้อมูลเกี่ยวกับโรคนี้เท่าใดนัก

ภาพที่ 5.10 การระดมสมองเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

เมื่อผู้ต้องขังนำเสนอเรียบร้อยแล้ว ทางคณะกรรมการจะนำกระดาษบุฟู่ไปติดไว้ที่ตู้หนังสือข้าง ๆ หลังจากนั้นวิทยากรทำการบรรยายพร้อมก็นำเสนอข้อมูลผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ ใช้ภาพประกอบเป็นรูปของจริง เพื่อให้ผู้ต้องขังรู้ว่าอาการของโรคเป็นอย่างไร และนำไปสำรวจตนเองได้ ระหว่างบรรยายวิทยากรไม่ได้พูดเพียงฝ่ายเดียว แต่ใช้การถามตอบกับผู้ต้องขังด้วย เมื่อผู้ต้องขังตอบได้ก็จะให้เบงค์กาไม่สะสมเป็นคะแนน หรือให้ลูกอม เป็นของรางวัล ทำให้ผู้ต้องขังตั้งใจฟังมาก ไม่หลับขณะฟังบรรยาย อุปสรรคของการสื่อสาร คือ วิทยากรไม่สามารถตอบคำถามผู้ต้องขังได้ ในประเด็นของการรักษาทางการแพทย์ วิทยากรแก้ปัญหาด้วยการจดคำถามไว้และนำกลับมาถามบุคลากรทางการแพทย์ของศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย และนำไปตอบในการอบรมหลักสูตรต่อไป

“ ... ผมว่าใช้ภาพจริงดีกว่า ได้เห็นเหมือนจริงเลย จะได้รู้ว่าถ้าเรามีอาการแบบนี้ ดังภาพนี้คือว่าเราเป็นแน่ หรือถ้าไม่แน่ใจให้ไปหาหมอ เพราะว่าถ้าเป็นการดูเราจะสงสัยว่าใช่หรือเปล่า อยากให้ปรับปรุง คือ เพิ่มภาพเข้ามาอีก เพราะมีภาพเดียว ดูแล้วอาจจะไม่แน่ใจ อยากเห็นหลาย ๆ มุม ”

“ ... เป็นหมอบไปเลยมันจะวิชาการมากไป เพราะว่าพื่ออัยยอบรมหลาย ๆ ที่ มีประสบการณ์หลายที่มากกว่าถ้าเป็นหมอบอยู่แต่โรงพยาบาล เจอโรคจริงแต่หนักไปทางรักษา บางทีอาจจะให้คำอธิบายได้ไม่เท่า ”

(อัน-นามสมมติ, 2557)

“ ... พี่อ้อยอาจจะบอกเราไม่ได้หมด เพราะแค่ได้รับการอบรมมา เขาไม่ได้ไปใช้ชีวิตจริง ๆ อย่างหมอ ที่เขาอาจจะเจอโรคจริง ๆ รายละเอียดอาจจะมากกว่าก็ได้ ความคิดผมถ้าเป็น หมอมารายละเอียดอาจจะได้มากกว่าพี่อ้อย”

(โส-นามสมมติ, 2557)

ภาพที่ 5.11 การบรรยาย พร้อมใช้รูปจริงประกอบการบรรยาย

8. สิ่งรบกวนการสื่อสาร

กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวี สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมได้พบสิ่งรบกวนการสื่อสารเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำ คือ

1. ประกาศเสียงตามสาย ระหว่างการทำการสื่อสารนั้นจะมีประกาศเสียงตามสายจากทางเรือนจำ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารหนึ่งของเรือนจำที่จะประชาสัมพันธ์เรื่องต่าง ๆ ให้ผู้ต้องขังทราบ เมื่อมีเสียงตามสายผู้ต้องขังจะไม่สนใจกระบวนการสื่อสารที่กำลังทำอยู่เลย แต่จะตั้งใจฟังเสียงประกาศมากเนื่องจากมีความหวังว่าจะมีญาติมาเยี่ยม วิทยากรไม่สามารถหยุดสิ่งรบกวนการสื่อสารนี้ได้ จึงแก้ไขอุปสรรคการสื่อสารด้วยการหยุดการสื่อสารที่กำลังทำอยู่เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฟังประกาศได้อย่างชัดเจน เมื่อประกาศเสียงตามสายจบลงจึงกลับมาดำเนินการสื่อสารต่อ

“ ... มีการประกาศ วิทยากรทุกคนต้องเงียบ เพราะต่อให้ไม่เงียบเขาก็ไม่ฟังเราอย่างเดียว แต่ส่วนใหญ่เขาไม่ได้ประกาศช่วงผม ส่วนใหญ่เขามาประกาศช่วงสอน แต่ถ้าประกาศตอนที่ผมเล่น ผมก็เงียบเพื่อให้เขาได้ฟัง”

(จตุพล เมืองจินดา, 2557)

2. ออกไปเยี่ยมญาติ ระหว่างทำการสื่อสารผู้ต้องขังต้องออกไปเยี่ยมญาติจากการประกาศเสียงตามสาย เป็นสิ่งที่วิทยากรไม่สามารถหยุดสิ่งรบกวนการสื่อสารนี้เช่นกัน ทำให้ผู้ที่ออกไปเยี่ยมญาติไม่ได้รับฟังข้อมูลข่าวสารบางส่วน

9. การวัดปฏิกิริยาของผู้ต้องขังและผลการสื่อสาร

หลังจากการสื่อสารเรื่องการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังเสร็จสิ้น มีการประเมินผลการสื่อสารเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการดำเนินการสื่อสารในครั้งต่อไป และนำข้อมูลส่งทางโครงการฯ มเปียน – ไอดียู คือ

1. ใช้แบบทดสอบความรู้หลังอบรม เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มมากขึ้นของผู้ต้องขังจากการดูผลแบบทดสอบ ผู้ต้องขังทุกคนมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้น
2. ใช้แบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อประเมินความพึงพอใจที่ผู้ต้องขังมีต่อการอบรมในครั้ง นี้จากการดูผลแบบประเมิน ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ให้คะแนนในระดับดีมาก
3. ใช้การสังเกตจากการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง ทั้งการตอบคำถามและระดมสมองว่า พบว่า ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความสนใจและให้ความร่วมมือในกระบวนการสื่อสารเป็นอย่างดี โดยเล่นเกมเน้นทานการอย่างสนุกสนาน ถ้ามตอกกับวิทยากรในเรื่องที่สงสัย หรือมีความเชื่อ ทศนคติที่ไม่ ถูกต้อง ทำให้ผู้ต้องขังเกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติเมื่อได้รับคำอธิบายจากวิทยากร และยังได้ฝึกทักษะ การใช้ถุงยางอนามัย ทำให้ผู้ต้องขังที่ใช่ไม่เป็นที่หรือใช้ผิดวิธี สามารถใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีได้

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง มีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 – 2556 และเพื่อศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังมีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557 ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารโครงการ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของโครงการเพื่อการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูงโดยการส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบูรณาการที่บูรณาการ : ผู้ใช้สารเสพติดชนิดฉีด หรือโครงการแชมเปียน – ไปดียู

ตอนที่ 2 ผลการศึกษากระบวนการสร้างการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ ปี 2553 – 2556

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

สำหรับในบทที่ 6 นี้ จะเป็นการนำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

(1) คำถามนำวิจัยข้อ 1 การสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ปี 2553 – 2556

การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง คณะทำงานโครงการได้ออกแบบการสื่อสารให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ และที่สำคัญคือ ให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีทักษะการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี โดยการสื่อสารที่ออกแบบและดำเนินการนั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ

คณะทำงานโครงการให้ความสำคัญกับการออกแบบองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีกับผู้ต้องขัง ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้รับสาร

คณะทำงานไม่สามารถเข้าในเรือนจำเพื่อรับสมัคร หรือคัดเลือกผู้ต้องขังได้ด้วยตนเอง ต้องให้เจ้าหน้าที่ของเรือนจำเป็นผู้คัดเลือกมาให้ ทำให้คณะทำงานรู้ลักษณะเพียงบางประการของผู้ต้องขัง คือ เป็นเพศชาย คติยาเสพติด ระยะเวลาการเข้ามาอยู่ในเรือนจำไม่เกิน 1 ปี สภาพชีวิตความเป็นอยู่ เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ไม่เปิดรับข่าวสาร และไม่เต็มใจมาเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนลักษณะบางประการที่รู้ได้ขณะทำกิจกรรมการสื่อสาร คือ ค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี และพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ต้องขังที่มาเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสาร ซึ่งส่งผลต่อการออกแบบกระบวนการสื่อสาร และทำให้คณะทำงาน รวมทั้งวิทยากรต้องคอยปรับปรุงแบบการสื่อสารอยู่ตลอดเวลา

2. การออกแบบเนื้อหาสาร ออกแบบให้มีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 เป็นเนื้อหาที่จำเป็นและเหมาะสมสำหรับผู้ต้องขัง คือ

- เน้นย้ำให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงในเรือนจำที่จะส่งผลให้เกิดการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ คือ การมีเพศสัมพันธ์ทางเพศกับเพศเดียวกัน การใช้เข็มร่วมกัน การใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกัน และการดัดแปลงอวัยวะเพศ
- เน้นการสื่อสารเรื่องพฤติกรรมทางเพศ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการใส่ถุงยางอนามัยของเพศชาย เนื่องจากเป็นผู้ต้องขังชายทั้งหมด
- การป้องกันเอชไอวีในมิติที่หลากหลาย คือ การสื่อสารเพื่อให้ความรู้ การสื่อสารเพื่อดูแลสุขภาพ และการสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง

2.2. ปริมาณของเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับเวลาที่ทางเรือนจำกำหนดให้เข้าทำกิจกรรม คือ เวลา 09.00 – 11.00 และ 13.00 – 15.00 น.

2.3 เนื้อหาไม่ละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ คือ ไม่มีเนื้อหาที่มีลักษณะยั่วยุจิตใจให้กระทำการชั่วร้าย ก่อความรู้สึกทางกามารมณ์ ไม่มีคำลามก คำหยาบคาย

เนื้อหาสารที่ออกแบบแล้วนั้นจะต้องได้รับการตรวจพิจารณาจากกรมราชทัณฑ์ และเรือนจำทุกเนื้อหา ก่อนนำเข้าไปใช้ในเรือนจำ

3. การเลือกใช้สื่อและรูปแบบการสื่อสาร

3.1 การเลือกใช้สื่อ คณะทำงานเลือกใช้สื่อที่ไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของ เรือนจำ และเลือกใช้สื่อผสมเพื่อ ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

3.1.1 สื่อบุคคล เป็นสื่อหลักในการสื่อสารทุกเนื้อหาสาระ เนื่องจากผู้ต้องขังที่มาเข้าร่วม กระบวนการสื่อสารนั้นมีลักษณะที่ไม่เปิดรับสาร เพราะถูกคัดเลือกมา ไม่ได้เต็มใจมา และ พฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เคร่งเครียดเพราะต้องอยู่ในกฎ ระเบียบของเรือนจำตลอดเวลา รวมทั้งมีพื้นฐานที่ต่างกันด้านอายุ การศึกษา และทัศนคติ ทำให้ต้องใช้สื่อบุคคลในการ สื่อสารเพื่อกระตุ้นและดึงดูดใจให้ผู้ต้องขังสนใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร

3.1.2 สื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ เป็นสื่อที่ใช้เสริมกับสื่อบุคคล กรณีที่ผู้ส่งสาร หรือวิทยากรบรรยายนั้น จะใช้สื่อนี้ประกอบไปด้วย เพื่อช่วยเสริมเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ และ เพิ่มความเข้าใจในเรื่องที่บรรยายให้มากขึ้น โดยใช้สื่อประเภทออฟไลน์เพื่อไม่ให้ขัดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ สามารถนำคอมพิวเตอร์ของคณะทำงานเข้าไปได้ แต่ ต้องทำเรื่องขออนุญาตเป็นกรณีพิเศษจากผู้บัญชาการเรือนจำ และนำติดตัวตลอดเวลา

3.1.3 สื่อสิ่งพิมพ์ คือ แผ่นพับให้ความรู้ มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเองจากการ ติดเชื้อเอชไอวีเพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถพกพาไว้สำหรับทบทวนความรู้ และให้เพื่อนที่ไม่ได้เข้า มาร่วมกิจกรรมได้อ่าน โดยแผ่นพับต้องไม่มีเนื้อหาที่ส่งไปทางอณาจาร กระตุ้นความรู้สึกทาง เพศ และกระตุ้นให้เกิดอาการอยากยาเสพติด

3.1.4 สื่อกิจกรรม คือ สื่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ ฝึกทักษะการป้องกันตนเองจากการ ติดเชื้อเอชไอวี ตามแต่ละกิจกรรมการสื่อสาร รวมทั้งมีของรางวัลสำหรับการมีส่วนร่วมใน การสื่อสารของผู้ต้องขัง ซึ่งของรางวัลจะเป็นของที่ผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ เช่น ผ้าขนหนู สมุด เป็นต้น ซึ่งบางชิ้นจะมีสัญลักษณ์ของโครงการแซมเปียน - ไอเดีย บางชิ้นจะเป็นของทั่วไป

สื่อทุกชนิดที่ทางคณะทำงานเลือกใช้จะต้องได้รับการอนุญาตจากกรมราชทัณฑ์และเรือนจำ รวมทั้งมีการตรวจสอบก่อนนำเข้าไปใช้ในเรือนจำทุกครั้ง

3.2 ออกแบบให้ใช้รูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร มากที่สุด การใช้การสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบจะช่วยกระตุ้นให้ผู้ต้องขังเกิดความตื่นตัว สนุกสนาน มี ปฏิสัมพันธ์กับผู้ส่งสาร และสนใจในการสื่อสาร พร้อมทั้งจะเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการ สื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้ความรู้ คือ

- กิจกรรมนันทนาการ
- การให้ข้อมูลข่าวสารประกอบการนำเสนอผ่านคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์
- การถาม – ตอบระหว่างวิทยากรกับผู้ต้องขัง
- การระดมสมอง และการนำเสนอผลงาน

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการดูแลสุขภาพ คือ

- การให้คำปรึกษาโดยการพูดคุยตัวต่อตัว
- การลงมือปฏิบัติ

รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง คือ

- การระดมสมอง
- การพูดคุยกลุ่มย่อย
- การลงมือปฏิบัติ

ซึ่งรูปแบบการสื่อสารของแต่ละกิจกรรมจะนำเสนอรายละเอียดในลำดับต่อไป

4. ผู้ส่งสาร หรือวิทยากร ออกแบบให้มีลักษณะดังต่อไปนี้

4.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องที่สื่อสารเป็นอย่างดี โดยใช้วิทยากรหลัก คือ คณะทำงาน

โครงการ เป็นผู้มีความรู้เรื่องการป้องกันเอชไอวีเป็นอย่างดี และใช้วิทยากรจากภายนอก ในกรณีที่เป็น การสื่อสารที่ต้องใช้ผู้ส่งสารที่มีประสบการณ์ร่วมกับผู้ต้องขัง คือ กิจกรรมทักษะชีวิต กิจกรรมการลดอันตรายจากการใช้เข็มฉีดยาเสพติด และในกรณีที่เป็น การสื่อสารที่ต้องใช้ผู้ส่งสารที่มีความสามารถเฉพาะทาง คือ การให้คำปรึกษาและตรวจเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

4.2 เป็นผู้ที่มีทักษะในการถ่ายทอดและสามารถใช้การสื่อสารหลายรูปแบบ คือ การบรรยาย การทำกระบวนการกลุ่ม และการนันทนาการ ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ต้องขังสนใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร

4.3 เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีกับผู้ต้องขังและเรื่องที่จะสื่อสาร คือ ไม่มีอาการประหม่าและกลัวผู้ต้องขัง ไม่ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกไม่ดีกับผู้ส่งสาร

4.4 เป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นเรื่องวัน และเวลาที่เข้ามาทำกิจกรรมในเรือนจำ กรณีเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินในเรือนจำต้องมีการเลื่อนวันและเวลาเข้ามาดำเนินกิจกรรมแบบกะทันหัน

4.5 เป็นผู้ที่มีประพัตติตนได้เหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ คือ แต่งตัวสุภาพเรียบร้อย ไม่ใส่เครื่องประดับหรือของมีค่าต่าง ๆ และไม่พูดเล่นในลักษณะทะเลาะลามกกับผู้ต้องขัง

5. การวัดผลปฏิบัติของผู้รับสาร ใช้วิธีการดังต่อไปนี้

5.1 แบบทดสอบก่อน - หลังอบรม เพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจผู้ต้องขังว่ามีเพิ่มขึ้นหรือไม่

5.2 แบบประเมินการอบรม ความพึงพอใจด้านต่าง ๆ และเสนอคำแนะนำเพิ่มเติม สำหรับการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้คณะทำงานไปปรับปรุงการดำเนินการสื่อสารในครั้งต่อไป

5.3 สังเกตจากการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขณะทำกิจกรรม เพื่อประเมินว่ามีความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้องหรือไม่

(2) คำถามนำวิจัยข้อ 2 ผลของกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขัง ภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำ ผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ปี 2557

การสื่อสารผ่านกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ คณะทำงานได้นำกระบวนการสื่อสารที่ได้รับการออกแบบมาเป็นอย่างดีแล้วมาดำเนินกิจกรรมการสื่อสาร โดยไม่ละเมิดกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจ เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีทักษะการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งปฏิบัติของผู้ส่งสารและผลของกระบวนการสื่อสาร มีดังต่อไปนี้

1. ผู้ส่งสารหรือวิทยากร

- เพศของผู้ส่งสารมีผลต่อกระบวนการสื่อสาร คือ วิทยากรนั้นหากการเป็นเพศชาย ขณะดำเนินกิจกรรมสามารถสร้างความสนุกสนานพร้อมการควบคุมสถานการณ์อย่างเคร่งครัด และสามารถไปอยู่ใกล้ชิดหรืออยู่ในวงของผู้ต้องขังได้โดยไม่ทำให้ผู้ต้องขังเกิดอารมณ์ทาง

เพศ ส่วนวิทยากรให้ความรู้และฝึกทักษะ วิทยากรเพศหญิงสามารถให้ความรู้ในมุมมองของผู้หญิงได้ แต่ทำให้ผู้ต้องขังบางคนไม่กล้าถามบางเรื่องเพราะมีความเขินอาย

- เป็นผู้มีความรู้เรื่องทฤษฎีสื่อสาร ผู้ต้องขังจึงได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง
- เป็นผู้ที่มีความเป็นกันเอง สนุกสนาน ไม่แสดงอาการเขินอายเมื่อพูดเรื่องเพศ

และไม่มีอาการกลัว หรือรังเกียจผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความไว้วางใจ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี และอยากที่จะสื่อสารด้วย

- เป็นผู้ที่มีความสามารถใช้รูปแบบการสื่อสารได้หลากหลาย ทั้งการบรรยาย

การทำกระบวนการกลุ่ม การสาธิต ทำให้ผู้ต้องขังสนใจและอยากมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

2. เนื้อหาสาร ที่สามารถใช้สื่อสารในเรือนจำได้ คือ

- เนื้อหาที่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ คือ การให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การฝึกวิเคราะห์พฤติกรรมที่เสี่ยงหรือไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี และการฝึกใส่ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง ทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น มีค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง รวมทั้งมีทักษะในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี

- เนื้อหาเน้นพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ต้องขังในเรือนจำ คือ การมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนักโดยไม่ใส่ถุงยางอนามัย การใช้เข็มฉีดยาเสพติดร่วมกัน และการใช้เข็มสักร่วมกัน ทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมเสี่ยง สามารถหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีได้

- เนื้อหาไม่ละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ คือ ไม่มีคำลามก หยาบคาย รูปคนมีเพศสัมพันธ์หรือภาพอวัยวะเพศซึ่งอาจก่อให้เกิดอารมณ์ทางเพศ ทางคณะกรรมการฯ ใช้ภาพการ์ตูนแทนคนจริง ส่วนภาพอาการของโรคจะใช้ภาพจริง สามารถสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังได้โดยไม่ก่อให้เกิดอารมณ์ทางเพศ

3. ช่องทางการสื่อสาร ที่สามารถใช้ในเรือนจำได้คือ

3.1 รูปแบบการสื่อสาร

- กิจกรรมนันทนาการช่วยให้ผู้ต้องขังมีความผ่อนคลาย เกิดความไว้วางใจวิทยากร และมีความพร้อมในการรับสารต่อ ๆ ไป

- การบรรยาย ให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง

- การถาม – ตอบ ระหว่างวิทยากรกับผู้ต้องขัง ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และสามารถให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน และตอบข้อสงสัยได้ในทันที
- การระดมสมอง ทำให้ทราบถึงความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของผู้ต้องขัง
- การฝึกปฏิบัติ ทำให้ผู้ต้องขังสามารถมีทักษะในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี

3.2 ใช้สื่อผสม โดยเป็นสื่อที่ไม่ละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ซึ่งยังสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ต้องขังได้

- สื่อบุคคล คือ วิทยากร
- สื่อคอมพิวเตอร์ประเภทออฟไลน์ คือ ใช้เสริมการบรรยายของวิทยากรให้เห็นภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเป็นประเภทออฟไลน์เพื่อป้องกันผู้ต้องขังติดต่อสื่อสารกับคนภายนอก
- สื่อสิ่งพิมพ์ คือ แผ่นพับให้ความรู้ ผู้ต้องขังสามารถนำติดตัวไปทบทวนความรู้ในภายหลัง และบอกต่อเพื่อนได้

4. การวัดปฏิภยิการของผู้รับสาร ที่สามารถทำได้ในเรือนจำ คือ

4.1 คุบปฏิภยิการมีส่วนร่วมขณะทำการสื่อสาร คือ การแสดงอารมณ์ร่วม การตอบคำถาม วิทยากร การทำงานเป็นกลุ่ม พบว่าผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารให้ความสนใจ และความร่วมมือในการดำเนินการสื่อสารเป็นอย่างดี

4.2 วัดความรู้ความเข้าใจด้วยผลคะแนนจากแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน พบว่าผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

4.3 วัดความพึงพอใจการจัดกิจกรรมด้วยผลคะแนนจากแบบประเมินความพึงพอใจ พบว่าผู้ต้องขังมีความพึงพอใจกับการอบรมนี้

ข้อค้นพบ

ในขณะดำเนินการกิจกรรมการสื่อสารพบสิ่งรบกวนการสื่อสารที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสาร คือ

1. ประกาศเสียงตามสายของทางเรือนจำ ผู้ต้องขังจะไม่ฟังวิทยากรเลย จึงต้องหยุดการสื่อสารจนกว่าประกาศเสียงตามสายจะหยุดจึงดำเนินการสื่อสารต่อได้
2. ผู้ต้องขังออกไปเยี่ยมญาติ ทำให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับสารบางส่วน

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 การสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำมีลักษณะอย่างไรภายใต้บริบทที่จำกัดของเรือนจำปี 2553 – 2556 ผลการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

1.1 การสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำนั้น คณะทำงานให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสาร เพราะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร โดยไม่สามารถปล่อยให้การสื่อสารเป็นไปตามธรรมชาติได้ ได้ จึงมีการวางแผนและออกแบบทุกองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารเป็นอย่างดี เนื่องจากการดำเนินการสื่อสารในเรือนจำนั้นจะต้องไม่ละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ทำให้มีข้อจำกัดในการสื่อสารหลาย ๆ ประการ ไม่สามารถสื่อสารได้อย่างอิสระเหมือนกับการสื่อสารทั่วไป และถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดในการสื่อสารหลาย ๆ ประการ แต่การสื่อสารต้องมีประสิทธิภาพที่สุดสามารถทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความเข้าใจ เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมีทักษะการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี ปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการวางแผนและออกแบบกระบวนการสื่อสาร คือ การวิเคราะห์ผู้รับสาร การออกแบบเนื้อหาสาร การเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารและสื่อ การคัดเลือกวิทยากร รวมทั้งการวัดปฏิกิริยาของผู้รับสาร โดยไม่ลืมที่จะนำบริบทของการสื่อสาร คือ กฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ นำมาเป็นส่วนสำคัญในการวางแผนและออกแบบการสื่อสารอีกด้วย

สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo , 1960) กล่าวไว้ว่า ประสิทธิภาพของการสื่อสารจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของแต่ละองค์ประกอบ ทั้งผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร แลผู้รับสาร รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยที่ควรพิจารณาในการออกแบบสารของกาญจนา แก้วเทพ (2549) การออกแบบสารมี 6 ปัจจัยที่ควรคำนึงถึง คือ 1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร ตั้งแต่มิติด้านประชากร ไปจนถึงปัจจัยด้านจิตวิทยา 2. ปัจจัยด้านผู้รับสาร มีมิติต่าง ๆ เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร 3. ปัจจัยด้านสาร ประเด็นสำคัญที่เราต้องการสื่อสารและพยายามสร้างสารให้อยู่ในประเด็นนั้น 4. ปัจจัยด้านสื่อ ประเภทของสื่อที่จะบรรจุข่าวสาร โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของสื่อแต่ละชนิด 5. เป้าหมายของการสร้างสาร สารที่มีเป้าหมายแตกต่างกันจะมีเนื้อหาวิธีการจัดเรียงสาร วิธีการนำเสนอ แตกต่างกันไปด้วย 6. บริบทของการสื่อสาร ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากการสร้างกระบวนการสื่อสารได้เลย

1.2 คณะทำงานออกแบบกิจกรรมการสื่อสารหลายรูปแบบ คือ การสื่อสารเพื่อให้ความรู้ การสื่อสารเพื่อการดูแลสุขภาพ และการสื่อสารเพื่อขยายผลต่อเนื่อง รวมทั้งใช้รูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งการบรรยายให้ความรู้ การถามตอบ การระดมสมอง การฝึกคิด และการฝึกปฏิบัติ เพราะต้องการให้ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ทางคณะทำงานพึงปรารถนา คือ ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Attitude) และมีทักษะการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี (Performance)

สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องเนื้อหาการสื่อสารเรื่องเพศและเอดส์ (รุจน์ โกมลบุตร , 2549) ว่า แนวทางการสื่อสารเรื่องเพศและเอดส์เพื่อให้ผู้รับสารเป็นผู้มีสุขภาวะ คือ 1. การสร้างความใกล้ชิด หมายถึง การสื่อสารที่ให้ผู้รับสารพิจารณาว่าเนื้อหาที่สื่อสารเป็นเรื่องของตนเอง ไม่ใช่เรื่องของคนอื่น 2. การสร้างทางเลือก หมายถึง การสื่อสารมีการเสนอแนะทางเลือกที่สามารถลดความเสี่ยงลงได้ คือ สร้างทางเลือกที่ผู้รับสารปฏิบัติได้จริง และเสนอทางเลือกที่มีความหลากหลาย เพราะผู้รับสารจะเลือกทางออกที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือบริบทของแต่ละบุคคล 3. ฝึกฝนทักษะ หมายถึง ผู้รับสารควรได้รับการสนับสนุนการฝึกฝนทักษะที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถนำทางเลือกไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลได้จริง

2. จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2 ผลของการสร้างกระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำมีลักษณะอย่างไร ผ่านกิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

2.1 ผู้ส่งสาร หรือวิทยากรใช้วิธีการสื่อสารแบบสองทาง (Two – ways communication) ซึ่งโดยปกติแล้วผู้ต้องขังจะมีลักษณะของการไม่เปิดรับข่าวสาร ไม่เต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม และรูปแบบการใช้ชีวิตในเรือนจำจะเป็นการรับคำสั่งและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ผู้ส่งสารหรือวิทยากรจึงใช้กิจกรรมเน้นหนักการเข้ามาสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน กระตุ้นให้มีความสนุกสนานอยากเข้าร่วมกิจกรรม ใช้การพูดคุยและถามตอบเพื่อให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน สามารถถามตอบสิ่งที่สงสัยหรือเข้าใจผิดได้ในทันที การสื่อสารแบบสองทางนี้ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความสนุกสนาน สนใจ และมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสื่อสารเรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีในเรือนจำประสบความสำเร็จ

สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารสองทางของ ปรมะ สตะเวทิน (2546) กล่าวไว้ว่า การสื่อสารสองทาง (Two Ways Communication) ผู้รับสารสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ไปยังผู้ส่งสารได้ นั่นหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร กระบวนการดังกล่าวนี้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร ทำให้การสื่อสารมีความชัดเจน และสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคู่สื่อสารได้ดียิ่งขึ้น

2.2 เนื้อหาสารที่คณะทำงานออกแบบ ทำให้ผู้ต้องชั่งเกิดความรุ้ความเข้าใจเรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีได้ โดยเนื้อหาที่มีการละเมิดต่อกฎ ระเบียบ และข้อพึงปฏิบัติของเรือนจำ ทางคณะทำงานได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาแต่ยังคงสื่อความหมายได้ คือ รูปคนมีเพศสัมพันธ์ หรือ ภาพอวัยวะเพศ ใช้ภาพการ์ตูนแทนคนจริง

สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อรณรงค์โรคเอดส์ (พ.ศ. 2535 - 2539) (มณฑิร ศุภโรจน์ , 2541) กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและสำนักนายกรัฐมนตรีใช้การ์ตูนเป็นตัวดำเนินเรื่อง เพื่อสื่อความหมายให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจสามารถหลีกเลี่ยงภาพลามกอนาจารได้ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 คณะทำงานควรมีการวัดปฏิบัติการและผลการสื่อสารกับผู้ต้องชั่งโดยการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สามารถนำข้อมูลนั้นมาปรับปรุงกระบวนการสื่อสารต่อไป

1.2 คณะทำงานควรนำสื่อสิ่งพิมพ์ความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวี ให้ทางแดนพยาบาล เอาไว้แจกพร้อมกับการแจกถุงยางอนามัย หรือแจกผู้ต้องชั่งที่ไม่ได้เข้ารับการอบรมแต่ต้องการได้รับความรุ้เรื่องนี้

1.3 ผู้ต้องชั่งเป็นกลุ่มที่ไม่เสถียร คือ มีการย้ายเรือนจำ พันโทษออกจากเรือนจำ ดังนั้นควรมีการทำงานด้านการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีอย่างยั่งยืนในเรือนจำ โดยมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เรือนจำให้สามารถเป็นวิทยากรหรือเป็นผู้จัดโครงการนี้ได้ ในเรือนจำต่อไป

2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จะได้ข้อมูลเชิงลึกของคณะทำงานในด้าน การวางแผน ออกแบบ และใช้กระบวนการสื่อสาร เพื่อนำข้อมูลที่ได้วางแผนและออกแบบ กระบวนการสื่อสารในเรือนจำ

2.2 ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างของทั้ง 2 เรือนจำ คือ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี และเรือนจำธัญบุรีจะได้นำข้อมูลเกี่ยวกับความต่างของบริบทในแง่มุมต่าง ๆ มาทำการศึกษา เพื่อวางแผนกระบวนการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ต่อไป

รายการอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2556). สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ. วันที่เข้าถึงข้อมูล 1 พฤศจิกายน 2556, แหล่งที่มา www.correct.go.th/correct2009/stst.html
- กันทกา กิตติภราดร. (2549). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อป้องกันโรคเอดส์ในสาวประเภทสองของศูนย์ชี สเตอร์ เมืองพัทยา. (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสารในงานนิเทศศาสตร์ หน่วยที่ 1 - 7 นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์. (2556). รายงานความก้าวหน้าของ ประเทศไทยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์รอบปี พ.ศ. 2555 : รายงานสถานการณ์โดยสรุป. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย (จำกัด).
- จตุพล เมืองจินดา. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังใน เรือนจำ. สัมภาษณ์, 16 เมษายน 2557.
- ชาญชัย นิมสมบุญ. (2550). การสื่อสารผ่านจดหมายนักโทษ: บทวิเคราะห์อำนาจและจัดระเบียบวินัย แห่งคุก. (วารสารศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ณฐา สุวันทาร์ตน์. (2555). การเลือกใช้สื่อและออกแบบสารเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมของ โครงการบักทรี. (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- โต-นามสมมติ. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ. สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2557.
- ตุ้ย-นามสมมติ. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ. สัมภาษณ์ 19 มีนาคม 2557.
- ทิพย์วรรณ สุทธิศิริ. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังใน เรือนจำ. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2557.
- ปรมะ สตะเวทิน. (2546). หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- ปาริชาติ สถาปัตตานนท์. (2551). การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑิยา ศุภโรจน์. (2541). การวิเคราะห์การใช้การ์ตูนสื่อความหมายเพื่อการรณรงค์โรคเอดส์ (พ.ศ. 2535 - 2539) (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มาลย์-นามสมมติ. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังใน เรือนจำ. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2557.

- มูลนิธิรณรงค์ไทย. (2553). โครงการต้านโรคเอดส์ที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนโลกเพื่อต่อสู้โรคเอดส์
 วัณโรค และมาลาเรีย รอบที่ 8.
- ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. (2542). การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- รุจน์ โกมลบุตร. (2549). สื่อมวลชนกับการสื่อสารเรื่องเพศและเอดส์ : สื่อมวลชนปริทัศน์ ฉบับ คู่มือ
 การการทำข่าวอ่อนไหว : HIV/AIDS. นนทบุรี: สำนักพิมพ์บรรณสภา.
- วรรณิ เขียวเขาโพธิ์. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังใน
 เรือนจำ. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2557.
- วินัส เจิตจรรยาพงศ์. (2541). อิทธิพลของการใช้ความกลัวในภาพยนตร์โฆษณาต่อต้านโรคเอดส์ต่อ
 กลุ่มผู้มีความเสี่ยงสูง. (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 กรุงเทพมหานคร.
- ศรัณย์ พิมพ์ทอง. (2554). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมโรคเอดส์ในชายที่มีเพศสัมพันธ์
 กับชาย. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สายพิณ ศุภทรมงคล. (2543). คุณ กับ คน อำนาจและการต่อต้านชัดเจน. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักทัศนวิทยา ส่วนมาตรการควบคุมผู้ต้องขัง. (2542). คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อ
 ผู้ต้องขัง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- สำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค. (2555). สถานการณ์ผู้ป่วยเอดส์. Retrieved 5 กันยายน,
 2555, from www.boe.moph.go.th
- สุภาพรรณ สอาดเอี่ยม. (2554). ความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการ
 ติดเชื้อเอชไอวีของผู้ต้องราชทัณฑ์ในเรือนจำที่มีโปรแกรมชุมชนบำบัดแห่งหนึ่งในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 กรุงเทพมหานคร.
- สุรัตน์ ตรีสกุล. (2548). หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวน
 สุนันทา.
- โส-นามสมมติ. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ.
 สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2557.
- อรสม สุทธิสาคร. (2543). คุณ ชีวิตในพันธนาการ. นนทบุรี: สำนักพิมพ์สารคดี.
- อวยพร พาณิช. (2549). เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสารในงานนิเทศศาสตร์ หน่วยที่ 1-7.
 นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

อัน-นามสมมติ. (2557). กระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกันเอชไอวีสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ.
สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2557.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เอกสารจากกรมราชทัณฑ์ เรื่องอนุญาตให้เข้าเก็บข้อมูล

FROM :

FAX NO. :029672409

23 Dec. 2013 12:18 P 1

ที่ ยธ ๐๗๐๕.๑/๕๓๒๒๕

กรมราชทัณฑ์
๒๒๒ ถนนนนทบุรี ๑ ตำบลสวนใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖

เรื่อง อนุญาตให้เข้าเก็บข้อมูล

เรียน คณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อ้างถึง หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ ศธ ๐๕๑๒.๑๐/๐๒๑๘๕ ลงวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๖

ตามหนังสือที่อ้างถึง คณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความประสงค์ขออนุญาตให้ นางสาวจินตนา เหมรา นิสิตปริญญาโท เข้าเก็บข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการป้องกัน HIV กับผู้ต้องขังในเรือนจำ” ที่เรือนจำจังหวัดปทุมธานีและเรือนจำอำเภอธัญบุรี ความละเอียดดังแจ้งแล้ว นั้น

กรมราชทัณฑ์พิจารณาแล้ว อนุญาต โดยการเข้าเก็บข้อมูลดังกล่าวให้เป็นไปตามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูล และให้นิสิตปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของเรือนจำ และคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัด เมื่อจัดทำผลการศึกษา เรียบร้อยแล้ว กรุณาส่งมอบให้สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์ จำนวน ๑ เล่ม เพื่อใช้ประโยชน์ในทางราชการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และขอได้แจ้งผู้ศึกษาทราบต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายกอบเกียรติ กลีจิวน์)
รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน
อธิบดีกรมราชทัณฑ์

สำนักทัณฑวิทยา
ส่วนมาตรการควบคุมผู้ต้องขัง
โทร. ๐ ๒๕๖๗ ๓๓๘๐
โทรสาร ๐ ๒๕๖๗ ๒๔๐๘

เอกสารส่งถึงผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดปทุมธานี เรื่องขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำ
วิทยานิพนธ์

ที่ ศธ. 0512.10 / 004-12

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กทม. 10330

๙ มีนาคม 2557

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดปทุมธานี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำ
2. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ
3. รายการอุปกรณ์ที่นำเข้าเรือนจำเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับจัดทำวิทยานิพนธ์

เนื่องด้วย นางสาวจินตนา เหมรา นิสิตปริญญาโท กลุ่มวิชาสื่อสารสังคมและวัฒนธรรม คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ” โดยมี รองศาสตราจารย์ พัทธนี เขยจรรยา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านพิจารณาอนุญาตให้นิสิตเข้าทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลผู้ต้องขังที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมอบรมโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปี 2557 ของโครงการการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูง โดยการส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ - กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดชนิดฉีด หรือ โครงการแชมเปียน ไอติยู ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ณ เรือนจำจังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 คน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล 1 ชั่วโมง ในประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเรื่องการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ส่วนวัน เวลา ที่นิสิตจะเข้าสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลนั้น นิสิตจะติดต่อประสานงานกับทางเรือนจำอีกครั้งหนึ่ง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตเข้าทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล อันจะเป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ โดยในการติดต่อให้ข้อมูลดังกล่าว ท่านสามารถติดต่อกับนิสิตได้ที่หมายเลข 089-2006551 หรือทางอีเมล jintana.hemra@gmail.com

ขอแสดงความนับถือ

ดิทตา ชาติประเสริฐ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ)

คณบดีคณะนิติศาสตร์

สำนักงานบัณฑิตศึกษา

โทรศัพท์ 0-2218-2155, 0-2218-2178

โทรสาร. 0-2218-2155

เอกสารส่งถึงผู้อำนวยการศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย เรื่องขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อ
จัดทำวิทยานิพนธ์

ที่ ศธ. 0512.10 / 01721

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กทม. 10330

17 กันยายน 2556

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย

เนื่องด้วย นางสาวจินตนา เหมรา นิสิตปริญญาโท กลุ่มวิชาสื่อสารสังคมและวัฒนธรรม คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ เรื่องการป้องกัน HIV ของผู้ต้องขัง” โดยมี รองศาสตราจารย์ พัทณี เขยจรรยา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เพื่อทำการศึกษาและเก็บข้อมูลประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องการป้องกันเอชไอวีของผู้ต้องขัง โดยศึกษาจากโครงการการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีแบบผสมผสานสำหรับประชากรที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสูง โดยการส่งเสริมบริการเชิงรุกและเครือข่ายบริการที่บูรณาการ – กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดชนิดฉีด หรือ โครงการนมเปี่ยน – ไอดียู เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการจัดทำวิทยานิพนธ์

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในการสนับสนุนข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ โดยในการติดต่อให้ข้อมูลดังกล่าว ท่านสามารถติดต่อกับนิสิตได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 089-2006551 หรือทางอีเมลล์ jintana.hemra@gmail.com

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.จिरยุทธ สินสุพันธุ์)

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวิรัชกิจ

รักษาการแทนคณบดี คณะนิติศาสตร์

บัณฑิตศึกษา

โทรศัพท์ / โทรสาร. 0-2218-2155

เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์

เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์ (Participant Information Sheet)

ในเอกสารนี้อาจมีข้อความที่ท่านอ่านแล้วยังไม่เข้าใจ โปรดสอบถามผู้วิจัยหรือผู้แทนให้ช่วยอธิบายจนกว่าจะเข้าใจดี ท่านจะได้รับเอกสาร 1 ฉบับ เพื่อไว้ทำความเข้าใจและตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัย

ชื่อวิทยานิพนธ์ การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ

ชื่อผู้วิจัย นางสาวจินตนา เหมรา

สถานที่ศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เบอร์โทรศัพท์ 0-2218-2155

วิทยานิพนธ์นี้ทำขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV กับผู้ต้องขังผ่าน “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ของโครงการแซมเปียน ไอเดีย ที่ดำเนินการโดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย ซึ่งมีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับคือ สามารถเป็นแนวทางในการจัดการการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำอื่นๆ รวมทั้งยังนำแนวทางที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินการโครงการฯ ที่มีมาก่อนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการศึกษากระบวนการสร้าง ใช้ และพัฒนาการสื่อสารภายใต้สภาพแวดล้อมที่ถูกจำกัดต่อไป

ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้เพราะท่านเป็นผู้ที่เคยเข้าอบรม “กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ของโครงการแซมเปียน ไอเดีย

จะมีผู้เข้าร่วมการวิจัยนี้ประมาณ 15 คน ระยะเวลาที่จะทำวิจัยทั้งสิ้นคือ 3 เดือน

หากท่านตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยแล้ว จะมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

ผู้วิจัยจะขอนัดวัน เวลา และสถานที่ ผ่านฝ่ายบริหารของเรือนจำจังหวัดปทุมธานี เพื่อสัมภาษณ์ท่านเกี่ยวกับ “การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ” โดยใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 1 ชั่วโมง และอาจจะมีการนัดสัมภาษณ์ท่านเพิ่มเติมประมาณ 1- 2 ครั้ง ซึ่งมีประเด็นหลักๆ ต่อไปนี้

1) การเข้าร่วมกิจกรรม “อบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ของโครงการแซมเปียน ไอเดีย

2) การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV ในเรือนจำ

ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะขออนุญาตบันทึกเสียง และจดบันทึก ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการทำลายข้อมูลจากเทปบันทึกข้อมูล ตลอดจนข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับท่านภายหลังเสร็จสิ้นการวิจัย

ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นเมื่อเข้าร่วมการวิจัย ท่านอาจรู้สึกอึดอัด หรืออาจรู้สึกไม่สบายใจอยู่บ้างกับบางคำถาม ท่านมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ รวมถึงท่านมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากโครงการนี้เมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า แล้วการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการนี้ จะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผลการเรียนของท่านแต่ประการใด

ข้อมูลส่วนตัวของท่านจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นข้อมูลส่วนรวม ข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคลอาจจะมีคณะบุคคลบางกลุ่มเข้ามาตรวจสอบได้ เช่น อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หรือ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

การเข้าร่วมวิจัยนี้ท่านจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ และไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ

หากมีข้อมูลเพิ่มเติมทั้งด้านประโยชน์และโทษเกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแจ้งให้ทราบโดยรวดเร็ว ไม่ปิดบัง

ท่านมีสิทธิ์ถอนตัวจากงานวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมงานวิจัยหรือถอนตัวจากออกจากการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อชีวิตประจำวันของท่านแต่อย่างใด

ข้าพเจ้าได้อ่านรายละเอียดในเอกสารนี้ครบถ้วนแล้ว

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ลงชื่อ ผู้เข้าร่วมการวิจัย

(.....)

วันที่

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

วันที่เดือนพ.ศ.

ข้าพเจ้า อายุ อาศัยอยู่บ้านเลขที่

ถนน ตำบล อำเภอ

จังหวัด รหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์

.....

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมงานวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสื่อสารเกี่ยวกับการป้องกัน HIV สำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ”

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยและความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมวิจัย รวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขหากเกิดอันตราย โดยได้อ่านข้อความที่มีรายละเอียดอยู่ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและตอบข้อสงสัยจากผู้ทำวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้ทราบถึงสิทธิ์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษจากการเข้าร่วมการวิจัย และสามารถถอนตัวหรืองดเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อชีวิตประจำวันของข้าพเจ้าแต่อย่างใด และยินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ได้รับจากการวิจัย แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมการวิจัยเท่านั้น

หากข้าพเจ้ามีข้อข้องใจเกี่ยวกับขั้นตอนของการวิจัยหรือการสัมภาษณ์ ข้าพเจ้าสามารถติดต่อกับ นางสาวจินตนา เหมรา นิสิตปริญญาโท คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หากข้าพเจ้าได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถติดต่อกับบัณฑิตศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท กทม.

10330 โทรศัพท์/โทรสาร 0-218-2155

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้
โดยตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ ผู้เข้าร่วมการวิจัย
(.....)

วันที่

ลงชื่อ ผู้วิจัยและขอความยินยอม
(.....)

วันที่

แนวคำถามสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมกระบวนการสื่อสาร

• คำถามสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำ (ในบริบทของเรือนจำ)

ผู้ต้องขังในเรือนจำที่เข้ารับการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

โครงการ Champion IDU โดยศูนย์วิจัยโรคเอดส์ สภากาชาดไทย

กิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

1. การเข้าร่วมโครงการ Champion IDU

- ท่านรู้จักและเข้าร่วมการอบรมฯ นี้ได้อย่างไร (ผ่านช่องทางการสื่อสารใด)
- ก่อนเข้าร่วมการอบรมฯ ท่านคิดไว้ก่อนหรือไม่ว่าการอบรมฯ นี้จะมีลักษณะเป็นอย่างไร
- เมื่อท่านได้เข้าร่วมการอบรมฯ เป็นไปตามที่ท่านคาดหมายหรือไม่
- ท่านคิดว่าผู้ต้องขังในเรือนจำจำเป็นต้องได้รับความรู้เรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทาง

เพศสัมพันธ์หรือไม่ เพราะเหตุใด

2. ความรู้เดิมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ก่อนท่านจะเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ท่านเคยได้รับข้อมูลข่าวสารหรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มาก่อนหรือไม่ จากช่องทางการสื่อสารใด
- ท่านคิดว่าข้อมูลที่เราเคยมีมานั้นถูกต้อง และเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ HIV หรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าการอยู่ในเรือนจำจำเป็นต้องได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือไม่ เพราะเหตุใด

3. วิทยากร

- วิทยากรกิจกรรมการให้ความรู้ฯ มีลักษณะอย่างไร สามารถถ่ายทอดให้ท่านเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้หรือไม่ อย่างไร
 - o เพศ
 - o ความรู้และประสบการณ์
 - o บุคลิกภาพ
 - o ความสามารถในการถ่ายทอด
- วิทยากรกิจกรรมควรมีการปรับปรุงวิธีการถ่ายทอดสื่อสารหรือไม่ อย่างไร
- ท่านคิดว่าวิทยากรที่จะมาอบรมให้ผู้ต้องขังในเรือนจำควรมีลักษณะอย่างไร ที่จะสามารถถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้เกิดความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้

4. เนื้อหาของกิจกรรม

o กิจกรรมนันทนาการ

- ท่านคิดว่าควรมีกิจกรรมนันทนาการก่อนการอบรมให้ความรู้หรือไม่ อย่างไร
- ท่านได้เล่นกิจกรรมนันทนาการใดบ้าง และมีความรู้สึกอย่างไร
- ท่านต้องการให้วิทยากรเพิ่มเติมหรือปรับปรุงกิจกรรมนันทนาการหรือไม่ อย่างไร
- เนื้อหาที่วิทยากรทำมาถ่ายทอดท่านนั้นช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือไม่ อย่างไร
 - ท่านคิดว่าวิทยากรควรมีการเพิ่มเติม เนื้อหาหรือปรับปรุงเนื้อหาใดบ้างหรือไม่ เพื่อให้ท่านเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มากขึ้น รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ได้

5. ช่องทางการสื่อสาร

- มีสื่อใดบ้างที่ท่านได้รับในขณะอบรมให้ความรู้
- สื่อต่างๆ เหล่านั้นช่วยทำให้ท่านเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้นหรือไม่ อย่างไร
 - ท่านคิดว่าควรมีการเพิ่มเติมประเภทของสื่อหรือไม่ เพื่อให้ท่านเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้มากขึ้น หากคิดว่าควรมีการเพิ่มเติมควรเป็นสื่อใด เพราะเหตุใด

6. ผู้รับสาร

- เรื่องใดที่ท่านไม่เคยรู้มาก่อนและได้มารู้จากการอบรมฯ นี้
- เรื่องใดที่ท่านเคยเข้าใจผิดมาก่อนและได้ทำความเข้าใจใหม่จากการอบรมฯ ครั้งนี้
- เรื่องใดที่ท่านยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโรคเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

อื่นๆ

1. ประเด็นศัพท์ในเรือนจำ (จะทำให้สื่อสารกันได้ดีมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร)
2. สถานที่ในการอบรม
3. ข้อเสนอแนะแก่โครงการ

กำหนดการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

กำหนดการ

อบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

วันที่ 1

09.00 – 09.30 น.	สันทนนาการ
09.30 – 11.00 น.	ความรู้เรื่องโรคเอดส์ (แบ่งกลุ่มย่อย) - เอดส์คืออะไร - ติดต่อกันได้อย่างไร - การป้องกันการติดเชื้อ
11.30 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.00 น.	วิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยง
14.00 – 15.00 น.	การป้องกันโรคเอดส์

วันที่ 2

09.00 – 09.30 น.	สันทนนาการ
09.30 – 11.30 น.	โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (แบ่งกลุ่มย่อย)
11.30 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 13.30 น.	สันทนนาการ
13.30 – 14.30 น.	การดูแลรักษาและการป้องกัน
14.30 – 15.00 น.	สรุปกิจกรรม

แบบประเมินความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ปฐมฐานี		ก่อน	คะแนน
ชัยบุรี		หลัง	คะแนน

แบบประเมินความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ชื่อ- นามสกุล.....

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่เห็นว่าถูกต้อง และทำเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่เห็นว่าผิด

-1. โรคเอดส์เกิดจากเชื้อไวรัสเอชไอวี และทำให้ภูมิคุ้มกันในร่างกายบกพร่อง
-2. ผู้ที่มีเชื้อไวรัสเอชไอวีในร่างกาย สามารถดูจากลักษณะภายนอกได้
-3. การได้รับเชื้อเอชไอวีในช่วงแรก ไม่สามารถแพร่เชื้อไปยังผู้อื่นได้
-4. การสัมผัสผิวหนังของผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ สามารถติดโรคเอดส์ได้
-5. ยุงที่กัดผู้ติดเชื้อ แล้วมากัดเรา สามารถทำให้เราติดโรคเอดส์ได้
-6. โรคเอดส์สามารถติดต่อได้จากการสัมผัสน้ำเหลือง น้ำลาย และเสมหะ ของผู้ติดเชื้อเอชไอวี
-7. ผู้ป่วยเอดส์ไม่สามารถฟื้นฟูสุขภาพได้ และต้องเสียชีวิตในที่สุด
-8. การใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์ สามารถป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีได้
-9. การใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง คือ คลี่ถุงยางอนามัยออกมา และสวมทันที ตั้งแต่อวัยวะเพศยังไม่แข็งตัว
-10. การหลังภายนอกสามารถป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีได้
-11. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ คือ กลุ่มโรคที่ติดต่อกันจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งจากการร่วมเพศ และบางโรคอาจติดต่อกัน โดยการสัมผัส
-12. โรคหนองใน สามารถเป็นได้ที่อวัยวะเพศเท่านั้น
-13. อาการเป็นแผลที่ปาก อวัยวะเพศ และมีผื่นขึ้น ตามมือ ตามเท้า (ออกดอก) ผม่ว้ง คือลักษณะอาการของโรคซิฟิลิส
-14. หูดหงอนไก่ เกิดจากเชื้อไวรัส และสามารถติดต่อกันได้โดยการสัมผัส และการสวมเสื้อผ้าร่วมกัน
-15. เริมเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส มีลักษณะเป็นตุ่มน้ำใส สามารถติดต่อกันได้จากการสัมผัส และสามารถเป็นซ้ำได้หลายครั้ง
-16. การเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การรักษาโรคเอดส์ยากขึ้น
-17. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เป็นโรคที่สามารถ ซื่อขยามากิน เพื่อรักษาโรคเองได้
-18. เมื่อมีอาการปัสสาวะแสบ ขัด ปวดท้องน้อย เจ็บปวดอวัยวะเพศ คัน หรือมีแผลเป็น อาการเบื้องต้นที่อาจเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ ควรรีบตรวจรักษาที่แพทย์
-19. เมื่อเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ควรงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์ หรือช่วยตัวเองจนกว่าจะหายขาด
-20. วิธีการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ที่ดีที่สุด คือ การสวมถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทุกครั้ง

แบบประเมินการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

แชนเปียน

รักตัวเอง รักผู้อื่น ปลอดภัยและสุขภาพดีร่วมกัน

แบบประเมินการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ณ เรือนขนิษฐา ระหว่างวันที่ 28-29 ตุลาคม 2553

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
	1	2	3	4	5
1. ความรู้เรื่องโรคเอดส์					
2. กิจกรรมเสี่ยง - ไม่เสี่ยง					
3. อู้งานอาม้าย					
4. ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์					
5. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการอบรม					
6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการอบรม					
7. สถานที่					

8. คิดว่าการอบรมครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อตัวเองอย่างไรบ้าง

.....

9. คุณชอบสิ่งใดมากที่สุดในการอบรมครั้งนี้

.....

10. การอบรมครั้งนี้ควรมีการปรับปรุงด้านใดบ้าง เพราะอะไร

.....

--- ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอันมีค่าของท่านจะนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาในการจัดครั้งต่อไป ---

ขอบคุณค่ะ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจินตนา เหมรา เกิดที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2529 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนกุนนทีรุทธARAMวิทยาคม จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสาขาจิตวิทยาชุมชน ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และปัจจุบันกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท กลุ่มวิชาการสื่อสารสังคม และวัฒนธรรม คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

